

Het lek onder de loep

provincie **D**renthe

Rapport van de onderzoekscommissie
Eurochamp

HET LEK ONDER DE LOEP

Rapport van de Onderzoekscommissie Eurochamp

Assen, 29 juni 2009

Inhoudsopgave

	Pagina
Voorwoord	5
1. Inleiding	6
1.1 Leeswijzer	6
1.2 Onderzoeksvragen	6
1.3 Onderzoeksfasen	6
1.4 Juridisch kader onderzoek	7
2. Toetsingskader	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Juridisch kader	8
2.2.1 Enkele relevante wetsartikelen	8
2.2.2 Bestuurlijke gedragscode	8
2.2.3 Ambtelijke gedragscode	9
2.2.4 Reglement gebruik bedrijfsmiddelen (2006)	9
2.3 Beleidskader	10
2.3.1 Uitvoeringsprogramma Drenthe (2006-2007)	11
2.3.2 Beleidskader informatiebeveiliging provincie Drenthe (2009)	11
2.3.3 Handboek Informatiebeveiliging (2005)	12
3 De eerste onderzoeksvraag: Verantwoordelijkheid voor voortijdige verspreiding	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Onderzoek KPMG	13
3.3 Reconstructie	14
3.3.1 Maandag 10 november 2008	14
3.3.2 Dinsdag 11 november 2008	19
3.3.3 Woensdag 12 november 2008	20
3.3.4 Donderdag 13 november 2008	22
3.3.5 Vrijdag 14 november 2008	23
3.3.6 Zaterdag 15 november 2008	24
3.3.7 Maandag 17 november 2008	24
3.3.8 Woensdag 19 november 2008	25
3.3.9 Vrijdag 21 november 2008	25
3.3.10 Maandag 24 november 2008	26
3.3.11 Woensdag 26 november 2008	28
3.3.12 Donderdag 27 november 2008	28
3.3.13 Zaterdag 29 november 2008	29
3.4 Overige feiten en omstandigheden	29
3.4.1 Gelekte versie	29
3.4.2 Verspreiding rapporten	30
3.4.3 GS vergadering 11 november 2008	30
3.4.4 Sms'je	32
3.5 Bevindingen digitaal onderzoek	33
3.5.1 Onderzoek werkplek/computers	33

3.5.2	Onderzoek mailomgeving	34
3.5.3	Intern doorsturen e-mail	34
3.5.4	Delegatie mailbox toegang	35
3.5.5	Onderzoek overname mailbox	36
3.5.6	Conclusies digitaal onderzoek	36
3.6	Bevindingen onderzoek telefoonverkeer	37
3.7	Beantwoording eerste onderzoeksvraag	39
4	De tweede onderzoeksvraag: Organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren	40
4.1	Inleiding	40
4.2	Aard en frequentie van contacten met de media	40
4.3	Beeldvorming in de media	42
4.4	Niet-naleving informatiebeveiligingsbeleid	44
4.5	Beantwoording tweede onderzoeksvraag	45
5	De derde onderzoeksvraag: Aanpassing gevoerd bestuur	46
5.1	Inleiding	46
5.2	Integriteit- en informatie(beveiligings)beleid	46
5.3	Beleid ten aanzien van omgang met de media	50
5.4	Beantwoording derde onderzoeksvraag	53
6	Conclusies en aanbevelingen	54
6.1	Conclusies	54
6.2	Aanbevelingen	54
Bijlage 1	Motie M3	
Bijlage 2	Onderzoeksopdracht	
Bijlage 3	Plan van aanpak onderzoekscommissie	
Bijlage 4	Reglement/werkwijze onderzoekscommissie	
Bijlage 5	Verordening Onderzoekscommissie 2003	
Bijlage 6	Lijst met geïnterviewde personen (hoorzittingen)	
Bijlage 7	Rapport KPMG	

Voorwoord

Voor u ligt het rapport 'Het lek onder de loep' dat gaat over de voortijdige verspreiding van het Eurochamrapport in de periode dat er een geheimhouding gold. Dat was nodig, omdat privacygevoelige gegevens in het rapport vertrouwelijk moesten blijven in verband met aangifte door de provincie bij Justitie van vermeende frauduleuze handelingen.

Toen medio november 2008 duidelijk werd dat het Eurochamrapport in handen was geraakt van de pers heeft het college van Gedeputeerde Staten naar de toedracht een onderzoek laten uitvoeren door het adviesbureau KPMG. De uitkomsten van dat rapport waren voor Provinciale Staten onbevredigend en op 18 maart 2009 hebben zij besloten een eigen onderzoek te verrichten.

Vertrekpunt van het statenonderzoek was het KPMG-rapport. De onderzoeksperiode liep van het verschijnen van het definitieve Eurochamrapport (10 november 2008) tot aan de openbaarmaking ervan (27 november 2008). Het onderzoekskader had betrekking op een drietal onderzoeksvragen. Die komen kort gezegd neer op: wie heeft er gelekt en hoe is dat gebeurd, welke bestuurlijk/culturele factoren hebben hieraan bijgedragen en wat kan er worden geleerd van de onderzoeksbevindingen.

De navolgende Statenleden werden op 8 april 2009 benoemd in de onderzoekscommissie:

1. Leo Bomhof (VVD; voorzitter)
2. Renee Westerhof (SP, vice-voorzitter),
vanaf 28 april 2009 wegens ziekte vervangen door Ko Vester (SP)
3. Herman Beerda (PvdA), na 28 april 2009 vice-voorzitter
4. Sietze de Jong (CDA)
5. Margriet Stijkel-Kuijpers (ChristenUnie)
6. Gea Smith-Bults (GroenLinks)

Het onderzoek is binnen drie maanden afgerond, waarbij het onderzoeksrapport binnen tien dagen na de laatste hoorzitting (18 juni 2009) gereed kwam. Dat heeft een forse inspanning gevraagd van de commissieleden, de statengriffier (mevrouw I. Rozema), het adviesbureau BING (de heren C. Kooman en P. Werkman) en van onze notuliste mevrouw G. Bol. Echter, daardoor kon wel aan de wens van provinciale staten worden voldaan om het politieke debat nog voor het zomerreces te voeren.

De onderzoekscommissie heeft niet kunnen achterhalen wie het Eurochamrapport heeft laten uitlekken naar de media. Wel is zij erin geslaagd om de gebeurtenissen in de onderzoeksperiode nauwkeuriger aan te geven en de betrokkenheid van de verschillende actoren beter in beeld te brengen. Daarbij zijn van verschillende personen opmerkelijke gedragingen geconstateerd, die mede door de aanwezige politiek-bestuurlijke cultuur in de provinciale organisatie konden ontstaan. In het rapport wordt hier uitgebreider op ingegaan.

Rest mij de leden van de onderzoekscommissie, de secretaris, de notuliste en de adviseurs te bedanken voor hun enthousiasme, kennis en grote inzet tijdens de afgelopen maanden. Zonder deze kwaliteiten was het de commissie niet gelukt om het onderzoek in zo'n korte tijd gereed te hebben.

Leo Bomhof

Voorzitter van de Onderzoekscommissie Eurochamrapport
Assen, 29 juni 2009

1 Inleiding

1.1 Leeswijzer

Het rapport van de onderzoekscommissie is opgebouwd uit zes hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt de doelstelling van het onderzoek beschreven. Hoofdstuk 2 bevat het toetsingskader. Dit kader vormt de beleidsmatige en juridisch context waarin het handelen van bestuurders en ambtenaren in deze casus dient te worden gezien. In hoofdstuk 3 wordt antwoord gegeven op de eerste onderzoeksvraag, in hoofdstuk 4 op de tweede onderzoeksvraag en in hoofdstuk 5 op de derde onderzoeksvraag. Het rapport wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 6).

1.2 Onderzoeksvragen

De drie centrale vragen van het onderzoek zijn¹:

1. wie is verantwoordelijk voor de voortijdige verspreiding van het rapport van Deloitte en op welke wijze is dat geschied?
2. waren er bij de provincie Drenthe organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren die de voortijdige verspreiding hebben bevorderd?
3. in hoeverre moet het gevoerde bestuur worden aangepast om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen?

De commissie heeft deze onderzoeksvragen in haar plan van aanpak geoperationaliseerd, waarbij een aantal subvragen/deelaspecten zijn geformuleerd die bij het beantwoorden van de centrale vragen aan de orde konden komen. De commissie heeft ervoor gekozen om deze subvragen niet in dit rapport op te nemen. Wel hebben deze subvragen een rol gespeeld bij het opstellen van de interviewvragen die aan betrokkenen zijn gesteld in de interviews en de hoorzittingen.

1.3 Onderzoeksfasen

De commissie heeft naar aanleiding van de onderzoeksopdracht (bijlage 2) een plan van aanpak voor haar eigen onderzoek geschreven. Dit plan is als bijlage bij het rapport gevoegd (bijlage 3). Tevens heeft de commissie haar werkwijze vastgelegd in een huishoudelijk reglement (zie bijlage 4).

In het plan van aanpak van de commissie wordt een drietal onderzoeksfasen onderscheiden. In de eerste fase, de fase van deskresearch, heeft de commissie relevante informatie verzameld en geanalyseerd. Deze informatieverzameling en analyse is uiteindelijk de gehele onderzoeksperiode voortgezet. Dit had te maken met de vertraagde aanlevering door Gedeputeerde Staten van diverse documenten/gegevens, onder meer vanwege een voorafgaande toets aan privacy- en andere regelgeving en tekortschietende interne communicatie. Ook de tijd die nodig was voor het beschikbaar maken (restoren) van digitale gegevens

¹ Deze onderzoeksvragen zijn mede tot stand gekomen naar aanleiding van een advies van professor dr. D.J. Elzenga d.d. 5 april 2009

duurde langer dan gedacht. Naar de mening van de commissie kwam een en ander traag op gang en leek men niet altijd doordrongen van de urgentie van snelle levering.

Onderdeel van deze eerste onderzoeksfase was ook een digitaal onderzoek, dat de commissie heeft laten uitvoeren in het kader van de bewijsvergaring om (met name) de eerste onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

In de tweede fase van het onderzoek heeft de commissie interviews (informatieve voorgesprekken) gehouden met betrokken ambtenaren, bestuurders en overige personen. Naast interviews heeft de commissie ook een aantal mensen gehoord in een openbare of besloten hoorzitting (zie bijlage 6). Deze hoorzittingen hebben plaatsgevonden op 16 en 18 juni 2009. Twee journalisten van het Dagblad van het Noorden die waren uitgenodigd voor zowel de interviews als voor de hoorzittingen, zijn niet ingegaan op deze uitnodigingen en hebben zich hiervoor afgemeld.

De derde fase van het onderzoek betrof de fase van het rapporteren van de bevindingen en conclusies volgend uit het onderzoek van de commissie. Deze fase heeft geresulteerd in onderhavig rapport.

1.4 Juridisch kader onderzoek

Het wettelijk kader van het onderzoeksrecht van Provinciale Staten is geregeld in de artikelen 151a tot en met 151f van de Provinciewet.

Conform artikel 151a lid 8 dienen PS, alvorens tot een onderzoek te besluiten, bij verordening nadere regels te stellen met betrekking tot deze onderzoeken. In elk geval moeten daarin regels worden opgenomen over de wijze waarop ambtelijke bijstand wordt verleend aan de commissie.

De provincie Drenthe beschikt sinds 2003 over een dergelijke verordening. Deze 'Verordening Onderzoekscommissie' (met kenmerk BJCA/A1/200300611 2) is door PS vastgesteld op 25 juni 2003 en door GS bekend gemaakt op 30 juni 2003. De verordening is als bijlage bij het rapport gevoegd (bijlage 5).

2 Toetsingskader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt kort het toetsingskader geschetst dat relevant is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Dit kader vormt de beleidsmatige en juridische context waarin het handelen van bestuurders en ambtenaren in deze casus dient te worden gezien.

Het toetsingskader bestaat uit een juridisch kader, de relevante wet- en regelgeving, en een beleidskader, waartoe diverse documenten behoren die door de provincie ten aanzien van het onderwerp informatie en informatiebeveiliging zijn opgesteld.

2.2 Juridisch kader

2.2.1 Enkele relevante wetsartikelen

De commissie vermeldt hier de wettelijke artikelen die - gelet op de casus - het meest relevant zijn. Op basis van artikel 125a lid 3 van de Ambtenarenwet is een ambtenaar verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem in verband met zijn functie ter kennis is gekomen, voor zover die verplichting uit de aard der zaak volgt. Een breder kader wordt geschetst door artikel 125ter: 'Het bevoegd gezag en de ambtenaar zijn verplicht zich als een goed werkgever en een goed ambtenaar te gedragen.'

Op basis van artikel 55 van de Provinciewet kunnen Gedeputeerde Staten geheimhouding opleggen omtrent de inhoud van stukken die aan hen worden overgelegd.

Op grond van artikel 25 van de Provinciewet kunnen Provinciale Staten geheimhouding opleggen omtrent het in vergadering behandelde en omtrent de inhoud van de stukken die aan PS worden overgelegd.

Een schending van de geheimhouding kan een strafbaar feit opleveren. In artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht is de schending van de geheimhouding geregeld. De tekst van het artikel luidt als volgt:

Artikel 272 WvSr

- 1. Hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie.*
- 2. Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klacht.*

2.2.2 Bestuurlijke gedragscode

De provincie Drenthe beschikt over zowel een ambtelijke gedragscode (Gedragscode ambtelijke integriteit) als een code voor de bestuurders: de Drentse gedragscode integriteit Commissaris van de Koningin, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

Laatstgenoemde code voor bestuurders is vastgesteld door PS op 3 september 2003.

In de gedragscode wordt een aantal kernbegrippen van integriteit genoemd. Dit zijn: dienstbaarheid, functionaliteit, onafhankelijkheid, openheid, betrouwbaarheid en zorgvuldigheid.

Deze kernbegrippen worden in de integriteitcode gezien als toetssteen voor de in de code opgenomen gedragsafspraken. De leden van het college van GS en PS worden geacht de regels na te leven. Wanneer

zij zich er niet aan houden, kan dat - blijkens de tekst van de code - gevolgen hebben voor hun functioneren en voor hun positie.

Voor deze casus is met name artikel 4 van de code van belang. In dit artikel, getiteld 'Informatie', staat het volgende:

Artikel 4.1 Een bestuurder gaat zorgvuldig en correct om met informatie waarover hij uit hoofde van zijn ambt beschikt. Hij verstrekt geen geheime informatie.

Artikel 4.2 Een bestuurder verstrekt informatie, tenzij deze geheim of vertrouwelijk is en het geven van informatie niet mogelijk is op grond van de Wet openbaarheid van bestuur.

Artikel 4.3 Een bestuurder maakt niet ten eigen bate of ten bate van zijn persoonlijke betrekkingen gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen informatie.

In de inleiding van de bestuurlijke gedragscode staat dat er voor ambtenaren tevens een beroepscode is opgesteld, waar integriteit een belangrijk deel van uitmaakt. De voorliggende code en de beroepscode voor ambtenaren zijn op elkaar afgestemd. Er staan geen tegenstrijdige bepalingen in, zo staat er geschreven.

2.2.3 Ambtelijke gedragscode

De Gedragscode ambtelijke integriteit is vastgesteld bij besluit van GS van 18 maart 2003. In de code worden de volgende zes kernbegrippen van ambtelijke integriteit onderscheiden: dienstbaarheid, professionaliteit, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid, betrouwbaarheid en zorgvuldigheid. In de code zelf komt het onderwerp omgaan met informatie niet terug. Wel bestaat er bij de provincie een niet-gedateerd document getiteld 'Omgaan met provinciale informatie'. Hierin wordt gesteld dat zorgvuldig moet worden omgegaan met informatie. Voor vertrouwelijke stukken geldt dit – volgens de tekst van het document – nog eens extra. Tevens staat in het document letterlijk: 'Lekt informatie bijvoorbeeld via de pers uit, dan kun je hier als medewerker persoonlijk op worden aangesproken.'

2.2.4 Reglement gebruik bedrijfsmiddelen (2006)

In het Reglement gebruik bedrijfsmiddelen staat de procedure omschreven omtrent beschikbaarheid, gebruik, controle en bewaring van bedrijfsmiddelen. De artikelen 2 t/m 6 van dit reglement worden als relevant beschouwd voor het onderzoek en zullen hieronder worden toegelicht.

In artikel 2 van het reglement staat dat gedragingen worden toegerekend aan diegene die op de computer is ingelogd. De tekst van het artikel luidt als volgt:

Artikel 2.

1. *De directie kan de beschikbaarheid van bedrijfsmiddelen beëindigen of beperken wanneer een medewerker de bedrijfsmiddelen gebruikt op een wijze die in strijd is met dit reglement.*
2. *Een medewerker die de beschikking heeft over e-mailfaciliteiten is verplicht zijn postbus regelmatig te controleren of te doen controleren. De directie kan hiervoor nog nadere aanwijzingen geven.*
3. *Gedragingen worden toegerekend aan degene die op de computer is ingelogd.*
4. *Het installeren van software en applicaties is niet toegestaan, tenzij vooraf toestemming is verleend door de directie. Deze toestemming wordt alleen verleend als wordt voldaan aan de geldende rechten en eventuele licenties worden betaald.*

Artikel 3 handelt over formele e-mailberichten. Blijkens de begripsbepalingen gaat het daarbij onder meer om e-mailberichten waarvan de inhoud rechtsgevolgen kan hebben voor de afzender en/of geadresseerde. In de toelichting is vermeld dat te denken valt aan beroeps- en bezwaarschriften. Voor het versturen van formele e-mail aan externe relaties is voorafgaande toestemming van de directie nodig. De ontvanger c.q. afzender namens de provincie Drenthe van een formele e-mail zendt de formele e-mail door naar het archief. Het archief draagt zorg voor de archivering conform de Archiefwet.

In artikel 4 van het reglement staat dat het een medewerker niet is toegestaan om door het gebruik van bedrijfsmiddelen, schade te berokkenen aan de provincie Drenthe als instantie, haar werknemers en/of aan derden. De tekst van het artikel luidt als volgt:

Artikel 4.

1. *De gebruiker mag alleen gebruikmaken van de bedrijfsmiddelen die beschikbaar worden gesteld door de provincie Drenthe. Uitzonderingen op deze bepaling zijn slechts mogelijk met schriftelijke toestemming van de directie. Aan deze toestemming kunnen voorwaarden worden verbonden.*
2. *Het is de gebruiker niet toegestaan om door middel van het gebruik van bedrijfsmiddelen zich zodanig te gedragen dat:*
 - a. *de goede naam van de provincie kan worden geschaad;*
 - b. *het ongestoord functioneren van de technische infrastructuur van de provincie in gevaar wordt gebracht;*
 - c. *de vertrouwelijkheid van gegevens kan worden geschaad;*
 - d. *het strijdig is met geaccepteerde omgangsvormen of goede zeden, belastend is voor de goede werksfeer dan wel beledigend is voor medewerkers en/of derden;*
 - e. *het onrechtmatig is of een strafbaar feit oplevert;*
 - f. *het strijdig is met de CAP;*
 - g. *de provincie op enigerlei andere wijze dan op vorenstaande genoemde wijzen kan worden geschaad, hetzij in financiële zin, hetzij anderszins.*
3. *Het gebruik van middelen gericht op het verhinderen van kennisname binnen de provinciale organisatie van de inhoud van berichten en bijlagen door anderen dan de opsteller is niet geoorloofd. Van deze bepaling kan door de directie ontheffing worden verleend. Aan de ontheffing kunnen voorwaarden worden verbonden.*
4. *Gebruik van bedrijfsmiddelen voor privé-doeleinden wordt toegestaan mits met mate, uitgedrukt in zowel tijd en kosten, en niet in strijd met dit reglement. Voor het privé-gebruik van bedrijfsmiddelen kan de directie een financiële vergoeding vragen.*

In artikel 5 van het reglement staat omschreven hoe de observatie en controle van gebruiksmiddelen plaatsvindt en welk doel het dient. Er staat onder meer in dat de directie te allen tijde opdracht kan geven tot observatie. In artikel 6 wordt nader ingegaan op de regels omtrent het bewaren van gegevens. In dit artikel staat onder andere vermeld dat e-mails bewaard worden overeenkomstig de termijnen van de Archiefwet.

2.3 Beleidskader

Tot het beleidskader behoort een aantal documenten. De meest relevante documenten worden hieronder besproken.

2.3.1 Uitvoeringsprogramma Drenthe (2006-2007)

In dit uitvoeringsprogramma (getiteld: Welkom in digitaal Drenthe) staat omschreven welke stappen de provincie onderneemt om de inzet van IT te verbeteren. Hoofdstuk 2 van dit document is het Informatiestatuut. In dit statuut wordt specifiek ingegaan op het onderwerp informatiebeveiliging. Hierin wordt gesteld dat de provincie werkt op basis van de Code voor Informatiebeveiliging en dat in de planperiode wordt gestreefd naar een volledige invulling daarvan. Daarnaast staat beschreven dat medewerkers als gebruikers van de IT-hulpmiddelen geen misbruik mogen maken van de aan hen toevertrouwde middelen en gegevens. Zij mogen deze middelen slechts gebruiken voor hun werkzaamheden voor de provincie.

2.3.2 Beleidskader informatiebeveiliging provincie Drenthe (februari 2009)

In het Beleidskader informatiebeveiliging provincie Drenthe (getiteld: *Veilig, integer en vertrouwd: hoe is onze informatie beveiligd?*) wordt beschreven hoe ambtenaren (en bestuurders) van de provincie Drenthe dienen om te gaan met informatiebeveiliging.

In het beleidskader worden de volgende definities gehanteerd:

'Informatie is een bedrijfsmiddel dat, net als andere belangrijke bedrijfsmiddelen, waarde heeft voor de organisatie en voortdurend op een passende manier beveiligd dient te zijn.

Informatie komt in veel vormen voor (geschreven op papier, elektronisch opgeslagen, per post of via elektronische media verzonden of in gesproken vorm). Welke vorm de informatie ook heeft of op welke manier ze ook wordt gedeeld of verzonden, ze dient altijd passend beveiligd te zijn.

Informatiebeveiliging bestaat uit het treffen van maatregelen die beogen te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen.

Informatiebeveiliging wordt gekarakteriseerd als het waarborgen van:

Veilige beschikbaarheid: geautoriseerde gebruikers hebben op de juiste momenten tijdig toegang tot informatie en aanverwante bedrijfsmiddelen;

Integriteit: correctheid en volledigheid van informatie en de verwerking daarvan;

Vertrouwelijkheid: informatie is alleen toegankelijk voor degenen, die hiertoe geautoriseerd zijn en daarmee op de juiste wijze omgaan'.

Als uitgangspunt voor het informatiebeveiligingsbeleid wordt door de Provincie Drenthe de Code voor Informatiebeveiliging (NEN/ISO 270001 en 270002) gehanteerd. In deze code worden de volgende tien categorieën noodzakelijke beveiligingsmaatregelen onderscheiden:

1. Beveiligingsbeleid
2. Beveiligingsorganisatie
3. Classificatie en beheer van bedrijfsmiddelen
4. Beveiligingseisen ten aanzien van personeel.
5. Fysieke beveiliging en beveiliging van de omgeving
6. Beheer van communicatie- en bedieningsprocessen
7. Toegangsbeveiliging
8. Aanschaf, ontwikkeling en onderhoud van systemen
9. Continuïteitsmanagement
10. Naleving

In het handboek Informatiebeveiliging worden bovenstaande onderwerpen en de regelingen omtrent naleving meer in detail behandeld.

2.3.3 Handboek Informatiebeveiliging (2005)

Dit document geldt als uitwerking van het toen vigerende Informatiestatuut. De tien beveiligingsmaatregelen, zoals in de vorige paragraaf beschreven, worden hierin uitgebreid behandeld. Met name wordt ingegaan op de richtlijnen, procedures en werkwijzen van de beveiligingsmaatregelen. Deze maatregelen gelden als basisnorm waaraan de provincie Drenthe zich minimaal wil houden om veilig, integer en vertrouwd met informatie om te gaan. Hieronder worden kort een aantal aspecten uit dit handboek belicht.

In hoofdstuk 5 van het Handboek wordt gesproken over classificatie en beheer van bedrijfsmiddelen. Hier wordt beschreven op welke wijze informatie geclassificeerd kan worden en welke typen er bestaan. Op deze manier wordt het duidelijk welke toegangsrechten er verbonden zijn aan een bepaalde classificatie, zoals vertrouwelijkheid. De volgende typen classificaties worden onderscheiden:

- **Openbaar**
Informatie die voor derden toegankelijk is (lezen). Wijzigen van deze informatie kan uitsluitend door medewerkers van de Provincie (eigenaar) plaats vinden.

- **Niet openbaar, onderverdeeld in:**
 - o **Intern gebruik:**
Alle interne informatie die uitsluitend voor medewerkers van de provincie Drenthe toegankelijk is. Op basis van functie worden toegangsrechten tot deze informatie toegekend.
 - o **Vertrouwelijk:**
Informatie die uitsluitend voor een beperkte groep medewerkers van de provincie toegankelijk is. Bij de informatie dient aangegeven te worden wie toegang heeft tot de informatie.
 - o **Persoonlijk:**
Informatie uitsluitend bestemd voor de geadresseerde.

Tevens staat in dit hoofdstuk beschreven hoe informatie gelabeld dient te worden:

- *Voor alle informatiesystemen wordt de geldende classificatie van informatie vastgesteld.*
- *Informatie zonder label wordt als "Intern gebruik" behandeld.*
- *Documenten met vertrouwelijke en persoonlijke informatie dienen op de voorpagina en in de koptekst voorzien te zijn van het label.'*

In hoofdstuk 8 van het Handboek wordt het beleid rondom het gebruik van e-mail beschreven. Hier wordt onder meer gesteld dat het niet toegestaan is om vertrouwelijke informatie te verzenden via de e-mail. Daarnaast wordt gesteld dat de provincie de e-mail alleen voor informele communicatie mag gebruiken. In hoofdstuk 12 van het Handboek wordt onder meer ingegaan op welke wijze bedrijfsdocumenten dienen te worden beschermd tegen verlies, diefstal, vernietiging en vervalsing. Naast de classificatie en labelling van informatie zoals beschreven in hoofdstuk 5, worden er extra maatregelen ondernomen om informatie optimaal te beveiligen. Zo staat er onder meer geschreven:

- *'Vertrouwelijke informatie dient in afgesloten kasten te worden bewaard na werktijd en bij het verlaten van de werkruimte*
- *Belangrijke systeeminformatie (systeemtoegang) dient centraal in een afgesloten ruimte bewaard te worden'.*

3 De eerste onderzoeksvraag: Verantwoordelijkheid voor voortijdige verspreiding

3.1 Inleiding

De eerste onderzoeksvraag van de commissie luidt:

Wie is verantwoordelijk voor de voortijdige verspreiding van het rapport van Deloitte inzake Eurochamp en op welke wijze is dat geschied?

In dit hoofdstuk zal eerst worden stilgestaan bij het onderzoeksrapport van KPMG. Dit rapport heeft voor de commissie gediend als vertrekpunt/basisdocument voor haar eigen onderzoek. Tevens zal in dit hoofdstuk een reconstructie van de feiten worden gepresenteerd. Dit onder meer op basis van het eigen onderzoek van de commissie.

3.2 Onderzoek KPMG

De onderzoeksvraag voor het onderzoek van KPMG luidde als volgt:

'Is het definitieve rapport van Deloitte Forensic Services inzake Stichting Eurochamp Foundation voortijdig verspreid vanuit het Provinciehuis? Zo ja, op welke wijze, wanneer en door wie?'

KPMG heeft haar bevindingen gerapporteerd in een rapport d.d. 10 maart 2009 met als titel '*Onderzoek naar mogelijke voortijdige verspreiding rapport Eurochamp*'. Dit KPMG-rapport is als bijlage 7 bij onderhavig rapport gevoegd.

De conclusie van KPMG is dat het definitieve rapport van Deloitte buiten het Provinciehuis terecht is gekomen, voordat het openbaar is gemaakt op 27 november 2009. KPMG heeft niet kunnen vaststellen op welke wijze dit is gebeurd, waar en door wie.

KPMG heeft in haar rapport de belangrijkste feiten samengevat en op een rijtje gezet. Deze luiden als volgt²:

- 'De versie van het rapport die is verspreid voordat het rapport openbaar is gemaakt op 27 november 2008 betreft het definitieve '*Rapport inzake onderzoek naar de Stichting Eurochamp Foundation*'. Het rapport heeft het referentienummer 3112182270/2111.
- De versie die de heer Klaver in zijn bezit heeft vanaf 21 november 2008, betreft de digitale (pdf-) versie van voornoemde rapportage.
- De digitale (pdf-) versie van de rapportage is in de periode tussen 10 en 16 november niet verder per e-mail verspreid.

² KPMG rapport d.d. 10 maart 2009, '*Onderzoek naar mogelijke voortijdige verspreiding rapport Eurochamp*', bladzijde 16.

- De informant heeft verklaard dat hij de wetenschap heeft dat een exemplaar van het rapport in ieder geval op de ochtend van 13 november in het bezit is van Dagblad van het Noorden.
- Het Dagblad van het Noorden heeft aangegeven inzage te hebben gehad in de rapportage. Dit is in een redactioneel commentaar in Dagblad van het Noorden bevestigd. Niet is aangegeven welke versie van het rapport door Dagblad van het Noorden is ingezien.'

De commissie onderschrijft op basis van haar eigen onderzoek bovenstaande bevindingen, met uitzondering van de derde bullit, omdat niet kan worden uitgesloten dat dit wel is gebeurd (zie bevindingen digitaal onderzoek, paragraaf 3.5, hierna). Wel tekent de commissie nog het volgende aan.

Uit het onderzoek van de commissie is gebleken dat KPMG een aantal feiten en omstandigheden niet in haar rapport heeft meegenomen. Dit is gedeeltelijk te verklaren uit het feit dat KPMG gesproken heeft met een informant. Daardoor heeft KPMG bepaalde informatie niet willen en/of kunnen meenemen in haar rapport, om zo te voorkomen dat de identiteit van de informant onthuld zou worden.

De commissie heeft niet gesproken met deze informant. De informant heeft in eerste instantie het verzoek afgewezen om met de commissie te praten. Na afloop van de hoorzittingen wilde de informant alsnog een verklaring afleggen, maar alleen op zijn voorwaarden. Dat verzoek is door de commissie afgewezen. Dit werd mede ingegeven door het feit, dat de daaruit verkregen informatie niet zou kunnen worden gebruikt in het onderzoek.

De commissie is tevens van mening dat het onderzoek van KPMG een te beperkte reikwijdte heeft gekregen. Zo heeft KPMG slechts één computer onderzocht, heeft er geen analyse van telefoonverkeer plaatsgevonden en is er geen zogeheten 'restore' van de mailomgeving gemaakt (zie verder paragraaf 3.5).

In de volgende paragraaf zal eerst een reconstructie worden weergegeven van de belangrijkste feiten, zoals die uit het onderzoek van de commissie³ naar voren zijn gekomen. Deze bevindingen van de commissie worden in de reconstructie gecombineerd met de bevindingen van KPMG. Als vertrekpunt voor deze reconstructie is gekozen voor maandag 10 november 2008, de dag dat het (later uitgelekte) definitieve rapport van Deloitte binnen is gekomen bij de provincie Drenthe. De reconstructie loopt gedetailleerd tot 14 november 2008, de dag nadat het rapport volgens verklaringen van de informant in het bezit zou zijn van het Dagblad van het Noorden. De relevante gebeurtenissen van na 14 november 2008 worden tevens beschreven, zij het wat minder uitgebreid. Maar de commissie vindt deze feiten en/of omstandigheden relevant genoeg om deze in het rapport op te nemen.

3.3 Reconstructie

3.3.1 Maandag 10 november 2008

Op maandagochtend 10 november 2008 wordt de secretaresse van de directie van de provincie door een medewerkster van Deloitte gebeld met de mededeling dat het definitieve Eurochamrapport aan het einde van de dag, rond 18.30 uur, per koerier zal worden bezorgd. De secretaresse, die weet dat de directie

³ interviews, digitaal en ander technisch onderzoek en analyse documenten.

dringend zit te wachten op de ontvangst van het rapport, vraagt daarom uit eigen initiatief of het rapport dan mogelijk ook digitaal verstuurd kan worden, zodat de directie het rapport eerder tot haar beschikking heeft. De secretaresse van de directie verklaart de gang van zaken als volgt:

'Deloitte belde om te zeggen dat de koerier niet op de afgesproken tijd zou komen, maar dat de rapporten pas 's avonds tussen half zeven en zeven uur zouden worden afgeleverd. Toen heb ik in dat telefoongesprek gevraagd of het rapport dan per e-mail naar het provinciehuis verstuurd zou kunnen worden, opdat men met dit rapport aan het werk kon.'

De directie van de provincie wil dat het rapport die dag binnenkomt in verband met de besluitvorming die de volgende dag in Gedeputeerde Staten zal plaatsvinden. Daarvoor is een op 10 november 2008 (of eerder) gedateerd rapport nodig.

De beleidsmedewerker Sport zegt daarover (zie ook paragraaf 3.3.3):

'Het heeft een beetje te maken met de termijnen waarmee wij te maken hadden. Wij hadden het bestuur van Eurochamp in augustus meegedeeld dat wij voornemens waren de subsidie te wijzigen en daarna volgde een periode waarin zowel de andere partij als de provincie zich konden beraden. Om en nabij de week van 10 november liep die termijn af. We hadden het dus redelijk druk. We moesten het rapport hebben.'

Het verzoek van de secretaresse van de directie wordt binnen Deloitte besproken, waarna later toestemming wordt gegeven om het document per e-mail te versturen. Het rapport wordt vervolgens om 14.14 uur digitaal per e-mail verzonden aan de secretaresse van de directie van de provincie. Het rapport bestaat uit drie PDF-bestanden, die als bijlagen bij een (begeleidende) e-mail worden gevoegd. De secretaresse bewaart de e-mail met bijlagen in haar mailaccount. De secretaresse meldt vervolgens aan de directeur / plaatsvervangend secretaris (hierna te noemen DpS) dat het rapport digitaal is binnengekomen. Die vertelt haar dat inmiddels al is besloten dat het college van GS zijn besluiten over het Eurochamp-rapport zal baseren op het *concept* van dat rapport, waardoor de digitale versie van het rapport niet meer van belang is.

De secretaresse van de directie verklaart hierover het volgende tijdens de hoorzittingen:

'Mevrouw Stijkel: Wij hebben begrepen uit het vorige gesprek dat wij met u hebben gehad, dat u, normaal gesproken, alle binnenkomende e-mails en documenten voor de directie uitprint. Is dat ook met dit rapport gebeurd?'

De secretaresse: Nee, voor zover ik mij dat kan herinneren, is dat niet gebeurd. Voor zover ik mij kan herinneren heb ik niets met die mail gedaan.'

Mevrouw Stijkel: Waarom is dan in dit geval van die regel afgeweken?'

De secretaresse: Ik heb 's middag even na twee uur een telefoontje gekregen van de secretaresse van Deloitte dat het rapport verstuurd kon worden. Dat heb ik eigenlijk meteen aan de DpS gemeld en zij zei toen, dat het niet meer nodig was, omdat inmiddels vanwege de tijdsdruk was besloten op basis van het conceptrapport de oplegnotitie voor GS te maken. Op het moment dat ik het meldde aan de DpS, was de e-mail al onderweg naar mij. Dat was toen niet meer terug te draaien.'
(...)

Mevrouw Stijkel: Het e-mailverkeer met Deloitte over dit dossier verliep, voor zover wij hebben kunnen nagaan, vrijwel uitsluitend via het mailaccount van de DpS. Wij vragen ons daarom af waarom het definitieve rapport niet via haar mailaccount is binnengekomen. In dit geval kreeg u het immers in uw eigen mailbox.

Waarom is van de gebruikelijke gang van zaken afgeweken?'

De secretaresse: Alle contacten waren die tussen de heer Vriend (van Deloitte) en de DpS. Die ochtend belde een secretaresse van Deloitte naar het secretariaat van de DpS, dus naar mij. En ik denk dat dat ook de reden is waarom die mevrouw om twee uur 's middags vroeg naar mijn e-mailadres. Dat heb ik gegeven.

Mevrouw Stijkel: Dus in plaats van dat ..

De secretaresse: Ja, als ze had gevraagd naar het e-mailadres van de DpS zou ik dat hebben genoemd.

Mevrouw Stijkel: Maar dat zouden ze toch wel geweten hebben, neem ik aan.

De secretaresse: Ja. Het blijft allemaal heel raar.

De heer Bomhof: Wij zijn in het bezit van een mailtje van de heer Vriend aan de DpS. Dat mailtje is van 14.21 uur. In dat mailtje schrijft de heer Vriend: "U ontvangt het rapport digitaal in pdf." Maar zij kreeg het niet, u kreeg het.

De secretaresse: Ja.

De heer Bomhof: Dat is heel bijzonder.

De secretaresse: Ja. Ik denk dat u die vraag bij de secretaresse van Deloitte neer moet leggen.

De DpS verklaart hierover tijdens de hoorzitting:

De heer Bomhof: (...) U zegt dat u voor de 17^e geen toegang hebt gehad tot het bestand van uw secretaresse. Nu is het rapport van Deloitte rechtstreeks naar uw secretaresse gestuurd. Dat is een beetje bijzonder, hebben wij gemerkt vanuit het onderzoek, omdat alle eerdere conceptrapporten rechtstreeks naar u zijn gegaan. Als wij dan kijken naar een e-mail die door het bureau Deloitte is verstuurd waarin wordt aangekondigd dat het rapport op de 10^e digitaal zou worden doorgestuurd, dan is dat een mail aan u. Vervolgens zien wij dat het rapport zelf niet bij u komt, maar in afwijking daarvan bij uw secretaresse. Hebt u er een verklaring voor hoe dat kan?

De DpS: Tja, ik denk dat het van belang is dat Deloitte daar antwoord op geeft. Ik heb daar natuurlijk geen directe verklaring voor, behalve dan dat ik in algemene zin kan zeggen dat het contact dat er is met interne en externe instanties soms direct gebeurt, maar ook regelmatig via het secretariaat. Wat dat betreft is dit voor mij niet verwonderlijk.

De heer Bomhof: Het zegt u verder niets. Het is niet ongerijmd, dat de definitieve versie van het rapport bij uw secretaresse terecht komt en alle voorgaande concepten en versies rechtstreeks bij u binnen komen. Dat dit wat ongerijmd is, zegt u verder niets?

De DpS: Nou, u hebt de mail gezien denk ik?

De heer Bomhof: Ja, ja, daar heb ik het ook over.

De DpS: Nou, daarin ziet u dat Deloitte ook vraagt waar de rapporten heen moeten. Het contact dat daarover is geweest, is met mijn secretaresse geweest.

De heer Bomhof: Ik zal u voorlezen wat er in die mail staat. De mail is aan u gericht en er staat: "U ontvangt het rapport digitaal in pdf-formaat via mijn personal assistant" en de mail is aan u gericht en niet aan uw secretaresse.

De DpS: Ik zie mijn secretaresse als een verlengde arm en wat dat betreft zijn wij een goede twee-eenheid. Dit soort dingen gebeurt wel vaker.

Uit het onderzoek van de commissie is niet duidelijk geworden of er die dag nog andere personen op de hoogte waren van het feit dat het rapport eveneens digitaal is binnengekomen. Gedeputeerde mevrouw Haarsma is die middag samen met de DpS op werkbezoek bij de NAM. Zij kan zich echter niet herinneren of zij die dag (of op welk ander moment dan ook) door de DpS hiervan op de hoogte is gesteld. Wel is zij ervan op de hoogte dat het rapport die dag per koerier wordt bezorgd.

Mevrouw Smith: Wist u ook dat het rapport op 10 november digitaal is verzonden aan de secretaresse van de directie?

Mevrouw Haarsma: Dat wist ik niet.

Mevrouw Smith: Wanneer heeft u dan gehoord dat het digitaal verzonden was aan de secretaresse?

Mevrouw Haarsma: Dat heb ik gehoord op 19 november.

Mevrouw Smith: Waarom op 19 november?

Mevrouw Haarsma: Tijdens het gesprek met de landsadvocaat ving ik terloops op dat er een digitale versie aanwezig was.

Mevrouw Smith: U was de middag van 10 november samen met de DpS op pad. Is toen de digitale ontvangst van het rapport niet ter sprake gekomen?

Mevrouw Haarsma: Voor zover ik mij kan herinneren, niet.

Mevrouw Smith: Heeft u toen wel met haar gesproken over het binnenkomen van de hardcopy van het rapport?

Mevrouw Haarsma: Ook hier geldt: voor zover ik mij kan herinneren, niet.

(...)

Mevrouw Haarsma: U heeft gevraagd of wij daarover gesproken hebben en ik kan mij niet herinneren dat wij daarover gesproken hebben. Dat het binnengekomen was, heb ik toen ik terug kwam van het werkbezoek aan de NAM in ieder geval wel begrepen.

De heer Bomhof: En wat heeft u toen begrepen, wat was er dan binnengekomen?

Mevrouw Haarsma: Ik heb begrepen dat het definitieve rapport was binnengekomen.

De heer Bomhof: En dan gaat het over de digitale versie en over de printversie?

Mevrouw Haarsma: Als ik spreek over het definitieve rapport dan heb ik het over het rapport met de hardcopy.

In de hoorzitting met de DpS is hierover het volgende naar voren gekomen:

'De heer Bomhof: De maandagmiddag dat dit rapport binnen kwam, was u er niet. U bent op stap geweest voor een werkbezoek met mevrouw Haarsma naar een instantie buiten het huis. Hebt u ook met mevrouw Haarsma gesproken over het feit dat de digitale versie van het rapport was binnengekomen?

De DpS: Ik sluit het niet uit, maar ik weet het echt niet meer, dus kan u er geen zekerheid over geven.

De heer Bomhof: Waarom sluit u dat niet uit?

De DpS: Als je met een gedeputeerde samen ergens naar toe bent en er speelt een belangrijk dossier, dan lijkt het voor de hand te liggen dat je ook daarover spreekt. Vandaar dat ik het niet uitsluit.'

Bij terugkomst op het provinciehuis neemt de DpS een afgesloten doos in ontvangst. In de doos zitten de rapporten (tien exemplaren) van Deloitte die door de koerier zijn afgegeven bij de beveiliging van de provincie. De DpS verklaart dat ze deze doos vervolgens in een afgesloten kast op haar kamer heeft geplaatst.

Aan het eind van de middag vindt er een overleg plaats met de ambtenaren die bij het Eurochampdossier zijn betrokken. Bij dit overleg van de zogeheten 'kerngroep Eurochamp' zijn onder meer aanwezig mevrouw Haarsma, haar communicatieadviseur, de DpS en een tweetal andere ambtenaren. Ondertussen wordt er door de aanwezigen gezamenlijk gegeten, waarna betrokkenen het provinciehuis verlaten. Alle bij dit overleg aanwezige personen zijn ervan op de hoogte dat het definitieve rapport die dag is binnengekomen. Eén van de afspraken die is gemaakt na ontvangst van het rapport, is dat het rapport als vertrouwelijk zal worden behandeld. Alle bij het dossier betrokken ambtenaren zijn daarvan op de hoogte. De communicatieadviseur van mevrouw Haarsma merkt hierover op:

'De definitieve versie van het rapport is in slechts zeer beperkte aantallen beschikbaar gesteld. Verder is binnen de directie, het college en het ambtelijk apparaat, bij alle ambtenaren die erbij betrokken waren, bekend gemaakt dat dit een vertrouwelijk dossier betrof.'

De DpS verklaart het volgende over het overleg:

'De heer Bomhof: Diezelfde maandag is er, toen u terugkwam van het werkbezoek, een overleg geweest met ambtenaren. Dat was een reguliere werkgroep die ook al in de voorfase met het conceptrapport bezig was. Hebben die ambtenaren ook over dit rapport gesproken? Hebt u na terugkomst van het werkbezoek ook deel uitgemaakt van het overleg van die werkgroep? Is daar ook gesproken over de digitale versie en de uitgeprinte versie die waren binnengekomen?'

De DpS: Ik was daarbij aanwezig en ik kan mij absoluut niet herinneren dat daarover is gesproken. Misschien kan ik dat nog toelichten? Dat was op dat moment helemaal geen belangrijk feit, want belangrijk was vooral de besluitvorming van de volgende dag in het college.

De heer Bomhof: U zegt dat het geen belangrijk feit was, maar uit het onderzoek is gebleken dat het vooral belangrijk werd geacht dat het definitieve rapport op tijd binnen kwam om aangifte te kunnen doen bij Justitie. Daarvoor was het belangrijk dat het definitieve rapport op maandag 10 november 2009 tijdig zou binnenkomen. Dan zou ik mij kunnen voorstellen dat er in de werkgroep gezegd wordt: "Nou het definitieve rapport is nu echt binnen en dat is heel belangrijk, want nu kunnen wij ook met een gerust gevoel aangifte doen bij Justitie over de zaken die zijn gebleken in het Eurochamp-rapport". Is daar niet over gesproken in de werkgroep?'

De DpS: Die kans is heel groot dat zij het daarover hebben gehad.

De heer Bomhof: Dat sluit u ook niet uit?

De DpS: Dat klopt.'

De heer Van Luyn, de advocaat van een van de directeuren (de heer Leijssenaar) van Eurochamp, is eveneens op de hoogte van het feit dat het definitieve rapport van Deloitte die dag bij de provincie zal binnenkomen. Hij probeert die dag contact te leggen met gedeputeerde mevrouw Haarsma en de directeur-secretaris van de provincie. Dat contact komt echter niet tot stand. Wel heeft hij telefonisch contact met een tweetal ambtenaren (waaronder de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma), ook behorend tot de kerngroep Eurochamp. De advocaat stelt in dat gesprek voor om gezamenlijk op te trekken in de communicatie naar buiten toe. Dat voorstel wordt door de ambtenaren afgewezen.

Tijdens de hoorzitting met de heer Van Luyn komt het volgende naar voren:

De heer De Jong: We gaan even terug in de tijd. Op 10 november, volgens ons onderzoek, hebt u contact opgenomen met de provincie, dat is op een maandag geweest, ook de dag waarop het definitieve rapport hier vanuit de provincie is binnengekomen en de vraag is: kunt u toelichten waarom dat was op die 10^e november en waarom precies op die dag en hoe die contacten liepen?

De heer Van Luyn: Die 10^e november en waarom het precies die dag was: omdat ik wist dat op dat moment, tenminste ik had dat vernomen, het rapport bij de provincie zou zijn. Ik denk dat ik dat van cliënt heb vernomen. Op 10 november heb ik gebeld, verschillende keren, in ieder geval met een betrokken ambtenaar en ik heb gevraagd naar mevrouw Haarsma en in een volgend telefoongesprek naar de directeur-secretaris. Aan beide dames heb ik e-mails gestuurd met de mededeling dat ik probeer tot hen door te dringen en dat ik graag met hen overleg wilde. Met één van hen. Doel daarbij was tweeledig. In de eerste plaats: mijn taak op dat moment was de extreem negatieve berichtgeving proberen een draai ten goede te geven en ik hoopte dat te doen door het Dagblad van het Noorden te bewegen om enige objectiviteit te betrachten in de berichtgeving. Dat was één methode. De andere methode was dat ik graag in contact wilde treden met de belanghebbende mensen binnen de provincie, t.w. mevrouw Haarsma om te bezien hoe nu verder met het naar buiten brengen van het rapport tegen de tijd dat het het levenslicht zou zien. Via in ieder geval een betrokken ambtenaar, maar waarschijnlijk ook nog wel iemand anders van.....

Volgens de betrokken ambtenaar, de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma, zou de heer Van Luyn tijdens het gesprek hebben opgemerkt dat de provincie er nog wel eens spijt van zou kunnen krijgen dat ze niet op zijn verzoek ingaan.

Gedeputeerde mevrouw Klip belt op 10 november in de middag twee keer met de journalist de heer Gerard de Kleine van het Dagblad van het Noorden (zie paragraaf 3.6 voor haar verklaringen hieromtrent).

3.3.2 Dinsdag 11 november 2008

Op dinsdagochtend 11 november 2008 heeft mevrouw Haarsma 's ochtends een overleg met een directeur van Deloitte over het rapport. Bij dat overleg zijn ook haar communicatieadviseur en de DpS aanwezig. Tijdens dat gesprek licht de directeur van Deloitte het rapport inhoudelijk nog eens toe. Na dat gesprek vindt de wekelijkse vergadering van GS plaats, waarbij mevrouw Haarsma het rapport van Deloitte toelicht. Op dat moment beschikken de GS leden nog niet over een definitieve versie van het rapport.

Door GS wordt tijdens die vergadering onder meer besloten om op basis van de oplegnotitie en hun kennis van de inhoud van het conceptrapport, dat op 3 november 2008 is verzonden aan de provincie, aangifte te doen bij het Openbaar Ministerie. Tijdens de vergadering ligt er een aantal exemplaren van het concept rapport op tafel. De secretaris van GS heeft verklaard dat geen enkel lid van GS een exemplaar heeft meegenomen.

Na deze GS vergadering, belt mevrouw Haarsma met de journalist de heer De Bruin van het Dagblad van het Noorden. Mevrouw Haarsma verklaart hierover:

'Het gebeurt met enige regelmaat dat wanneer er een persconferentie is geweest, een journalist achteraf nog weer contact opneemt om te vragen of hij nog wat verder mag doorvragen. Dat zou toen ook gebeurd kunnen zijn, dat hij mij heeft gebeld en dat ik hem later heb teruggebeld. Dat gebeurt met enige regelmaat.'

Uit onderzoek van de commissie (analyse toegangsgegevens) is gebleken dat de heer De Bruin die dag niet in het provinciehuis is geweest.

Diezelfde dag wordt door advocaat Van Luyn een persbericht uitgebracht met als titel *'Onderzoeksrapport pleit Leijssenaar vrij'*. De strekking van dit bericht is dat de heer Leijssenaar door het onderzoeksrapport van Deloitte zou worden vrijgepleit en dat Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe het voorstel voor de constructie zouden hebben bedacht aan de hand waarvan de heer Leijssenaar de aanbestedingsregels zou hebben omzeild.

De advocaat belt eveneens met de heer De Bruin, de journalist van het Dagblad van het Noorden. Naar aanleiding van dit telefoongesprek vindt er de volgende dag een gesprek plaats op het advocatenkantoor⁴ van de heer Van Luyn in Almere.

Mevrouw Klip belt op 11 november 's ochtends kort met de heer De Kleine van het Dagblad van het Noorden.

3.3.3 Woensdag 12 november 2008

In het Dagblad van het Noorden verschijnt die dag een artikel getiteld *'Directeur van Eurochamp bijt van zich af'*. Het artikel is geschreven door de heer De Bruin. In het artikel worden de heer Van Luyn, de heer Leijssenaar en mevrouw Haarsma geciteerd of aangehaald. Bij het 'citaat' van mevrouw Haarsma wordt aangetekend dat zij zich baseert op bevindingen van het onderzoeksbureau Deloitte.

Die middag vindt er een Statenvergadering plaats. Tijdens die Statenvergadering wordt door mevrouw Haarsma, blijkens het verslag van die vergadering, onder meer het volgende over de vertrouwelijkheid van het rapport gezegd.

'Er is een feitenonderzoek geweest naar het handelen van het management van de Stichting Eurochamp. De uitkomsten van het rapport zijn zeer privacy gevoelig en natuurlijk speelt het rapport een belangrijke rol in de aangifte die de provincie bij het Openbaar Ministerie gaat doen, omdat wij redelijke vermoedens hebben van strafbare feiten. Omdat de privacy in het geding is, kunnen en mogen wij het rapport niet openbaar maken. Dit was overigens ook een voorwaarde van Deloitte. Maar na alle berichtgeving over Eurochamp, ook van de advocaat van het management, meen ik het rapport in ieder geval voor de fractievoorzitters ter inzage te kunnen geven, opdat zij zelf een oordeel kunnen vellen over de inhoud ervan.'

(...)

'Ik ben tot heel veel zaken bereid, maar het gaat nu om een zeer gevoelige materie. Ik kan het niet en ik wil ook niet dit rapport op de een of andere manier in de openbaarheid brengen. Dit is ook een strikte voorwaarde van Deloitte en Touche. Wij hebben met die voorwaarde ingestemd en daaraan hebben wij ons dus ook te houden.'

⁴ De heer Van Luyn is werkzaam bij het kantoor Cleerdin & Hamer Advocaten

(...)

'Het college wil het rapport gebruiken als onderligger voor de aangifte en in die situatie is het - de heer Van de Boer zei het al - heel dom om al in het openbaar over het rapport te spreken. Zolang een zaak onder de rechter is, spreken wij er niet over. Ik ga niet op de stoel van de rechter zitten. Zodra de kwestie eenmaal is afgehandeld, zullen wij bekijken hoe het rapport in de staten besproken kan worden.'

Voorafgaand aan de vergadering is er door een verslaggever van RTV Drenthe een e-mail uit het Eurochampdossier van de advocaat Van Luyn verspreid onder de fractievoorzitters van PS. In die e-mail wordt gesproken over de rol van voormalig gedeputeerde de heer Weggemans en de rol van mevrouw Haarsma in het Eurochampdossier. Uit deze e-mail wordt de volgende dag in een krantenartikel van de heer De Bruin geciteerd.

Aansluitend aan de Statenvergadering vindt er een diner voor Statenleden plaats. Tijdens dat diner wordt mevrouw Haarsma naar eigen zeggen aangesproken door de heer De Bruin die haar het een en ander vraagt over het Eurochampdossier. Mevrouw Haarsma verklaart dat zij hierdoor het gevoel krijgt dat de heer De Bruin reeds over veel informatie beschikt en mogelijk de beschikking heeft over het rapport van Deloitte. Zij deelt dit vermoeden op de avond van het diner met gedeputeerde mevrouw Klip. Mevrouw Klip verklaart hierover later dat zij toen tegen mevrouw Haarsma heeft gezegd dat zij hieraan iets moet doen. Mevrouw Haarsma wist op dat moment al dat de heer De Bruin bij advocaat Van Luyn was geweest:

'... Bij het scheiden van de markt, voor wij rechtstreeks doorgingen naar het begrotingsdiner, heeft mijn communicatieadviseur mij een persbericht in de hand gedrukt en heeft daarbij gezegd: "De Bruin is bij Van Luyn geweest." Meer woorden hebben wij bijna niet gewisseld, want u weet hoe wij daar zitten en na de vergadering zijn wij direct richting begrotingsdiner gewandeld. Dus details heb ik daarover niet gehoord.'

Die avond, na het diner heeft mevrouw Haarsma telefonisch contact met haar communicatieadviseur en met de heer De Bruin. Mevrouw Haarsma verklaart later over dat telefoongesprek:

'Ik heb eerst nog in het provinciehuis gebeld met Martin de Bruin. Ik heb hem aan de lijn gehad, hij was nog in het provinciehuis en was in gesprek met iemand anders. Toen heeft hij gezegd dat ik hem later terug moest bellen. Ik heb hem toen vanuit huis weer gebeld, toen kreeg ik zijn partner aan de telefoon en die vertelde dat hij er even niet was. Zij heeft gezegd dat hij mij terug zou bellen. Dat heeft hij gedaan en toen heb ik hem uiteraard bevestigd op wat hij allemaal wist en hoe hij dat wist. Hij heeft mij toen uitgelegd dat hij 's ochtends bij de advocaat Van Luyn was geweest. Hij heeft mij tevens gevraagd of ik de dag daarop een interview met hem wilde hebben en ik heb daarop gezegd dat ik dat eerst met mijn communicatieadviseur wilde bespreken.'

De communicatieadviseur van mevrouw Haarsma verklaart dat hij die middag, dus nog voor het Statendiner, heeft gesproken met de heer De Bruin die hem toen zou hebben verklaard dat hij inzage in het Deloitte rapport zou hebben gehad op het kantoor van advocaat Van Luyn. Tijdens de Statenvergadering heeft de adviseur dan al een kopie van het persbericht van advocaat Van Luyn overhandigd aan mevrouw Haarsma.

'Ik heb tijdens de Statenvergadering een kopie van dat persbericht gemaakt en met dat persbericht ben ik tijdens de vergadering naar Anneke Haarsma gelopen. Ik heb het persbericht toen aan haar overhandigd en er heel kort met haar over gesproken, omdat het op dat moment niet de plek was om er uitgebreid over in gesprek te gaan.'

'Anneke Haarsma heeft mij op het eind van de avond gebeld. Er waren meerdere dingen. Een punt was dat ik 's middags in de Statenvergadering aanwezig was en bij de pers zat. Mijnheer De Bruin vertelde mij daar dat hij inzage had gehad in het rapport bij de advocaat van de heer Leijssenaar. Hij heeft mij ook een persbericht overhandigd die vanuit de heer Van Luyn richting de

media was verspreid. Dat was in ieder geval voor mij een belangrijk punt. Daarnaast hebben wij het gehad over een mogelijk gesprek met de krant'.

Het gesprek tussen de advocaat de heer Van Luyn en de heer De Bruin vindt die middag plaats op het kantoor van de advocaat in Almere. Bij dat gesprek is de cliënt van de advocaat, de heer Leijssenaar, aanwezig. Het gesprek heeft volgens de advocaat ongeveer anderhalf uur geduurd. De heer De Bruin heeft, behalve tegen bovengenoemde personen, vermoedelijk (blijkens het KPMG rapport) ook tegenover KPMG verklaard dat hij tijdens dat gesprek inzage zou hebben gehad in het dossier/rapport van de heer Van Luyn. Door advocaat Van Luyn wordt dat tijdens de hoorzitting onder ede ontkend:

'Dat klopt niet. In de eerste plaats niet omdat het niet waar is. Ik heb ook geen enkele reden om daarover iets anders te verklaren. Want als nu iemand mij een rapport geeft waar hij zelf 'geheim' op heeft gestempeld ben ik er niet aan gehouden. Dus ik had ook geen enkele moeite gehad om het rapport te verspreiden als dat in het belang van cliënt was geweest. Dus alleen al het feit dat hij mij verwijt van lekken, let wel dit is de man die publiekelijk overal de afgelopen week te kennen heeft gegeven dat hij het rapport bij mij heeft ingezien en nu hier niet is om zijn bron te beschermen. Deze man die zegt dat hij op mijn kantoor bladzij voor bladzij (de heer Van Luyn toont het rapport) dit rapport heeft doorgenomen.'

'De heer De Jong: het zijn 90 pagina's voor zover wij weten.

De heer Van Luyn: ja, één minuut per pagina, waarbij hij ook nog aantekeningen maakte en een interview afnam, vind ik een hele prestatie. Dus kortom, nee hij heeft niet bij mij op mijn kantoor het rapport ingezien.'

Mevrouw Klip belt op 12 november drie keer met de heer De Kleine van het Dagblad van het Noorden. Dit betreft een telefoongesprek in de vroege ochtend, een gesprek in het begin van de middag en een telefoongesprek in de loop van de avond, vermoedelijk na het Statendiner (zie paragraaf 3.6 voor haar verklaringen hieromtrent).

3.3.4 Donderdag 13 november 2008

Dit is de dag, waarop volgens de informant, waarmee zowel KPMG als het Statenlid de heer Klaver hebben gesproken, het Dagblad van het Noorden in de ochtend reeds in het bezit zou zijn van een kopie van het definitieve Eurochamrapport.

In het Dagblad van het Noorden verschijnt het artikel *'Provincie hielp bij omzeilen van regels'*. Het artikel is geschreven door de heer De Bruin. In het artikel worden verklaringen van de heer Leijssenaar, oud gedeputeerde de heer Weggemans en mevrouw Haarsma opgetekend.

Op het provinciehuis wordt de doos met rapporten geopend en wordt er een begin gemaakt met de verspreiding van het rapport (zie paragraaf 3.4.2)

Op de ochtend van 13 november 2008 is er een aantal malen telefonisch contact tussen de gedeputeerde mevrouw Haarsma, haar communicatieadviseur en de heer De Bruin. Daarover verklaart de communicatieadviseur:

'Op de 12^e 's avonds hebben wij het er even over gehad en op 13 november heb ik 's ochtends contact gehad met Anneke Haarsma. Toen hebben wij gezegd dat wij met Martin de Bruin moesten gaan praten, want op dat moment werden bij de omroep en bij de krant allerlei verhalen gepresenteerd over de manier waarop de provincie een dubieuze rol zou hebben gespeeld bij de aanbesteding. Voor mij was dat het belangrijkste argument om een gesprek met de journalist aan te gaan.

'...Ik heb ook verschillende keren met Martin de Bruin gebeld om het tijdstip te verzetten en uiteindelijk is afgesproken om in Haren het gesprek te hebben.'

Als reden voor het gesprek verklaart mevrouw Haarsma:

'Er werd in de media behoorlijk over het aanbestedingsbeleid van de provincie gesproken en wij hadden de behoefte om uit te leggen hoe dat in elkaar stak.'

(...)

'Dat het natuurlijk niet alleen om het aanbestedingsbeleid ging, maar met name om de inhoud van het rapport, en dat het aanbestedingsbeleid niet de hoofdmoot was van het rapport. Het ging om een andere zaak.'

De communicatieadviseur van mevrouw Haarsma verklaart dat mevrouw Haarsma tijdens dit gesprek opnieuw aan de heer De Bruin heeft gevraagd hoe hij aan zijn gedetailleerde kennis komt van het rapport en/of hij mogelijk inzage heeft gehad in een rapport:

'Wat ik mij kan herinneren is dat al vrij snel in dat gesprek Martin de Bruin met details uit dat rapport kwam. Toen heeft Anneke Haarsma gevraagd hoe hij aan die informatie kwam en toen heeft de heer De Bruin andermaal bevestigd dat hij inzage had gehad bij de advocaat van de heer Leijssenaar.'

Die avond belt mevrouw Haarsma wederom met de heer De Bruin. Uit het onderzoek is niet duidelijk geworden wat er toen is besproken.

Mevrouw Klip belt drie keer met de heer De Kleine van het Dagblad van het Noorden. Dit betreft een telefoongesprek in de vroege ochtend, een gesprek laat in de middag en een telefoongesprek in de loop van de avond.

De heer Van Luyn schrijft op deze dag een brief aan mevrouw Haarsma, waarin hij dreigt met een kort geding als hij niet uiterlijk 17 november 2008 een kopie van het definitieve rapport tot zijn beschikking krijgt.

3.3.5 Vrijdag 14 november 2008

In het Dagblad van het Noorden verschijnt het artikel *'Eurochamp deed slechts melding van fraude'*. Het artikel is geschreven door de journalisten Gerard de Kleine en Martin de Bruin. In het artikel wordt mevrouw Haarsma geciteerd:

'... "Op basis van een redelijk vermoeden van strafbare feiten" zegt PvdA – gedeputeerde Anneke Haarsma. Ze verwijst naar een rapport van Deloitte die constateerde dat Eurochamp werkzaamheden niet volgens de richtlijnen aanbesteedde.'

Mevrouw Haarsma belt die dag in ieder geval twee keer met de heer De Bruin. Ook hiervan is tijdens het onderzoek niet duidelijk geworden wat er is besproken tijdens deze gesprekken.

Mevrouw Klip belt drie keer met de heer De Kleine van het Dagblad van het Noorden. Dit betreft een telefoongesprek in de vroege ochtend en twee gesprekken in de middag.

3.3.6 Zaterdag 15 november 2008

Op deze dag verschijnen in het Dagblad van het Noorden twee artikelen over het Eurochampdossier. Het eerste artikel is genaamd '*Het rapport over opkomst en ondergang van Eurochamp*' en is geschreven door Gerard de Kleine en Martin de Bruin. In het artikel wordt gemeld dat de krant inzage heeft gehad in het rapport van Deloitte. Het tweede artikel is getiteld '*Advocaat: Jan heeft geen strafbare feiten gepleegd*'. Dit artikel is grotendeels gebaseerd op het interview van de heer De Bruin met de heer Van Luyn en zijn cliënt de heer Leijssenaar. Beide personen komen in het artikel aan het woord.

3.3.7 Maandag 17 november 2008

Er wordt een vervolg gemaakt met de verspreiding van kopieën van het Deloitte rapport.

De DpS belt die avond met haar secretaresse, die op dat moment al thuis is, en vraagt haar om haar inloggegevens (wachtwoord van haar computer), zodat zij de digitale versie van het definitieve rapport van Deloitte kan doorsturen naar de landsadvocaat.

De DpS verklaart hierover als volgt:

De heer Bomhof: Goed, wij gaan naar de 17^e. U zegt dat u toen wel het wachtwoord had van uw secretaresse. Dat was voor het eerst en toen heeft u dat gebruikt. Kunt u zeggen waarvoor u dat gebruikt heeft?

De DpS: Er was contact met de landsadvocaat en die wilde voor zijn advies het rapport hebben. Daar heb ik het voor gebruikt, want ik heb het doorgestuurd naar de landsadvocaat.

De heer Bomhof: Dat is 's avonds gebeurd?

De DpS: Dat klopt.

De heer Bomhof: Nu vraagt de commissie zich af waarom u dat nu gaat doorsturen naar de landsadvocaat als normaliter uw secretaresse dat doet en zeker op een tijdstip dat ik mij kan voorstellen dat de landsadvocaat andere dingen te doen heeft dan zakelijke post te bekijken. Het had ook de dag daarna gekund. Waarom moest u zo nodig zelf die avond dat rapport nog versturen?

De DpS: Voor zover mijn herinnering strekt was er steeds veel druk op wat er speelde. Er was natuurlijk ook veel commotie in de pers, dus dat betekende dat wij snel de zaken wilden regelen. De juridisch medewerker had contact met de landsadvocaat en gevraagd of hij advies zou kunnen geven en er was veel belang bij om dat snel te doen. De secretaresse was weg en vandaar dat ik als dienstverlenend ambtenaar het op mij heb genomen om ervoor te zorgen dat het ook snel voor elkaar was.'

De secretaresse verklaart, dat zij niet verbaasd was over het verzoek van de DpS:

De heer Bomhof: (...) Op 17 november vraagt de DpS uw wachtwoord om het rapport van Deloitte door te kunnen mailen naar de landsadvocaat. Ik neem aan dat het u verbaasde dat dit gebeurde, want normaliter zendt u de stukken door en niet de DpS.

De secretaresse: Het heeft mij niet verbaasd.

De heer Bomhof: Vroeg zij dan wel eens vaker om uw wachtwoord?

De secretaresse: Nee.

De heer Bomhof: Ik spreek over verbazing omdat zij het a. niet eerder deed en b. omdat zij het rapport 's avonds naar de landsadvocaat wilde doorzenden, terwijl die er die avond waarschijnlijk ook helemaal niets mee zou doen. Het rapport zou de dag daarna dus ook wel verzonden kunnen worden en dan zou u weer op kantoor zijn.

De secretaresse: Nee, ik heb geen vraagtekens gezet bij de noodzaak van het doorsturen. Ik heb tot dit jaar – verleden jaar heb ik helemaal geen last gehad van het rapport van Deloitte – ook helemaal niet begrepen wat er aan de hand was.'

3.3.8 Woensdag 19 november 2008

Advocaat de heer Van Luyn heeft opnieuw een gesprek met de heer De Bruin. Daarbij is ook de journalist de heer De Kleine aanwezig.

Over dit gesprek verklaart de heer Van Luyn het volgende:

'Dat was op initiatief van De Bruin. Die heeft mij gebeld en ze wilden de zaak nog een keer bespreken. Ik heb toen overleg gehad met cliënt en gevraagd wat hij daarvan vond en gezamenlijk hebben wij besloten dat er nog best het één en ander bij te sturen viel en daarom hebben we ze nog een keer uitgenodigd en nog een keer te woord gestaan. Bij dat gesprek lag deze map wel op tafel. Deze zelfde map. Ik heb daar af en toe naar gekeken. Maar ik heb een fors formaat bureau, dat mag u gerust weten, hij kan niet ondersteboven dat rapport hebben gelezen en zeker niet iedere bladzijde.'

De heer Van Luyn meent dat de journalisten de beschikking hadden over het rapport:

'Ja, op twee manieren. Simpelweg door de kennis die ze bezaten en het andere punt is dat ze bepaalde kennis hadden die alleen in het definitieve rapport naar voren kwam zoals ik zo-even noemde het voorbeeld van Ludgert Management. Dat staat alleen in de definitieve versie van het rapport.'

3.3.9 Vrijdag 21 november 2008

Het Statenlid de heer Klaver wordt thuis opgezocht door een informant. Volgens de heer Klaver vertelt deze informant hem onder meer dat het Dagblad van het Noorden al op de ochtend van 13 november 2008 in het bezit is van het Eurochamprapport van Deloitte. Later die dag maakt de heer Klaver een kopie van het rapport dat de informant in zijn bezit heeft.

De heer Klaver verklaart later tegenover de commissie dat de versie die hij heeft gekopieerd van de informant, volgens de informant dezelfde versie is als de versie die de krant tot zijn beschikking heeft.

Diezelfde dag belt de heer Klaver met de directie van de provincie en doet navraag naar het mogelijk uitlekken van het Eurochamprapport.

Tijdens de hoorzitting komt dit als volgt ter sprake:

De heer Vester: Waarom heeft u er dan voor gekozen de weg te bewandelen die u heeft bewandeld? Het gaat dan om de manier waarop u dit alles naar buiten heeft gebracht. Waarom heeft u uw informatie niet meteen aan GS of aan de directie overhandigd?

De heer Klaver: Zo simpel was het niet. Het lijkt simpel, maar dat was het niet.

Ik zal nu toch iets over mijn beweegredenen vertellen. Toen er op enig moment – ik meen dat het ook op vrijdag 21 november was - in het Dagblad van het Noorden op pagina 3 een redactioneel stukje stond, waarin werd gemeld dat de advocaat de heer Van Luyn in een zodanig daglicht stond dat hij mogelijk de oorzaak van het lek was en had aangekondigd op 4 december een kort geding aan te spannen, hadden wij, zeker na het bezoek van 11 uur, ernstige vermoedens en aanwijzingen dat er uit dit huis gelekt werd. Na mevrouw Rozema, de statengriffier, te hebben geconsulteerd en overleg te hebben gehad met mijn

fractiegenoten, zijn er in de loop van die middag een drietal vragen aan GS opgesteld, waarin wij antwoord wilden op de vraag of ons vermoeden correct of niet correct was.

Dat was voor ons de vraag en die vraag is nog steeds aan de orde. De fractie van het CDA heeft het ernstige vermoeden dat er op ongeoorloofde wijze vroegtijdig informatie naar buiten is gegaan.

En wat er allemaal omheen komt, zullen wij straks wel in het rapport van deze commissie lezen.

De directeur-secretaris (hierna te noemen DS) van de provincie verklaart hierover:

‘Meneer Klaver heeft op vrijdagochtend gebeld met de vraag. Hij heeft ook gevraagd of ik wist hoeveel exemplaren er binnen waren gekomen. Ik heb gezegd een handjevol en dat die achter slot en grendel lagen. Ik heb dat ook eerlijk verklaard in het interview met u. Vervolgens heeft hij zijn vermoedens uitgesproken, dat heb ik voor kennisgeving aangenomen en ik heb onmiddellijk de waarnemend commissaris van de Koningin gebeld, mevrouw Haarsma. Ze was op weg naar een vergadering in Leeuwarden en is ter plekke omgekeerd naar het provinciehuis. Daar hebben wij verder over de zaak gesproken. ’s Middags kwamen er vragen binnen van het CDA over het vermeende lek. Daar hebben wij een brief over doen uitgaan en wij hebben er dinsdag ook over gesproken in het college en dat is de aanleiding geweest om een vraag neer te leggen bij het Openbaar Ministerie om eventueel een strafrechtelijk onderzoek in te stellen.’

(...)

De heer De Jong: Twee dingen: u refereerde net aan het telefoontje met de heer Klaver waarin hij vermoedens uitsprak. Kunt u wat meer over die vermoedens zeggen, wat u toen gehoord hebt?

De DS: Dat hij dacht dat er een lek zou zijn en dat hij een document in handen had waarvan hij dacht dat het niet in zijn handen zou moeten zijn.

De heer De Jong: Heeft hij toen verklaard dat hij het document had dat beslist niet bij hem mocht zijn? Dan is het niet meer denken, dan heb je feiten zou ik zeggen. Mijn vraag daaraan gekoppeld is, wij weten ondertussen dat voor die datum van 21 november al in dit huis gesproken is over een lek. Maar dat was voor u het eerste moment dat u het hoorde?

De DS: Wel van een vermeend lek vanuit het provinciehuis. Voor die tijd is er wel gesproken, maar daar hadden wij onze vermoedens over, en dat staat ook in het KPMG-rapport, dat de heer Van Luyn ook een aantal berichtgevingen in de krant heeft neergezet. Dus er was nooit aanleiding voor ons in eerste instantie dat het een lek van het provinciehuis zou zijn.

De heer Bomhof: Wat ik nog graag zou willen weten is: u heeft natuurlijk ook wel zich er van vergewist of er in dit huis niet zou zijn gelekt, een soort check, iedereen kan het altijd beweren, maar stel je nou voor dat het echt zo is. Wat heeft u nou intern naar de ambtenaren gedaan om u er van te vergewissen of er al dan niet gelekt is. Kunt u dat vertellen?

De DS: Alle ambtenaren die in het kerngroepje zaten, waarover u ook vanochtend wat gehoord heeft, plus alle bestuurders zijn bij mij op de kamer geweest. Ik heb hen expliciet gevraagd of ze de eed of belofte hebben afgelegd en stuk voor stuk of ze gelekt hadden, of op een andere wijze het document verspreid hadden. Daar heeft iedereen ‘nee’ op geantwoord.’

3.3.10 Maandag 24 november 2008

De digitale versie van het rapport wordt uitgeprint, waarna ambtenaren van de provincie een begin maken met het verwijderen van namen uit het rapport, zodat er een ‘geschoonde’ versie ontstaat die voor verdere verspreiding geschikt is.

Advocaat de heer Van Luyn ontvangt een fax van de journalist de heer De Kleine. Deze fax bevat een kopie van bladzijde 17 van het definitieve rapport van Deloitte. Volgens advocaat Van Luyn heeft de heer De Kleine hem die fax gestuurd als bewijs van het feit dat de krant de beschikking heeft over het definitieve

rapport van Deloitte. Over deze fax, waarvan de onderzoekscommissie een kopie heeft ontvangen, zegt de heer van Luyn het volgende:

'Ik werd door De Kleine gebeld en die liet mij weten dat het rommelde op de redactie. Er was sprake van enige animositeit tussen de beide heren journalisten. Hij zei mij, wij hebben inzage gehad in de definitieve versie van het rapport en ten bewijze daarvan zal ik je één pagina daarvan faxen. Hij heeft die naar mij gefaxt, hij verzocht mij om de kopregel er af te knippen. Dat heb ik gedaan. Vervolgens belde hij nog een keer en zei: maar laat de datum en de tijd er alsjeblieft aanzitten, dat lijkt me wel zo handig. Ik zei daarop: oh ja, da's waar ook. Dus die heb ik er weer bijgedaan en ik heb die fax hier in mijn dossier zitten.

De heer De Jong: Kunt u die datum nog noemen, wanneer dat was?

De heer Van Luyn: Jazeker, dat was 24 november 2008.

De heer De Jong: En uit die fax bleek u

De heer Van Luyn: Het was een willekeurige bladzijde uit het rapport, het is bladzijde 17 van 91, 10 november 2008 en er staat een nummer boven wat eindigt op 2111.

De heer De Jong: Dat hebben wij ook gecontroleerd, dat is de definitieve versie van het rapport. Wat is de reden dat hij u dat gefaxt heeft?

De heer Van Luyn: De reden was dat hij meende dat we tot op zekere hoogte door de heer De Bruin in de maling genomen werden. Daarom wilde hij mij een bewijs in handen geven dat zij wel de definitieve versie van het rapport hadden. Het kwam hem namelijk voor dat De Bruin mij aanwees als degene die het rapport zou hebben gelekt. Het enige rapport wat ik had, zo wist ook De Kleine, was de conceptversie, de definitieve versie was nog niet beschikbaar behalve bij het Dagblad dat kennelijk inzage had gehad. Met die fax bewees hij dat.'

Vermoedelijk op 24 november 2008 (of om en nabij deze datum) stuurt de heer Westera, chef redactie Drenthe van het Dagblad van het Noorden een e-mail aan zijn hoofdredactie en in cc aan de heer De Bruin en de heer De Kleine. Deze e-mail is later in het bezit gekomen van de heer Klaver. Tijdens de hoorzitting heeft de heer Klaver deze e-mail voorgelezen:

"Collega's,

we staan voor een dilemma. Hoe nu verder met Eurochamp nu de zaak zich dreigt toe te spitsen op de vraag wie er heeft gelekt naar het Dagblad van het Noorden. Ik denk te weten dat het goede antwoord op die vraag tot politieke beroering en wellicht gevolgen zal leiden. Juist omdat wij min of meer betrokken zijn bij deze zaak – wij zijn de ontvangers van het lek – is alles wat wij doen ook in zekere zin verdacht.

Het verstandigste is nu, denk ik, stilzitten en ons houden bij en aan de feiten. In mijn optiek is het beschermen van de bron nu van groter belang dan het aanzwengelen van de op zich terechte discussie of door het hoogste bestuurlijke orgaan wellicht een politieke doodzonde is begaan door het lekken. Als krant verspelen we enorm veel gezag, invloed en betrouwbaarheid als wij nu mede aankoersen op de onthulling van de bron."

De commissie meent dat deze e-mail met name relevant is voor het onderzoek, omdat de krant er op zinspeelt dat de onthulling van hun eigen bron tot politieke beroering en wellicht gevolgen zou kunnen leiden. Volgens de commissie volgt hieruit dat de bron van het Dagblad van het Noorden dus kennelijk niet (of niet alleen) de heer Van Luyn is, maar iemand, wiens onthulling tot politieke beroering en gevolgen zal kunnen leiden.

De communicatieadviseur van mevrouw Haarsma is door de heer Westera gebeld over deze e-mail. Hij verklaart hierover:

'Met de heer Westera heb ik contact gehad. Dat is de chef-redactie voor Drenthe. Hij belde mij naar aanleiding van de Statenvergadering van 18 maart jongstleden.' (...) 'Hij belde mij omdat hij wilde weten of de mail waaruit werd geciteerd, zijn mail was.'

3.3.11 Woensdag 26 november 2008

De journalist de heer De Kleine van het Dagblad van het Noorden stuurt een e-mail aan de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma. De adviseur heeft deze e-mail voorgelezen tijdens de hoorzitting op 16 juni 2008:

'Paul, dank. Zoals je ongetwijfeld weet ben ik van het dossier gehaald. Dat is gisteren gebeurd. Aangezien ik deze vragen eerder had uitstaan (dus voor de beslissing van de hoofdredactie), wilde ik toch graag het antwoord. Het was een korte, heftige samenwerking en ik heb niets dan lof voor de wijze waarop jij mij van informatie over het wespennest van Eurochamp hebt voorzien. Tot slot, let op uw saeck. Hartelijke groet, Gerard de Kleine.'

De communicatieadviseur verklaart dat het hem niet duidelijk was wat de heer De Kleine met deze e-mail heeft bedoeld:

'De kwalificatie 'let op uw saeck' was voor mij de reden dat ik eerst Gerard de Kleine heb gebeld. Die vertelde mij dat hij geen mededelingen meer kon doen over deze zaak. Dit was op een woensdag en Martin de Bruin was hier in huis. Ik heb toen hem ook gevraagd hoe het zat, want jullie werken toch samen aan dit dossier. Martin de Bruin vertelde dat er andere werkafspraken waren gemaakt. Ik ben hiermee naar mijn teamleider gegaan, naar de directie en naar de gedeputeerde.'

Mevrouw Haarsma, die deze e-mail onder ogen krijgt van haar adviseur, verklaart hierover tijdens de hoorzitting:

'Ik heb tegen hem gezegd: Dit moet je bewaren.'

De heer Bomhof: Maar ik kan mij ook voorstellen dat u hebt gezegd: "Wat is dat een rare mail. Ik heb geen contact gehad met de heer De Kleine en jij kennelijk wel. Wat heeft zich tussen jullie afgespeeld?" En dat zal hij u dan vast wel verteld hebben.

Mevrouw Haarsma: Ik wist dat de heer De Kleine samen met de heer De Bruin aan het Eurochamp-rapport werkte, dus dat vond ik niet zo vreemd. Mijn communicatieadviseur heeft mij ook gezegd dat hij gebeld werd door De Kleine, die hem informatie vroeg. Dus dat is helemaal niet vreemd.

De heer Bomhof: Dus de kwalificaties "korte, heftige samenwerking" en "wespennest" vindt u, gelet op die samenwerking, helemaal niet vreemd?

Mevrouw Haarsma: Ik geef daar geen kwalificatie aan, want ik heb de mail niet geschreven.

Mevrouw Smith: Waarom heeft u tegen de heer Van den Bosch gezegd dat hij die mail goed moest bewaren?

Mevrouw Haarsma: Dat was gezien alles wat op dat moment aan de orde was.'

3.3.12 Donderdag 27 november 2008

Een geschoonde versie van het rapport wordt openbaar gemaakt en verzonden naar Statenleden en personen die op basis van de Wet openbaarheid van bestuur het rapport hebben opgevraagd. De heer Van Luyn ontvangt die dag van de provincie ook een kopie van het definitieve rapport. Dit betreft een niet-geschoonde versie.

3.3.13 Zaterdag 29 november 2008

In het Dagblad van het Noorden staat een hoofdredactioneel commentaar, getiteld 'De heilige bronnen' waarin de hoofdredacteur van de krant ingaat op het lekken van het Eurochamprapport. In het stuk schrijft de hoofdredacteur onder meer:

'Het rapport was gemaakt in opdracht van de provincie. Die wilde dat niet openbaar maken, omdat dat de privébelangen van particulieren zou kunnen schaden. Toch heeft de krant er de hand op weten te leggen. We hebben er uitvoerig uit geput in onze verslaggeving over de zaak.'

(...)

'Als het tot een officieel onderzoek naar het lek komt, bestaat de kans dat ook bij de krant wordt aangeklopt. Zou de redactie haar bron dan onthullen? In geen geval.'

(...)

'Nu die wet onderweg is naar de Kamer, is de kans gering dat onze verslaggever of ondergetekende in het gevang belanden als zij weigeren te vertellen hoe de krant aan het rapport van Deloitte is gekomen. Gelukkig maar. Hoewel we het er gerust op hadden laten aankomen. Want de bron is heilig in het krantenvak.'

Deze lijn wordt nogmaals bevestigd in een hoofdredactioneel commentaar op 20 juni 2009.

3.4 Overige feiten en omstandigheden

In deze paragraaf wordt een aantal bevindingen besproken die in de reconstructie niet of slechts gedeeltelijk aan de orde zijn gekomen, maar die de commissie wel relevant vindt om te vermelden.

3.4.1 Gelekte versie

Door KPMG is vastgesteld dat er een aantal versies van het Deloitte rapport in omloop zijn geweest. Dit betreffen de volgende vier versies⁵:

1. Een concept versie d.d. 7 oktober 2008 die in het kader van hoor en wederhoor aan betrokkenen in het Eurochamponderzoek is voorgelegd.
2. Een concept versie met nummer 3112182270/2135 die op 3 november 2008 per e-mail is verstuurd naar de provincie en op basis waarvan op 4 november 2008 overleg tussen de provincie Drenthe en Deloitte heeft plaatsgevonden.
3. De digitale versie van het definitieve rapport met nummer 311218227/2111 die op 10 november 2008 door Deloitte per e-mail is verstuurd aan de secretaresse van de directie van de provincie.
4. De ingebonden versie van het definitieve rapport met nummer 311218227/2111 die op 10 november 2008 door Deloitte per koerier aan de provincie is verzonden.

⁵ KPMG rapport d.d. 10 maart 2009, 'Onderzoek naar mogelijke voortijdige verspreiding rapport Eurochamp'

Door KPMG is geconcludeerd dat het de onder nummer 3 genoemde versie betreft, die voortijdig buiten het provinciehuis terecht is gekomen. De commissie heeft kennis genomen van de verschillende versies en de verschillen hiertussen eveneens vastgesteld.

Het verschil tussen de digitaal verzonden versie van het definitieve rapport en de per koerier verzonden versie betreft een pagina uit de bijlage die in de digitale versie van het rapport wel voorkomt, maar niet in de 'papieren' versie. Daarnaast is er een lay-out verschil tussen de beide versies. De commissie komt daarmee tot dezelfde conclusie als KPMG.

Overigens heeft de commissie nog een extra bevinding gedaan in de versie die de heer Klaver in handen heeft gekregen, te weten een blanco pagina na pagina 45. De digitaal verzonden definitieve versie van het rapport bestond uit drie PDF-bestanden. Het eerste deel beslaat pagina 1 tot en met 45. Het tweede deel begint op pagina 46.

De commissie heeft geconstateerd dat de versie die de heer Klaver in handen heeft, een blanco pagina bevat ná pagina 45 en vóór pagina 46. Als het eerste deel van de digitale versie dubbelzijdig wordt uitgeprint of wordt gekopieerd, dan is deze blanco pagina na bladzijde 45 goed te verklaren. De commissie meent dat dit een extra aanwijzing is voor het feit dat het de digitale versie van het definitieve rapport betreft, welke is uitgelekt.

3.4.2 Verspreiding rapporten

Het rapport voor hoor en wederhoor is op 7 oktober 2008 door Deloitte verstrekt aan de heer Leijssenaar. Het conceptrapport met nummer 3112182270/2135 is op 3 november 2008 door Deloitte per e-mail aan de DpS en aan de directeur SEO van de provincie verzonden.

Deze conceptversie is vervolgens door beide personen doorgestuurd per e-mail aan een viertal ambtenaren en aan gedeputeerde mevrouw Haarsma.

Op 10 november 2008 is de definitieve versie van het rapport per e-mail verzonden door Deloitte aan de secretaresse van de directie. Volgens de verklaringen van betrokkenen zou deze versie verder niet verspreid zijn, behalve op 17 november 2008, toen deze versie is doorgestuurd per e-mail door de DpS aan de landsadvocaat.

De doos met de tien definitieve versies van de rapporten, die op 10 november 2008 bij de provincie werd bezorgd, is pas op 13 november 2008 geopend. Op die dag krijgt de DpS een versie, de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma en een ambtenaar uit de kerngroep Eurochamp. Op 17 november 2008 zijn zes rapporten verspreid. Twee rapporten zijn afgegeven bij de politie. Twee rapporten zijn aan de griffie overhandigd, voor inzage voor de fractievoorzitters van PS. Een exemplaar is aan mevrouw Haarsma overhandigd en er is een exemplaar gegeven aan een van de ambtenaren uit de kerngroep. Op 20 november 2008 is er een exemplaar aan SNN gegeven. Tevens is er vanaf 17 november 2008 een aantal kopieën gemaakt en intern verspreid.

3.4.3 GS vergadering 11 november 2008

Op 11 november 2008 heeft er een vergadering van GS plaatsgevonden. Tijdens de vergadering is een aantal besluiten genomen ten aanzien van het Eurochampdossier.

Deze besluiten zijn genomen op basis van een oplegnotitie die op 7 november 2008 door een ambtenaar van de provincie is opgesteld.

In deze oplegnotitie was een risicoparagraaf opgenomen waarin onder meer wordt gesproken over het risico van negatieve beeldvorming. Er wordt gesteld dat door de relatie die de provincie heeft met de stichting Eurochamp het beeld kan ontstaan dat de provincie haar toezichthoudende rol onvoldoende heeft ingevuld. Ook wordt gesteld dat de schuldvraag voor het faillissement van Eurochamp bij de provincie zou

kunnen worden gelegd. Volgens de opsteller van de notitie kunnen op basis van de analyses van Deloitte deze beweringen worden weerlegd.

De beleidsmedewerker Sport die de oplegnotitie heeft geschreven, zegt hierover het volgende:

'Eurochamp is van begin af aan een organisatie geweest, die door heel veel mensen als positief werd gezien. Toen bij ons de mogelijke misstanden werden gemeld en wij het voornemen kenbaar hadden gemaakt de subsidie stop te zetten, was de reactie van de buitenwereld er een van: hoe kan je dat nu doen, want het is zo'n goede organisatie.

De beeldvorming zou daarom kunnen ontstaan dat wij heel snel subsidies zomaar stopzetten met de kans dat een organisatie failliet gaat. Zou dit gebeuren dan zou, als wij geen goede argumenten hadden waarom wij de subsidie hadden stopgezet, de schuld bij de provincie worden gelegd. Dat was de achterliggende gedachte van de paragraaf risico's beeldvorming. Daarnaast was er nog het feit dat de advocaat de heer Van Luyn de eerste week van november een persbericht had verspreid waarin werd gesteld dat de rapportage van Deloitte de heer Leijssenaar vrijpleitte. Daarbij heeft hij quotes uit de rapportage naar voren gehaald, waarin met name werd gezinspeeld op de betrokkenheid van onze bestuurders bij aanbestedingen, die mogelijk niet conform de regels zouden zijn.

Maar wij hadden ook het rapport en uit dat rapport blijkt iets anders.

Met het oog op die twee aspecten: negatieve beeldvorming en de al in de media circulerende gedachte dat de provincie ook enige schuld had, is de risicoparagraaf geschreven.

De heer Beerda: Dat betekent dat de provincie uit een oogpunt van mediastrategie op dat moment ook belang had bij het rapport.

De beleidsmedewerker Sport: Ja.

De heer Beerda: En ook bij het wereldkundig maken van het rapport.

De beleidsmedewerker Sport: Wij hebben uitvoerig overleg met Deloitte gehad over de vraag welke gegevens wij zouden mogen gebruiken en welke niet. Het was immers een vertrouwelijk rapport, ook vertrouwelijk voor ons. Die afspraak was gemaakt toen Deloitte het onderzoek ging starten. Er gelden gewoon bepaalde normen als je een forensisch accountantsonderzoek laat doen.

Er zat dus wel enige spanning tussen wat wij wel en wat wij niet zouden mogen vertellen, maar wij hebben altijd heel zorgvuldig met onze juristen bekeken wat wij wel zouden mogen vertellen. Wij hebben Deloitte ook gevraagd om een openbare samenvatting te schrijven, omdat wij het rapport niet konden en niet wilden openbaar maken. Pas later werd het rapport wel openbaar.'

Voor zover de commissie heeft kunnen vaststellen, is de hier door de beleidsmedewerker Sport genoemde samenvatting niet openbaar gemaakt.

Gedeputeerde mevrouw Haarsma kan zich de betreffende risicoparagraaf uit de oplegnotitie niet meer zo goed herinneren:

'Ik heb net gezegd dat ik het mij niet meer kan herinneren. Maar, nogmaals, bij ieder stuk voor PS of GS wordt een risicoparagraaf geschreven. En daarbij ga je van het ene uiterste naar het andere uiterste. Er wordt dus gewezen op zowel de positieve als de negatieve kanten. Dat was hier ook aan de orde, maar ik ken die paragraaf niet meer uit het hoofd.'

Tijdens de GS vergadering is er waarschijnlijk niet expliciet over de risicoparagraaf gesproken, in ieder geval kan geen van de leden van GS die zijn gehoord door de commissie zich daar iets van herinneren.

Door GS wordt, blijkens de besluitenlijst, tijdens de vergadering onder meer besloten tot het doen van aangifte bij het Openbaar Ministerie in verband met mogelijke strafbare feiten, het voornemen kenbaar te maken aan Stichting Eurochamp om subsidiebeschikkingen van in totaal € 360.000 in te trekken, het kenbaar maken van het voornemen tot terugvordering uitbetaalde voorschotten, het afwijzen van verzoeken van derden om een exemplaar van het rapport te mogen inzien op grond van de Wet openbaarheid van bestuur en het informeren van PS middels een brief.

3.4.4 Sms'je

Naast de hiervoor genoemde e-mail, heeft de heer Klaver tijdens zijn gesprekken met de commissie ook gerefereerd aan een sms'je dat hij op 19 december 2008 van gedeputeerde mevrouw Klip heeft ontvangen. De tekst van dit sms'je luidt:

*'Dag Henk,
ik ben alweer op weg naar Utrecht. Dank voor je bericht. Martin de Bruin onderhoudt nauwe contacten met de afdeling communicatie en is behulpzaam bij het bedenken van scenario's. Vreemd op zijn zachtst gezegd.'*

Tijdens de hoorzitting zegt de heer Klaver desgevraagd dat hij verder niet veel contacten heeft gehad met mevrouw Klip over het vroegtijdig uitgelekte rapport:

'Ja, daar kan ik wel iets meer over zeggen. Nee, er is geen intensiever contact geweest. Het ging met name over, de een noemt het helpen en de ander bemoeizucht van de krant met de mensen van de afdeling communicatie in dit huis over en weer. Dat is een van de zorgpunten die wij al aan het begin van dit hele dossier aan de orde hebben gesteld toen het in dit politieke domein op tafel kwam.'

Mevrouw Klip zegt het volgende over het verstuurde sms'je:

'Ik heb af en toe telefonisch of sms-contact met de heer Klaver, maar dat is sporadisch. En, ik moet u zeggen dat ik me nou niet specifiek iets kan herinneren waar dat over gaat.'

(...)

'Dat kan ik, zoals u ook al in uw inleiding zei of uw vraagstelling formuleerde: dat is een reactie op een sms van hem. Ik reageer op iets wat hij zegt. Dat weet ik niet meer want ik bewaar die sms'jes niet. De strekking van mijn opmerking van dat sms'je is dat het mij bevreemde, dat staat ook in dat sms'je, dat een journalist die hoofdscribent was van, zeg maar, de artikelen over het onderwerp waar ook uw onderzoek over gaat, samen met de afdeling communicatie, zoals ik het begrepen heb via de tam-tam in het provinciehuis, nadenkt over een, ik weet niet meer precies hoe het er letterlijk staat, welk woord ik daar in gebruik, scenario's, hoe de informatie dan wel bij de krant gekomen kan zijn. Dat vond ik een beetje vreemde combinatie.'

3.5 Bevindingen digitaal onderzoek

De commissie heeft een uitgebreid digitaal onderzoek uitgevoerd.⁶ Hiervan is een afzonderlijke rapportage gemaakt. Deze rapportage is om privacyredenen niet als bijlage bij het rapport van de commissie gevoegd.⁷ In deze paragraaf zijn de belangrijkste bevindingen vermeld.

3.5.1 Onderzoek werkplek/computers

De commissie heeft een digitaal onderzoek uitgevoerd op de werkplek (lees: computer) van de secretaresse van de directie, de werkplek van mevrouw Haarsma, die van haar communicatieadviseur en de werkplek van de DpS. Bij dit onderzoek is onder meer met behulp van steekwoorden gezocht naar mogelijke aanwezigheid van of verwijzingen naar het Eurochamrapport, specifiek in de periode van 10 tot en met 13 november 2008.

Computer/werkplek van de secretaresse van de directie

Op basis van analyse van de Microsoft Windows systeem logbestanden is het waarschijnlijk dat het computersysteem van de secretaresse van de directie niet aan heeft gestaan in de avonden van 10, 11, 12 en 13 november 2008. Op deze computer zijn geen sporen aangetroffen op basis waarvan vastgesteld kan worden of het rapport in de onderzoeksperiode is uitgeprint.

De commissie heeft digitale sporen aangetroffen van het gebruik van externe opslagmedia, echter niet van het gebruik van externe opslagmedia in november 2008. Wel van het gebruik hiervan vóór en ná november 2008.

De commissie heeft tevens onderzoek gedaan naar het gebruik van externe webmail diensten alsook chat services. Dit om uit te sluiten dat dergelijke diensten gebruikt zijn om het onderzoeksrapport naar de buitenwereld te zenden. Hierbij zijn geen digitale sporen aangetroffen die er op duiden dat gebruik is gemaakt van webmail (Google, Hotmail, etc.) of chat services in de genoemde onderzoeksperiode. Het steekwoordenonderzoek heeft geen voor het onderzoek relevante resultaten opgeleverd.

Computer/werkplek van de DpS

De commissie heeft digitale sporen aangetroffen die zeer aannemelijk maken dat op 17 november 2008 in de avond omstreeks 18:24 uur is ingelogd onder het gebruikersaccount van de secretaresse van de directie. Op basis van deze sporen is ook zeer waarschijnlijk dat slechts eenmaal is ingelogd op deze computer onder dit account.

De commissie heeft sporen aangetroffen op basis waarvan het zeer waarschijnlijk is dat tijdens die login actie op 17 november 2008 de Deloitte documenten op het provincie netwerk zijn geplaatst. Deze sporen maken zeer aannemelijk dat de Deloitte rapportage documenten zijn geopend en opgeslagen op 17 november 2008. Deze bevindingen komen overeen met de verklaring van de DpS omtrent het doorzenden van het rapport aan de landsadvocaat op 17 november 2008.

⁶ Het digitale onderzoek is uitgevoerd door specialisten van het onderzoeksbureau dat de commissie heeft ondersteund.

⁷ De rapportage ligt voor statenleden vertrouwelijk ter inzage bij de Statengriffie.

Het steekwoordenonderzoek op de betreffende computer heeft verder geen voor het onderzoek relevante resultaten opgeleverd.

Computer/werkplek van mevrouw Haarsma

Op basis van analyse van de Microsoft Windows systeem logbestanden is het zeer waarschijnlijk dat het computersysteem van mevrouw Haarsma niet aan heeft gestaan in de periode van 6 tot en met 28 november 2008. Om die reden heeft de commissie verder geen digitaal onderzoek gedaan op dit systeem.

Computer/werkplek van communicatieadviseur van mevrouw Haarsma

Het steekwoordenonderzoek op deze computer heeft geen voor het onderzoek relevante resultaten opgeleverd.

3.5.2 Onderzoek mailomgeving

De commissie heeft onderzoek gedaan op zowel de logbestanden van de e-mail omgeving alsook een restore van diezelfde e-mail omgeving gedateerd op 14 november 2008.

Het onderzoek op de logbestanden is gedeeltelijk dezelfde stap die het onderzoeksteam van KPMG destijds heeft uitgevoerd. Zij hebben destijds de grootte van het bericht van Deloitte gebruikt als gegeven voor een zoekslag in die logbestanden, om daarmee vast te stellen of het bericht na ontvangst is doorgestuurd. Het originele bericht inclusief bijlagen heeft als grootte 9,5 Megabytes.

De commissie heeft daarenboven de mailbox van een 16-tal personen geëxporteerd uit de restore van de Groupwise omgeving. Deze mailboxen zijn onderzocht op aanwezigheid van een e-mail bericht met één of meerdere bijlagen zoals aangeleverd door Deloitte. Daarbij is alleen het oorspronkelijke bericht aangetroffen in de inbox van de mailbox van de secretaresse van de directie. De commissie heeft in deze export geen sporen aangetroffen die er op wijzen dat het bericht is doorgestuurd.

Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat wanneer het bericht op 10, 11, 12 of 13 november 2008 zou zijn doorgestuurd en vervolgens meteen verwijderd is, dit niet zichtbaar zal zijn in de back-up van 14 november 2008. Om die reden kan de commissie niet uitsluiten dat het bericht intern is doorgestuurd. Andere back-ups dan de gebruikte 'week back-up' van 14 november 2008 zijn niet beschikbaar.

3.5.3 Intern doorsturen e-mail

De commissie heeft bij aanvang van het onderzoek het vermoeden dat het intern doorsturen van een extern e-mail bericht binnen de Groupwise omgeving niet zonder meer resulteert in een nieuw bericht met de gelijke omvang van 9,5 Megabytes, in ieder geval niet als zodanig weergegeven in de logbestanden. Het Groupwise mailsysteem probeert zo efficiënt mogelijk om te gaan met de benodigde opslagruimte voor onder andere bijlagen. Indien meerdere gebruikers dezelfde bijlage(n) ontvangen zal deze slechts eenmaal binnen het systeem worden opgeslagen. In de e-mailberichten staat slechts een verwijzing naar dat ene (fysieke) exemplaar. Dit gebeurt geheel 'onder water', elke eindgebruiker ziet de bijlage(n) gewoon als document in het e-mailbericht staan. Bij het intern doorsturen van een extern e-mailbericht met bijlage(n) zal de omvang van de bijlage in de logbestanden niet meer worden opgeteld bij de grootte van het bericht. Dit is door de commissie geverifieerd in zowel een testomgeving in haar eigen lab, alsook in de Groupwise omgeving van provincie Drenthe.

Daarmee is vastgesteld dat de door KPMG gehanteerde onderzoeksmethodiek nooit heeft kunnen leiden tot de conclusie dat het e-mailbericht van Deloitte niet doorgestuurd kan zijn geweest. Op basis van analyse van *alleen* de e-mail loggegevens kan niet uitgesloten worden dat het bericht is doorgestuurd.

Bij het doorsturen naar een persoon extern zal wel de 9,5 Megabytes worden vermeld. De commissie heeft de externe mail logbestanden onderzocht naar sporen die er op zouden wijzen dat het bericht na ontvangst op de 10^e november 2008 is doorgestuurd naar een externe. Hier zijn geen sporen van aangetroffen.

3.5.4 Delegatie mailbox toegang

Het is mogelijk om in een Groupwise e-mail omgeving andere gebruikers toegang te verlenen tot de eigen mailbox. De aard van toegang kan variëren; bijvoorbeeld toegang tot een agenda, takenlijst of de e-mailberichten. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt in lees en/of schrijfrechten. Een gebruiker kan dit zelf instellen vanuit het Groupwise e-mailprogramma.

Het rapport van Deloitte is verzonden naar het e-mailaccount van de secretaresse van de directie. De commissie heeft onderzoek uitgevoerd naar de delegatie instellingen van de mailbox van de secretaresse. Dit onderzoek is uitgevoerd op een restore van de Groupwise e-mail omgeving gedateerd op 14 november 2008.

Hieruit volgt dat op 14 november 2008 alleen de secretaresse van de Commissaris van de Koningin toegang had tot de e-mail omgeving van de secretaresse van de directie. Daarmee is niet zonder meer vastgesteld dat de rechten op 10, 11, 12 en 13 november steeds hetzelfde stonden ingesteld. Het is mogelijk om deze delegatierechten tijdelijk aan te passen en na gebruik weer terug te zetten.

De secretaresse van de directie heeft aangegeven dat zij niet op de hoogte was van het feit dat zij deze andere secretaresse toegang had verleend tot haar mailaccount.

Zij verklaart hierover:

Mevrouw Stijkel: Waren er andere medewerkers die in die week in 2008 toegang hadden tot uw e-mail, hetzij via een machtiging, hetzij via inloggegevens?

De secretaresse: Nee.

Mevrouw Stijkel: Weet u dat heel zeker?

De secretaresse: Ja, volgens mij weet ik dat heel zeker.

Mevrouw Stijkel: Uit ons onderzoek is gebleken dat de secretaresse van de CvdK gemachtigd was voor toegang tot uw e-mail. Daar wist u dus niets van?

De secretaresse: Dat moet ik dan zelf gedaan hebben, mogelijk in de zomer, maar dat wist ik op dat moment niet meer.

Mevrouw Stijkel: Niet in deze periode?

De secretaresse: Nee.

Mevrouw Stijkel: Uit ons onderzoek is gebleken dat het dus wel zo was, dat de secretaresse van de CvdK toegang had. Voor zover wij weten heeft u dit in het vorige interview niet ter sprake gebracht, maar u wist het dus gewoon niet.

De secretaresse: Nee, ik wist het niet.

Mevrouw Stijkel: Is het daarom mogelijk dat zij die week wellicht toch toegang heeft gehad tot uw mailbox en daarin heeft gezocht? Heeft u daarvan iets gemerkt, of heeft u gedacht: "Er is iets bezig?"

De secretaresse: Nee.

De secretaresse van de CvdK stelt eveneens dat zij hiervan niet op de hoogte is geweest.

3.5.5 Onderzoek overname mailbox

Het overnemen (proxy) van een mailbox in Groupwise wordt wel in het logbestand vermeld. De commissie heeft hier onderzoek naar gedaan om uit te sluiten dat iemand de mailbox van de secretaresse van de directie heeft overgenomen in de genoemde onderzoeksperiode.

Uit dit onderzoek is gebleken dat het zeer onwaarschijnlijk is dat de mailbox van de secretaresse van de directie in de onderzoeksperiode is overgenomen vanuit een ander account.

Uit het onderzoek van de commissie is eveneens gebleken dat het zeer onwaarschijnlijk wordt geacht dat in de genoemde onderzoeksperiode vanaf een andere dan haar eigen werkplek is ingelogd op de mailbox van de secretaresse van de directie.

3.5.6 Conclusies digitaal onderzoek

De commissie heeft geen digitale sporen aangetroffen die inzicht geven in de toedracht van het verstrekken van het onderzoeksrapport van Deloitte aan derden in de genoemde onderzoeksperiode.

De commissie heeft geen digitale sporen aangetroffen die er op wijzen dat de mailbox van de secretaresse van de directie, middels de zogenaamde proxy rechten, door anderen is overgenomen.

De commissie heeft geen digitale sporen aangetroffen dat op de mailbox van de secretaresse van de directie is ingelogd vanaf een andere dan haar eigen werkplek.

Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat wanneer het bericht op 10, 11, 12 of 13 november zou zijn doorgestuurd en vervolgens meteen verwijderd is, dit niet zichtbaar zal zijn in de back-up van 14 november 2008. Om die reden kan de commissie niet uitsluiten dat het bericht intern is doorgestuurd.

De commissie constateert dat het digitaal onderzoek uitgevoerd door KPMG initieel beperkt is in scope. De commissie is niet op de hoogte van de overwegingen daarin, maar merkt op dat deze beslissing mogelijk van invloed kan zijn geweest op het eindresultaat. Bij digitaal onderzoek in ICT omgevingen is het van groot belang om snel in kaart te brengen welke systemen mogelijk relevant kunnen zijn voor een onderzoek. Zonder daar meteen onderzoek op te doen, is het altijd raadzaam om deze digitale gegevens preventief veilig te stellen. De praktijk wijst uit dat veel IT systemen in het normale verloop van gebruik gegevens gaan overschrijven.

Ten tijde van het onderzoek van de commissie blijkt onder andere dat meerdere type loggegevens niet meer beschikbaar zijn voor de onderzoekscommissie. Daarnaast zijn de werkplek computersystemen uitgerust met harde schijven met weinig opslagcapaciteit. Digitaal sporenmateriaal wordt daardoor sneller overschreven. Ditzelfde geldt voor printerserver systemen.

De overweging om alleen de werkplek van de secretaresse van de directie veilig te stellen heeft ook impact op het vervolgonderzoek. De onderzoekscommissie heeft een drietal extra werkplekken veiliggesteld, echter dit heeft pas zes maanden na het uitlekken van het document plaats kunnen vinden. Het kan niet uitgesloten worden dat door het verstrijken van tijd belangrijk digitaal sporenmateriaal is overschreven.

De DS verklaart het volgende over de reikwijdte van het digitale onderzoek van KPMG:

'Ik verwacht van een onafhankelijk bureau dat zij met de onderzoeksvraag in de hand haar eigen afwegingen maakt hoe het onderzoek uitgevoerd moet worden. Dat hebben zij gedaan. We hebben ook wekelijks contact gehad over de procesgang, of via de telefoon en een keer fysiek. En een keer is het concept eindrapport besproken.'

(...)

'Wij hebben ons gehouden aan de onderzoeksopdracht. Dat waren ook de gesprekken met KPMG. We wilden een lean en mean rapport en in die hoedanigheid heb ik er niet over gesproken. We hebben wel KPMG gevraagd, en dat heb ik ook verteld

in het interview, als wij nader onderzoek zouden doen, zou dan het één en ander dan wel veel duidelijker worden in de uitkomsten van de onderzoeksvraag. Daarbij heeft KPMG aangegeven met betrekking tot IT dat de IT-investeringen waarschijnlijk niet zouden opwegen tegen de baten. En daar hebben wij in het college ook over gesproken en de afweging gemaakt om het bij dit onderzoeksrapport zoals het er nu ligt te laten.'

(...)

'Ik heb u ook in het interview aangegeven dat als KPMG had gezegd dat ze nog twee of drie computers wilden onderzoeken, dat absoluut geen probleem zou zijn geweest. Dat is nooit onderwerp van gesprek geweest. En in GS hebben wij gesproken, en volgens mij heeft u die stukken ook, en is op basis van het rapport dat er lag de overweging gemaakt wel of niet doorgaan'.

De voor het KPMG onderzoek verantwoordelijke gedeputeerde mevrouw Klip verklaart hierover:

'Ik denk dat ik niet veel toe te voegen heb aan de verklaring van de directeur zoals ze die in het vorige verhoor gegeven heeft. We hebben de onderzoeksopdracht geformuleerd in het college en vervolgens de suggestie aan KPMG gedaan wie de mensen waren die volgens ons verhoord moesten worden, en dat is gebeurd. Ik weet eerlijk gezegd niet precies, hoe de hele ICT-omgeving door KPMG is onderzocht. U zegt één computer, ik meen mij te herinneren dat in het KPMG-rapport wel staat dat er ook gekeken is of er vanuit welke computer dan ook in ieder geval bestanden zijn verzonden van hetzelfde formaat als het bewuste pdf-bestand. Ik heb zelf de indruk dat er wel iets breder gezocht is dan alleen die ene computer.'

3.6 Bevindingen onderzoek telefoonverkeer

De commissie heeft onderzoek gedaan naar de zogeheten historische telefoongegevens van de bij het Eurochamrapport betrokken ambtenaren en bestuurders. Daarbij is met name onderzocht in hoeverre er telefonisch contact heeft plaatsgevonden tussen journalisten van het Dagblad van het Noorden en ambtenaren en bestuurders van de provincie. De commissie heeft daarbij uitsluitend de uitgaande gesprekken van de mobiele telefoonnummers kunnen onderzoeken, dat wil zeggen de gesprekken waarbij door ambtenaren of bestuurders met hun mobiele telefoon is gebeld en dus niet de telefoontjes die zij hebben ontvangen.

De gegevens van het 'vaste' telefonieverkeer heeft de provincie in een laat stadium aangeleverd en in een formaat dat niet geschikt was voor analyse in het kader van dit onderzoek. Ook langs andere wegen waren deze benodigde gegevens niet te achterhalen. Daardoor heeft de commissie deze gegevens niet kunnen onderzoeken/analyseren.

Uit dit onderzoek is vast komen te staan dat er veelvuldig telefonisch contact is geweest tussen de gedeputeerde mevrouw Klip en de heer De Kleine enerzijds en gedeputeerde mevrouw Haarsma en de heer De Bruin anderzijds.

Gedeputeerde mevrouw Klip verklaart over haar (telefonische) contacten met journalisten het volgende:

'Met de heer De Bruin, waar ik zakelijk als statenverslaggever eigenlijk altijd mee te maken heb, los van soms wat andere contacten bij het Dagblad van het Noorden als het hele specifieke onderwerpen betreft, die contacten zijn er. Dat heb ik u, ook qua frequentie, in het interview uitgelegd, dat ligt een beetje aan de politieke actualiteit. Als u doelt op de andere journalist van artikelen over het Deloitte-verhaal, Gerard de Kleine, daar heb ik zeker in die periode heel regelmatig contact mee gehad, maar niet in zijn functie als journalist. Dat waren privé contacten.'

(...)

Dat is zeker in die eerste week niet over dat rapport gegaan, sowieso nooit inhoudelijk over het rapport. Ik sluit niet uit dat in de weken daarna dat wel eens in de sliptestream van een gesprek aan de orde is geweest, maar nooit inhoudelijk.

(...)

'Ik begrijp dat u daar van opkijkt. Dat zijn privé gesprekken. Ik vind zelfs het feit dat u de frequentie noemt eigenlijk al een privé domein raken. Ik ga daar inhoudelijk niet op in, want daarmee raak ik de persoonlijke levenssfeer van iemand anders. Dat ga ik niet doen, ook niet in het onderzoek. Ik kan u wel de context vertellen.

Ik ken de heer De Kleine, denk ik, zeven à zevenhalf jaar. In de loop van de laatste paar jaar is daar een vriendschappelijke relatie uit ontstaan. En zoals dat met vriendschap gaat, heb je de ene periode frequenter contact dat de andere periode. Maar nogmaals, misschien ten overvloede, dat had niets met het Deloitte-rapport te maken.'

(...)

'De heer Bomhof: U zegt: het had niets met het Deloitte-rapport te maken maar waar wij hier naar vragen is de voortijdige verspreiding van het Deloitte-rapport. Wij kijken wie dat geweest is en onder welke omstandigheden dat heeft kunnen gebeuren. Nu is het zo dat gesprekken waarover is gerept, u zegt als je alleen al de aantallen noemt beschouwt u dat als een stukje privacy. Het is natuurlijk wel zo dat dat gegevens zijn die in de archieven van de provincie zijn en volledig beschikbaar zijn voor de commissie. Daar kan de commissie ook vragen over stellen. Het is dan over de inhoud verder aan u om te zeggen dat het privé is en het er niet over hebt. Daar treden wij ook niet in, dat moet zeer nadrukkelijk duidelijk worden. Voor zover staat u ook onder ede, dat geen van die gesprekken, en sommige zijn vrij vaak achter elkaar gevoerd, dat geen van die gesprekken te maken heeft gehad met het uitlekken van het rapport dan wel met de omstandigheden waaronder of ander soort wetenschap die een rol kan hebben gespeeld bij het verspreiden van het rapport. Daar zult u dus dan nu duidelijk over moeten zeggen, daar is in geen van die gesprekken sprake van geweest.'

'Mevrouw Klip: Er is in geen van die gesprekken sprake van geweest.'

Mevrouw Haarsma heeft in de betreffende week (10-15 november 2008) in ieder geval vijf keer contact opgenomen met de heer De Bruin. De commissie sluit echter niet uit dat er meerdere gesprekken zijn geweest, aangezien mevrouw Haarsma heeft verklaard dat zij een aantal keren contact heeft opgenomen met de heer De Bruin op bepaalde momenten, terwijl dit niet is gebleken uit de gegevens die de commissie tot haar beschikking heeft.

Mevrouw Haarsma verklaart zelf het volgende over haar telefonische contacten:

'Ik heb al gezegd dat het van de politieke actualiteit afhangt. Ik heb net ook uitgelegd waarom ik op bepaalde momenten met de heer De Bruin heb gebeld. Het heeft dus inderdaad daarmee te maken.'

(...)

'...De ene week kan het tig keer zijn en daarna kan het wel twee weken helemaal nooit zijn.'

Uit onderzoek van de commissie is niet gebleken dat er veel contacten zijn geweest tussen ambtenaren en journalisten van het Dagblad van het Noorden. De commissie heeft slechts één gesprek tussen de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma en de heer De Bruin kunnen vaststellen. De commissie sluit echter niet uit dat er meerdere gesprekken zijn geweest, aangezien de adviseur heeft verklaard dat hij een aantal keren contact heeft opgenomen met de heer De Bruin op bepaalde momenten, terwijl dat niet is gebleken uit de gegevens die de commissie tot haar beschikking heeft.

De commissie heeft ook onderzoek gedaan om te bepalen of in de week voor of na de week van 10-15 november uitgaand mobiel telefoonverkeer is geweest tussen de gedeputeerden en beide journalisten, om zo te bepalen of sprake is geweest van een bepaald (vast) patroon. De commissie heeft geconstateerd dat dit voor beide gedeputeerden het geval was, zij het dat van mevrouw Haarsma in de week voorafgaand aan het verschijnen van het definitieve rapport geen contacten met Martin de Bruin zijn vastgesteld. De gesprekken van mevrouw Klip met Gerard de Kleine liggen in de week voor en na de betreffende week op ongeveer hetzelfde niveau. Beide gedeputeerden bellen vaker in de week erna dan in de onderzoekswaak.

3.7 Beantwoording eerste onderzoeksvraag

De eerste onderzoeksvraag betreft de vraag wie verantwoordelijk is voor de voortijdige verspreiding van het rapport van Deloitte inzake Eurochamp en op welke wijze dat is geschied.

De commissie acht het aannemelijk dat de digitale versie van het definitieve Eurochamprapport in de week van 10-15 november 2008 voortijdig vanuit het provinciehuis naar buiten is gebracht en in handen is gekomen van het Dagblad van het Noorden, al dan niet direct of indirect via een tussenpersoon. De commissie heeft niet kunnen vaststellen op welke wijze en in welke vorm het voortijdig is verspreid en door wie.

Daarmee kan niet worden vastgesteld wie er verantwoordelijk is voor de voortijdige verspreiding van het Eurochamprapport. Dit laat onverlet de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten.

De mogelijkheid dat het rapport vanuit Deloitte verzonden is aan mensen buiten het provinciehuis, is volgens de commissie niet meer dan een theoretische mogelijkheid. KPMG heeft hiernaar specifiek onderzoek gedaan en zij hebben daar geen aanwijzingen voor gevonden. Deloitte heeft geen medewerking aan het onderzoek van de onderzoekscommissie verleend, met als reden dat zij alle relevante inlichtingen reeds aan KPMG hadden verstrekt.

De commissie baseert haar antwoord op de eerste onderzoeksvraag op de volgende bevindingen:

- a. De inzage die de commissie heeft gehad in het exemplaar van het rapport dat via de informant in handen is gekomen van de heer Klaver. De commissie heeft daarbij vastgesteld dat het hierbij gaat om een uitgeprinte versie van het digitaal verzonden definitieve rapport;
- b. De door de informant afgelegde verklaringen tegenover KPMG, welke door KPMG als betrouwbaar zijn bestempeld, maar niet door de commissie konden worden geverifieerd;
- c. De verklaring van de informant dat het Dagblad van het Noorden op 13 november 2008 in het bezit is van het Eurochamprapport, blijktens het KPMG-rapport;
- d. Het hoofdredactioneel commentaar van 29 november 2008, waarin de hoofdredacteur schrijft dat de krant de hand op het rapport had weten te leggen. De hoofdredacteur stelt daarnaast tevens dat de krant zijn bron in geen geval zal onthullen en dat de bron heilig is. De commissie vraagt zich overigens af hoe zich dit verhoudt tot de verklaringen van de heer De Bruin tegenover de provincie (mevrouw Haarsma en haar communicatieadviseur) en tegenover KPMG dat hij bij advocaat Van Luyn inzage heeft gehad in het Eurochamprapport. Op 19 juni 2009 schrijft de krant zelfs openlijk dat de heer De Bruin inzage heeft gehad bij de heer Van Luyn;
- e. Uit het onderzoek volgt dat advocaat Van Luyn tot 27 november 2008 niet de beschikking had over een definitieve versie van het rapport;
- f. De uitgelekte e-mail die binnen het Dagblad van het Noorden is verstuurd door de chef redactie Drenthe aan de hoofdredactie (in cc aan de heer De Bruin en de heer De Kleine) en waarin wordt gesteld dat het goede antwoord op de vraag wie er heeft gelekt tot politieke beroering en wellicht gevolgen zal leiden.

4 De tweede onderzoeksvraag: Organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren

4.1 Inleiding

De tweede onderzoeksvraag van de commissie luidt:

Waren er bij de provincie Drenthe organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren die de voortijdige verspreiding hebben bevorderd?

Onder bestuurlijke cultuur verstaat de commissie de bestaande manieren van denken en doen in het bestuur van een organisatie.⁸ Daarbij gaat het zowel om de wijze waarop bestuurders zich in een organisatie gedragen, als om de waarden en normen, ideeën en opvattingen, sentimenten en emoties die aan dat gedrag ten grondslag liggen.

Uit het onderzoek van de commissie is een aantal organisatorische en/of bestuurlijk-culturele factoren naar voren gekomen, die naar de mening van de commissie een rol kunnen hebben gespeeld in de voortijdige verspreiding van het Deloitte rapport. Deze factoren worden in de navolgende paragrafen besproken.

4.2 Aard en frequentie van contacten met media

Zoals reeds in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen, bestaan er intensieve contacten tussen bestuurders van de provincie en journalisten van het Dagblad van het Noorden. Dit betreffen niet alleen zakelijke, maar ook vriendschappelijke contacten.

Gedeputeerde mevrouw Klip heeft aangegeven dat haar frequente telefonische contacten met de heer De Kleine - die zowel tijdens als buiten kantoortijden plaatsvinden - uitsluitend een privé karakter hebben en dat zij daarom hierover verder niets wenst te verklaren. In het vorige hoofdstuk is haar verklaring hieromtrent al belicht.

Het contact tussen gedeputeerde mevrouw Haarsma en de heer De Bruin kent volgens mevrouw Haarsma een zakelijk karakter.

Mevrouw Haarsma heeft aangegeven dat zij regelmatig telefonisch contact heeft met de heer De Bruin. Uit onderzoek van de commissie is gebleken dat deze contacten zowel tijdens als buiten kantoortijden plaatsvinden. Daarbij belt zij de journalist zowel op zijn mobiele telefoonnummer als op zijn huisnummer. Het betreft hier overigens geen eenrichtingsverkeer. Mevrouw Haarsma wordt naar eigen zeggen zelf ook met enige regelmaat gebeld door de heer De Bruin.

Uit onderzoek van de commissie is gebleken dat de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma slechts in beperkte mate als intermediair in dit contact optreedt en dat hij kennelijk niet op de hoogte is van de frequentie van die contacten. Dit getuigt het volgende fragment uit de hoorzitting met de communicatieadviseur:

⁸ Gebaseerd op het begrip organisatiecultuur zoals omschreven in Openbaar bestuur, Beleid, organisatie en politiek, U. Rosenthal en anderen, 1996, blz. 164.

'De heer De Jong: Een andere vraag is of mevrouw Haarsma regelmatig contact heeft met de heer De Bruin en andere journalisten.

De communicatieadviseur: Er is zo nu en dan contact met een journalist. Met meerdere.

De heer De Jong: Zou u iets specifiekere kunnen zijn over de frequentie van die contacten?

De communicatieadviseur: Het gebeurt in de regel weinig, maar zo nu en dan gebeurt het wel. Laat het eens in de maand zijn? Of eens in de twee maanden? Ik weet het niet precies. Zo iets.

De heer De Jong: Was er naar uw weten rechtstreeks contact tussen de journalist en mevrouw Haarsma?

De communicatieadviseur: Ja, om een voorbeeld te geven. Vorige week stond er een stuk in de krant over het sportgala dat Drenthe en Groningen mogelijk samen doen. Anneke Haarsma heeft verteld dat zij daarover rechtstreeks door een journalist was benaderd en op vragen daarover ook antwoord heeft gegeven. Dat gebeurt dus zo nu en dan.

De heer Bomhof: Nu gaat het over de periode van 10 november 2009 en de dagen daarna. Dan is het ook zo dat Anneke Haarsma weinig contact heeft gehad met journalisten en dat het dan vooral uw rol is geweest om als communicatiedeskundige die contacten te leggen?

De communicatieadviseur: Dat klopt. Op de tapasavond is er contact geweest en verder weet ik niets van contacten tussen bestuurders en journalisten.

De heer Bomhof: Ik begrijp ook dat mevrouw Haarsma daarbij contact heeft gehad, maar u bent haar communicatieadviseur en ik begrijp ook dat er regelmatig overleg is geweest tussen jullie beiden over de contacten van u zelf en mevrouw Haarsma met journalisten en de afspraken die er met hen werden gemaakt. Hadden jullie over en weer vrij goed zicht op het contact dat jullie hadden met journalisten?

De communicatieadviseur: Ja.

De heer Bomhof: Wat u in dat verband over mevrouw Haarsma zegt, is dat met grote mate van zekerheid juist?

De communicatieadviseur: Ik kan alleen maar zeggen wat ik heb meegemaakt en daarbij staat mij, behalve op die avond, niet voor de geest dat er op andere momenten ook contact is geweest.'

Het Eurochamprapport betrof een vertrouwelijk rapport. In de week van 10-15 november 2008, maar ook in de weken daaromheen, is er intensief contact geweest tussen bestuurders en journalisten van het Dagblad van het Noorden. De commissie meent dat hiermee de schijn is gewekt dat er over dit vertrouwelijke rapport zou kunnen zijn gesproken en dat er mogelijk inzage in het rapport heeft kunnen plaatsvinden. Het interview op 13 november 2008 en de citaten van mevrouw Haarsma in artikelen van de krant in de betreffende week, zoals besproken in het vorige hoofdstuk, versterken deze schijn.

De aard en frequentie van het contact met de media is volgens de commissie daarmee een bestuurlijk-culturele factor die het risico van verspreiding van vertrouwelijke informatie vergroot.

Naast telefonische contacten met bestuurders en/of ambtenaren van de provincie, is de journalist de heer De Bruin ook regelmatig op het provinciehuis te vinden. Gezien zijn functie van Statenverslaggever is dit geen bijzonder gegeven. De commissie vindt het wel opmerkelijk dat de heer De Bruin de beschikking heeft

over een vaste toegangspas voor het provinciehuis. De heer De Bruin kan zich daardoor, tijdens kantooruren, vrijelijk binnen het provinciehuis begeven en desgewenst met iedereen het gesprek aangaan of op enigerlei wijze informatie tot zich nemen, zonder dat iemand daar mogelijk op toeziet. De commissie ziet dit als een organisatorische factor die de voortijdige verspreiding van het rapport heeft kunnen bevorderen.

4.3 Beeldvorming in de media

In het vorige hoofdstuk is de oplegnotitie aan de orde gekomen die is besproken tijdens de GS vergadering van 11 november 2008. In deze notitie wordt gesproken over het risico van negatieve beeldvorming. Concreet wordt daarbij opgemerkt dat het Eurochamrapport bepaalde beweringen over de rol van de provincie zou kunnen weerleggen.

Diverse bij het dossier betrokken personen hebben tegenover de commissie verklaard dat er in de betreffende week een aantal berichten in de media verschenen, waarbij de rol van de provincie 'ten onrechte' negatief werd belicht. Zo verklaart de communicatieadviseur van mevrouw Haarsma:

'Op de 12^e 's avonds hebben wij het er even over gehad en op 13 november heb ik 's ochtends contact gehad met Anneke Haarsma. Toen hebben wij gezegd dat wij met Martin de Bruin moesten gaan praten, want op dat moment werden bij de omroep en bij de krant allerlei verhalen gepresenteerd over de manier waarop de provincie een dubieuze rol zou hebben gespeeld bij de aanbesteding. Voor mij was dat het belangrijkste argument om een gesprek met de journalist aan te gaan.'
(...)

'Ik heb zonet al aangegeven dat het verhaal over de aanbesteding iets was waarvan mevrouw Haarsma en ik vonden dat er iets mee moest worden gedaan.'

Mevrouw Haarsma zegt hierover:

'Er werd in de media behoorlijk over het aanbestedingsbeleid van de provincie gesproken en wij hadden de behoefte om uit te leggen hoe dat in elkaar stak.'

Mevrouw Smith: Hoe wat in elkaar stak?

Mevrouw Haarsma: Dat het natuurlijk niet alleen om het aanbestedingsbeleid ging, maar met name om de inhoud van het rapport, en dat het aanbestedingsbeleid niet de hoofdmoot was van het rapport. Het ging om een andere zaak.'

In de Statenvergadering van 18 maart 2009 heeft mevrouw Haarsma, blijkens het verslag hiervan, hierover het volgende opgemerkt:

'Het volgende punt dat ik wil bespreken is de verwevenheid. De heer Klaver heeft gevraagd hoe het in dit huis met die verwevenheid zit. Net als hij vinden wij het belangrijk ons product goed te verkopen en wij – en ik spreek expres in de wij-vorm – vinden dat wij op een correcte en integere manier met de pers omgaan. Dat is het waardeoordeel dat ik namens het college kan geven.

Ik kom op 13 november, de datum waarop ik in aanwezigheid van mijn bestuursadviseur een gesprek heb gehad met de journalist. Er is toen uitvoerig gesproken over het feit dat mij was opgevallen dat het eigenlijk alleen nog maar over de aanbestedingsregels ging en niet meer over waarvoor het onderzoek was gestart, namelijk de vraag wat er onrechtmatig was gebeurd. Het was niet zo dat wij de aanbestedingsregels onbelangrijk vonden, integendeel, maar de kern waarop het onderzoek zich diende te richten waren de handelingen die in onze optiek niet door de beugel konden. Dat heb ik met de pers besproken, niet meer en niet minder en dat gesprek heeft pakweg drie kwartier geduurd.'

(...)

'Dat is heel simpel. Ik heb net al gezegd dat ik met de communicatieadviseur had besproken dat de zaak wel een gekke wending nam, omdat het bericht alleen ging over de aanbesteding, terwijl het volgens ons ook om heel andere zaken ging. Wij besloten een afspraak met het Dagblad van het Noorden te maken om ook die kant van de medaille te laten zien.'

De beleidsmedewerker Sport die de oplegnotitie voor de vergadering van GS van 11 november 2008 heeft geschreven, heeft desgevraagd over de beeldvorming het volgende aan de commissie verklaard (zijn verklaring ter zake is reeds in hoofdstuk 3 vermeld. Vanwege het belang in relatie tot het onderwerp van deze paragraaf nemen wij het volledigheidshalve ook hier op):

'Eurochamp is vanaf het begin af aan een organisatie geweest, die door heel veel mensen als positief werd gezien. Toen bij ons de mogelijke misstanden werden gemeld en wij het voornemen kenbaar hadden gemaakt de subsidie stop te zetten, was de reactie van de buitenwereld er een van: hoe kan je dat nu doen, want het is zo'n goede organisatie.

De beeldvorming zou daarom kunnen ontstaan dat wij heel snel subsidies zomaar stopzetten met de kans dat een organisatie failliet gaat. Zou dit gebeuren dan zou, als wij geen goede argumenten hadden waarom wij de subsidie hadden stopgezet, de schuld bij de provincie worden gelegd. Dat was de achterliggende gedachte van de paragraaf risico's beeldvorming. Daarnaast was er nog het feit dat de advocaat de heer Van Luyn de eerste week van november een persbericht had verspreid waarin werd gesteld dat de rapportage van Deloitte de heer Leijssenaar vrijpleitte. Daarbij heeft hij quotes uit de rapportage naar voren gehaald, waarin met name werd gezinspeeld op de betrokkenheid van onze bestuurders bij aanbestedingen die mogelijk niet conform de regels zouden zijn.

Maar wij hadden ook een rapport en uit dat rapport blijkt iets anders.

Met het oog op die twee aspecten: negatieve beeldvorming en de al in de media circulerende gedachte dat de provincie ook enige schuld had, is de risicoparagraaf geschreven.

De heer Beerda: Dat betekent dat de provincie uit een oogpunt van mediastrategie op dat moment ook belang had bij het rapport.

De beleidsmedewerker Sport: Ja.

De heer Beerda: En ook bij het wereldkundig maken van het rapport.

De beleidsmedewerker Sport: Wij hebben uitvoerig overleg met Deloitte gehad over de vraag welke gegevens wij zouden mogen gebruiken en welke niet. Het was immers een vertrouwelijk rapport, ook vertrouwelijk voor ons. Die afspraak was gemaakt toen Deloitte het onderzoek ging starten. Er gelden gewoon bepaalde normen als je een forensisch accountantsonderzoek laat doen.

Er zat dus wel enige spanning tussen wat wij wel en wat wij niet zouden mogen vertellen, maar wij hebben altijd heel zorgvuldig met onze juristen bekeken wat wij wel zouden mogen vertellen. Wij hebben Deloitte ook gevraagd om een openbare samenvatting te schrijven omdat wij het rapport niet konden en niet wilden openbaar maken. Pas later werd het rapport wel openbaar.'

De commissie meent dat uit bovenstaande naar voren komt dat de provincie een mogelijk belang had bij openbaarmaking van de inhoud van het rapport, omdat dit de beeldvorming over de rol van de provincie in de kwestie ten positieve zou kunnen beïnvloeden. De gedeputeerde spreekt dienaangaande over een product dat goed moest worden verkocht.

De in de ogen van de commissie nogal geforceerd overkomende drive om de beeldvorming in de media te beïnvloeden, is daarmee naar de mening van de commissie een bestuurlijk-culturele factor die het risico van een voortijdige verspreiding van het rapport heeft verhoogd.

4.4 Niet-naleving informatiebeveiligingsbeleid

In het Beleidskader informatiebeveiliging provincie Drenthe (februari 2009) staat dat informatie een bedrijfsmiddel is dat, net als andere belangrijke bedrijfsmiddelen, waarde heeft voor de organisatie en voortdurend op een passende manier beveiligd dient te zijn. Informatie komt in veel vormen voor (geschreven op papier, elektronisch opgeslagen, per post of via elektronische media verzonden of in gesproken vorm). Welke vorm de informatie ook heeft of op welke manier ze ook wordt gedeeld of verzonden, ze dient altijd passend beveiligd te zijn.

In het Handboek Informatiebeveiliging, dat dateert uit 2005, wordt het beleid rondom het gebruik van e-mail beschreven. Hier wordt onder meer gesteld dat het niet toegestaan is om vertrouwelijke informatie te verzenden via de e-mail. Daarbij moet worden aangetekend dat er niet wordt gesproken over de ontvangst van vertrouwelijke informatie via de e-mail. Daarnaast wordt gesteld dat de provincie de e-mail alleen voor informele communicatie mag gebruiken. Dit is in tegenspraak met het Reglement gebruik bedrijfsmiddelen uit 2006. Daarin staat dat de e-mail faciliteiten ook gebruikt mogen worden voor zogenaamde 'formele e-mail'. Aangezien het Handboek Informatiebeveiliging ook nog geldt, is sprake van onduidelijkheid en inconsistentie in de regelgeving.

De commissie wil op voorhand opmerken dat hetgeen hierboven over het gebruik van e-mail is genoemd en is vastgelegd in het Handboek, anno 2009 een zeer rigide benadering betreft en naar de mening van de commissie een efficiënte manier van communicatie bemoeilijkt. Om die reden mag verwacht worden dat hier pragmatisch mee omgegaan zal worden en dat handhaving van het voorschrift niet zal plaatsvinden. Dat geldt temeer nu het Reglement gebruik bedrijfsmiddelen regels stelt voor formele e-mail. Hieruit valt af te leiden dat het vanaf 2006 kennelijk is geoorloofd vertrouwelijke informatie via e-mail te verzenden en te ontvangen. Hierbij rijst dan de vraag of daarvoor in alle gevallen voorafgaande toestemming van de directie vereist is. Die toestemming is in elk geval wel gekoppeld aan formele e-mail (zie paragraaf 2.2.4).

Uit het onderzoek van KPMG en dat van de commissie is vast komen te staan dat het de digitale versie van het definitieve Eurochamrapport betreft, die uiteindelijk in handen is gekomen van het Dagblad van het Noorden.

Dit rapport is op 10 november 2008 door Deloitte per e-mail aan de secretaresse van de directie van de provincie verstuurd. Dit is gebeurd op eigen initiatief van deze secretaresse. Zij had daarover geen overleg gepleegd met de directie of hiervoor toestemming gevraagd (zie ook hoofdstuk 3). Het rapport is vervolgens onbeveiligd (zonder wachtwoord) per e-mail aan haar verzonden.

Strikt formeel gezien had de secretaresse een dergelijk verzoek dus niet mogen doen, omdat daardoor de e-mail voor formele communicatie werd gebruikt. De DpS was op de hoogte van de digitale ontvangst van het rapport. Ze heeft daar de secretaresse niet op aangesproken. Naar de mening van de commissie had de DpS opdracht kunnen geven om de e-mail te verwijderen, temeer daar zij op dat moment al wist dat deze versie niet meer gebruikt zou worden.

Overigens heeft de DpS een week later de digitale versie van het definitieve rapport toch gebruikt en deze via de e-mail onbeveiligd doorgestuurd aan de landsadvocaat. Dat is naar de mening van de commissie ook formeel gezien in strijd geweest met bovenstaande regelgeving, omdat de verzonden informatie niet passend was beveiligd.

Nog kan worden opgemerkt dat ook het conceptrapport van Deloitte d.d. 3 november 2008 per e-mail en onbeveiligd door Deloitte aan de DpS is verzonden. Hierbij is dus ook formeel gezien in strijd met de eigen regelgeving gehandeld.

Uit het (digitale) onderzoek van de commissie is niet duidelijk geworden wat er precies met de digitale definitieve versie van het rapport is gebeurd. Wel is dus vast komen te staan dat deze versie uiteindelijk bij het Dagblad van het Noorden is beland. Doordat het betreffende bestand niet passend was beveiligd met een wachtwoord, via de e-mail is verzonden en niet werd beheerd door een bij het dossier/rapport betrokken ambtenaar of bestuurder, heeft naar de mening van de commissie geen controle over de digitale versie plaatsgevonden.

De commissie vindt dat het rapport niet naar de secretaresse van de directie verstuurd had mogen worden, maar uitsluitend naar een voor het rapport verantwoordelijke ambtenaar of bestuurder. De provincie had dit kenbaar moeten maken aan Deloitte, maar heeft dat nagelaten. De DpS heeft ook niet ingegrepen toen zij op de hoogte was van het bestaan van deze niet-passend beveiligde versie.

De provincie, i.c. de betrokken medewerkers hebben daardoor gehandeld in strijd met het eigen informatiebeveiligingsbeleid.

De niet-naleving van het informatiebeleid door medewerkers van de provincie is daarmee een organisatorische factor die de voortijdige verspreiding van het rapport heeft kunnen bevorderen.

4.5 Beantwoording tweede onderzoeksvraag

De tweede onderzoeksvraag betreft de vraag of bij de provincie Drenthe organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren de voortijdige verspreiding hebben bevorderd.

De commissie is van mening dat een viertal organisatorische en bestuurlijk-culturele factoren de voortijdige verspreiding van het rapport hebben kunnen bevorderen dan wel het risico daarvan hebben vergroot.

Deze factoren betreffen:

1. De aard, frequentie en intensiteit van contacten met de media;
2. De naar het oordeel van de commissie geforceerd overkomende drive om de beeldvorming in de media te beïnvloeden;
3. Het in het bezit zijn van journalisten van een vaste toegangspas voor het provinciehuis;
4. Het op onderdelen niet naleven van het informatiebeveiligingsbeleid.

De commissie baseert zich daarbij onder meer op de volgende bevindingen:

- a. Het veelvuldige contact tussen bestuurders van de provincie en journalisten van het Dagblad van het Noorden en de daarover afgelegde verklaringen;
- b. De aard van de contacten tussen bestuurders van de provincie en journalisten van het Dagblad van het Noorden en de hierover afgelegde verklaringen;
- c. Het in het bezit zijn van de journalist de heer De Bruin van een eigen toegangspas voor het provinciehuis;
- d. Het interviewgesprek van mevrouw Haarsma op 13 november 2008 met de heer De Bruin en de hieraan ten grondslag liggende motieven om dit gesprek aan te gaan;
- e. De citaten van mevrouw Haarsma in artikelen van het Dagblad van het Noorden in de week van 10-15 november 2008, waarbij zij kennelijk heeft gerefereerd aan de inhoud van het Deloitte rapport;
- f. Het onderkende risico van de negatieve beeldvorming zoals dat is verwoord in de oplegnotitie die besproken is in de GS vergadering van 11 november 2008;
- g. De wijze van verzending van de digitale versies van de Deloitte rapporten.

5 De derde onderzoeksvraag: Aanpassing gevoerd bestuur

5.1 Inleiding

De derde en laatste onderzoeksvraag van de commissie luidt:

In hoeverre moet het gevoerde bestuur worden aangepast om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen.

In het kader van deze onderzoeksvraag, zal in dit hoofdstuk specifiek worden stilgestaan bij het integriteitbeleid, het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid en het mediabeleid in zijn algemeenheid.

5.2 Integriteit- en informatie(beveiligings)beleid

Uit onderzoek van de commissie is gebleken dat de provincie een actief integriteitbeleid voert. De commissie heeft kennisgenomen van relevante documenten terzake. Een aantal van die documenten is in hoofdstuk 2 besproken.

In de hoorzittingen is door de verantwoordelijke bestuurders en directieleden over het integriteitbeleid het volgende opgemerkt:

'De heer Bomhof: Een andere vraag gaat over integriteit. Hoe wordt in de ambtelijke organisatie vorm en inhoud gegeven aan het integriteitbeleid? Daar zijn niet alleen nota's over verschenen. Wordt erover gesproken in werkoverleggen en worden dan bepaalde casussen doorgenomen? Worden ambtenaren er in actieve zin mee geconfronteerd wat in het kader van integriteit nuttig en noodzakelijk is? Hoe werkt dat binnen de provincie?'

De DpS: In landelijk verband is de eed of belofte voor de provinciaal ambtenaar ingevoerd. Tijdens introductiebijeenkomsten is toen heel uitvoerig en nadrukkelijk aandacht besteed aan het begrip integriteit, waarbij casussen met behulp van acteurs worden nagespeeld. Daarna heeft iedere provinciale ambtenaar de eed of belofte afgelegd. Nu is het zo dat alle nieuwe medewerkers ook naar introductiebijeenkomsten gaan en prominent onderdeel van die bijeenkomsten is het integriteitbeleid. Daar wordt uitgebreid over voorgelicht. Bij die introductiebijeenkomsten ben ik als één van de directieleden persoonlijk aanwezig. Daar worden dan ook stellingen behandeld, want integriteit is niet heel zwart-wit. Van bepaalde dingen weet je heel goed wat wel of niet kan, maar er is ook een groot grijs gebied. Daar worden discussies met nieuwe medewerkers over gevoerd, zodat zij zich hiervan bewust worden. Ook dienen die bijeenkomsten ertoe dat nieuwe medewerkers zich ervan bewust worden dat de provincie een politiek-bestuurlijke organisatie is en dat zij zich daarvan rekenschap moeten geven. Er wordt gevraagd de eed of belofte af te leggen. Dat doen wij op een heel formele manier, om nogmaals te benadrukken dat dit een grote betekenis heeft. In die zin is er bij de start van de medewerkers nadrukkelijk aandacht voor integriteit. Daarnaast zijn er nog heel veel andere zaken, zoals een aantal cursussen over bestuurlijk-ambtelijk samenspel, waarin dit thema ook expliciet aan de orde komt. Er is nu een nieuwe cursus ontwikkeld voor projectleiders over hoe zij daarmee omgaan. Op vele plekken besteden wij daar aandacht aan. Op het intranet staat ook een handboek voor de medewerker waar in begrijpelijke taal dergelijke zaken worden uitgelegd. Ook in werk- en teamoverleggen wordt hierover gesproken.'

De voor het integriteitbeleid verantwoordelijke portefeuillehouder Mevrouw Klip merkt hierover tijdens de hoorzittingen het volgende op:

'(...)Er is inderdaad gekeken van wat wij op dat terrein doen. Los van het feit dat we een, onparlementair gezegd, het boodschappenlijstje van alle punten waarvan Binnenlandse Zaken zegt die moet je implementeren hebben we dat op twee punten na gedaan. We scoren ook onverminderd hoog bij Binnenlandse Zaken wanneer die aspecten gemonitord worden en toen we gestart zijn met de hele nieuwe werkwijze van Binnenlandse Zaken en dus ook massaal de toen werkzame ambtenaren in dit huis de eed of belofte moesten afleggen, hebben we dat heel zorgvuldig en grootscheeps aangepakt, zoals

ook vanmorgen is opgemerkt. Echt met acteurs die in deze zaal iedere keer met kleine groepjes ambtenaren rollenspelen hebben gedaan, een soort van 'achterkant van het gelijkachtige' middagen. Op dezelfde manier, vergelijkbaar maar zonder acteurs gebeurt dat nu weer wanneer ambtenaren in dienst treden. De DpS besteedt daar een dagdeel aan, dan komt ook dat aspect, wat is nou integriteit en hoe geef je dat nu vorm, aan de orde. Aan de andere kant hebben we ook daarnaast naar aanleiding van de recente gebeurtenissen rondom het Eurochamprapport geïnventariseerd, heeft de directie geïnventariseerd, wat doen de teamleiders aan integriteitbeleid binnen hun team en dat heeft, ik heb het zelf nog niet gezien maar er al wel over gehoord, een indrukwekkende lijst opgeleverd van hoe teamleiders met hun personeel omgaan en daarbij ook integriteitkwesities aan de orde stellen op dat specifieke team of op de inhoud van het werk van dat team van toepassing is.'

De directeur-secretaris van de provincie is tevreden over het integriteitbeleid dat binnen de provincie wordt gevoerd:

'(...) We zijn heel erg aan het inzetten op integriteit, dat doen we al jaren. We hebben ook een veilige organisatie. Er zijn geen integriteitschendingen gemeld, niet vanuit de bedrijfsarts en niet vanuit de vertrouwenspersoon. Dit is een hele veilige, plezierige organisatie voor medewerkers om in te werken.

Mevrouw Smith: En daar bent u als eindverantwoordelijke tevreden over?

De DS: Tevreden en gepast trots.

Mevrouw Smith: Wordt er verder nog in werkoverleggen en dergelijke er zeer regelmatig aandacht besteed aan integriteit, vertrouwelijkheid et cetera heeft u daar enig zicht op of spreekt u uw managers aan om daar regelmatig aandacht aan te besteden?

De DS: beide, ik spreek ze er op aan en ze doen het ook uit zichzelf van uit hun eigen verantwoordelijkheid om dit te doen. Dat wordt zeer regelmatig gedaan.'

Een bij het dossier betrokken ambtenaar verklaart tijdens de hoorzitting over het integriteitbeleid als volgt:

'Ik ken het beleid. Ik heb zelf ook de eed afgelegd en bij het afleggen van de eed hebben we ook de nodige voorlichting gehad over de positie van de ambtenaar. Dus ja, ik ken het beleid'.

(...)

Het is niet zo vaak aan de orde geweest. Bij mij op de afdeling is het pas heel erg gaan spelen in de periode dat er twijfels gingen ontstaan over het voortijdig verspreiden van het rapport. Toen is in ieder geval door de directie maar ook door het management van de afdeling het belang van het goed omgaan met vertrouwelijke informatie nog eens goed benadrukt. Voor die periode gebeurde het zo nu en dan. Het was niet een terugkerend onderwerp.'

Een andere ambtenaar verklaart in de hoorzitting dat hij bekend is met de regels over integriteit:.

'De ambtenaar: Ja, in grote lijnen wel. Op Huisnet, ons intranetsysteem, staat daar informatie over en verder hebben wij, zoals gezegd, de ambtseed afgelegd. Daarnaast denk ik ook dat je als individuele ambtenaar een eigen verantwoordelijkheid en professionaliteit hebt die ook bij je werk hoort.'

Naast het integriteitbeleid kent de provincie ook een informatie- en informatiebeveiligingsbeleid dat hier nauw mee samenhangt. De commissie heeft kennis genomen van de relevante documenten en hierbij stilgestaan tijdens de voorgesprekken en hoorzittingen.

De DpS verklaart hierover:

'Beveiliging, veiligheid en integriteit hangen nauw met elkaar samen. Bij beveiliging ga je zorgen dat je allerlei maatregelen neemt, zodat er een veilige werkomgeving is en informatie beveiligd wordt. Ik denk dat u al heel veel informatie hebt gekregen over wat wij daaraan doen. Dat wordt dus in de slipstream van het praten over integriteit meegenomen en in bepaalde gevallen wordt er heel expliciet instructie over gegeven en aandacht aan gegeven en ook bij de introductie van nieuwe medewerkers op hun werkplek is dit een punt wat meegenomen wordt.

(...)

Wederom noemt u heel veel zaken die u waarschijnlijk in bepaalde gevallen hebt gezien. Je moet beveiligingsbeleid voortdurend evalueren en dat gebeurt regelmatig door nieuwe beleidskaders en regels te stellen, maar door de snelheid waarmee de ICT zich ontwikkelt vraagt dat altijd weer om vernieuwing. Wij hebben in 2008 een nieuw beleidskader laten opstellen en op dit moment loopt er een quick scan van die maatregelen, waarbij wordt gekeken wat wij nu goed voor elkaar hebben en wat niet. Die quick scan loopt al een poosje en daar komen straks de uitkomsten van binnen, evenals wat de provincie daarmee moet. Wij hebben ook al geconstateerd en opdracht gegeven om meer aandacht te geven aan maatregelen die meer in de fysieke – en de ICT-sector zitten en er komt een voorlichtingscampagne voor de medewerkers om zich daar meer bewust van te maken. Het is begrijpelijk dat je dat niet dagelijks, maar periodiek doet. Al die zaken lopen al lang.'

Ook tijdens de hoorzitting met de DS van de provincie komt het onderwerp ter sprake:

'Mevrouw Smith: Er is een beleidskader informatiebeveiliging van de provincie Drenthe van februari van dit jaar. Hoe is dit beleidskader geïmplementeerd, en welke kaders waren daar voorheen?

De DS: Wij zitten in een organisatieontwikkeling zoals u hebt gemerkt. Dat betekent dat de IT voortdurend aan verandering onderhevig is. En de directie samen met de afdeling Facilitaire ondersteuning heeft vorig jaar dit onderwerp voortvarend ter harte genomen en dit heeft geresulteerd in een beleidskader begin jaar en dat wordt nu verder uitgewerkt.

Mevrouw Smith: Een hoe wordt dit nu verder uitgewerkt?

De DS: Dat wordt verder uitgewerkt in een handboek en een aantal normen. En de DpS heeft vanochtend ook aangegeven dat er nog een quick scan wordt uitgevoerd en de uitkomsten met elkaar samen leiden tot een aantal maatregelen.

Mevrouw Smith: Weet u wanneer die maatregelen geïmplementeerd zullen gaan worden?

De DS: dat zal in de loop van het jaar gedaan worden.'

De verantwoordelijk portefeuillehouder voor het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid heeft zich tijdens de Statenvergadering van 18 maart 2009, blijkens het verslag, uitgebreid uitgelaten over het beleid dienaangaand:

'Mijnheer de voorzitter. Ik wil nog graag een aantal aanvullende opmerkingen maken, die betrekking hebben op het door ons gevoerd informatiebeleid, ook in relatie tot de zaak die vanmiddag zo nadrukkelijk speelt. Daarbij wil ik ook van mijn kant nog eens benadrukken – het wordt bijna saai – dat ook informatiebeveiliging valt of staat met de zorgvuldigheid en integriteit waarmee iedereen in deze organisatie daarmee omgaat. Er kunnen nog zoveel voorschriften, maatregelen, protocollen en procedures gemaakt worden, als er niet op een goede manier invulling aan wordt gegeven, is het risico dat er dingen fout lopen, altijd aanwezig. Ook dit is mensenwerk en fouten zijn nooit en in geen enkele organisatie uit te sluiten. Dit is uiteraard geen excuus dat het is voorgevallen; het is ernstig genoeg dat het is gebeurd en dat dit nu zoveel van onze tijd kost.

De huidige maatregelen die binnen de provincie Drenthe gelden met betrekking tot de informatiebeveiliging zijn vastgelegd in ons Handboek informatiebeveiliging. Dit handboek is gebaseerd op de binnen de gehele overheid geldende code voor informatiebeveiliging. Die code dateert uit de jaren tachtig/negentig van de vorige eeuw en die geldt binnen de rijksoverheid en

de provinciale en gemeentelijke overheden als basis voor alles wat op het gebied van informatiebeveiliging in dit land moet worden gedaan. Binnen de provincie is dat verankerd in het Informatiestatuut.

Het Handboek informatiebeveiliging schrijft voor de informatiebeveiliging multidisciplinair te benaderen en integraal in de organisatie te beleggen in termen van verantwoordelijkheden. Dat wordt nader uitgewerkt in concrete maatregelen, gerubriceerd op onderwerp. De relevante onderwerpen op het gebied van toegang tot en verspreiding van informatie zijn als volgt in dat handboek vastgelegd.

- Toegang tot informatie wordt bepaald door enerzijds de authenticatie en anderzijds de autorisatie van personen.
- Voor wat betreft de vaststelling van identiteit en de bevestiging daarvan, de authenticatie, zijn de maatregelen in dat Handboek informatiebeleid vastgelegd en geïmplementeerd. Iedereen heeft een gebruikersnaam en een wachtwoord en die combinatie is altijd noodzakelijk om in de pc te komen en buiten het provinciehuis is er zelfs nog een token nodig om toegang tot het systeem te krijgen.
- De toegang tot de informatie binnen de systemen, de toegangsrechten, dus de autorisatie, is geregeld op grond van de functie die een medewerker heeft. Iemand die bij bodem werkt, komt niet in het deel dat bestemd is voor de treasury. '

(...)

'Ik ga verder.

Dit noemen wij het rol-gebaseerde autorisatiemodel. De verantwoordelijkheid voor de juiste toegangsrechten ligt bij het functioneel beheer.

Er is een heel proces voor de uitgifte en het beheer van gebruikersnamen, wachtwoorden en toegangsrechten. Het toont allemaal aan dat het in dit huis conform alle overheidsregels is geregeld, maar – alweer – het gaat er ook om in hoeverre daar zorgvuldig, verantwoord en integer gebruik van wordt gemaakt.

Dat geldt ook voor het afdrukken van informatie op printers; alle decentrale copyers en printers hebben de mogelijkheid om met een persoonlijke code te printen en daar de printen af te halen, dit alles om te voorkomen dat ook onbevoegden documenten kunnen printen waarover zij niet de beschikking behoren te krijgen.

Het informatiebeleid is ontzettend afhankelijk van alle ontwikkelingen op ICT-gebied en die ontwikkelingen gaan heel snel. In 1997 zaten we nog in de tijd van de visstick en nu inmiddels in de tijd van de usb-stick. Dat vergt een doorlopende aanpassing van het systeem. De code voor informatiebeveiliging van overheidswege is in 2007 weer geactualiseerd; het beleidskader informatiebeveiliging van dit huis is daarop gebaseerd en is inmiddels door de directie vastgesteld. De basisnormen en maatregelen voor informatiebeveiliging zijn ook afgerond, maar die hebben wij nog even aan KMPG om advies voorgelegd, want wij willen voldoen aan de modernste en nieuwste eisen op het gebied van ICT, die van ons worden verlangd.

Hoe het zit met de fysieke toegang tot het gebouw weten de statenleden als geen ander. Er is alleen toegang tot het provinciehuis, althans dat gedeelte dat buiten het openbare gedeelte van de hal ligt, te verkrijgen door middel van een toegangspas. De gebruikers van het gebouw zijn in verschillende categorieën ingedeeld: bestuur, medewerkers in vaste dienst, medewerkers in tijdelijke dienst, staten- en commissieleden, leveranciers, bezoekers en dienstverleners. Zij zijn allemaal geautoriseerd op het niveau dat voor hun werk noodzakelijk is. Ook dat is allemaal keurig vastgelegd in ons autorisatiereglement. Voor alle gebruikers geldt draagplicht van de pas.'

Uit het onderzoek van de commissie is niet gebleken dat de provincie met betrekking tot het integriteitbeleid en het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid de zaken niet op orde heeft. De organisatie voert een actief integriteitbeleid. Ten aanzien van informatie- en informatiebeveiligingsbeleid is er voldoende geregeld in beleid- en regelgeving. Dat betekent uiteraard niet dat zaken niet voor verbetering vatbaar zouden zijn en dat het beleid in alle gevallen wordt gevolgd (zie paragraaf 4.4). De kennis van wet- en regelgeving over de genoemde onderwerpen is ook niet bij iedereen even groot. Een aantal documenten over het informatie- en het informatiebeveiligingsbeleid staan niet (meer) op het Huisnet, waardoor medewerkers ook niet eenvoudig kennis kunnen nemen van deze documenten. Tevens blijkt dat bovengenoemde beleidsonderwerpen ook niet stelselmatig aan de orde komen in werkoverleggen.

Bovendien kunnen zaken op papier dan wel goed geregeld zijn - de commissie sluit zich aan bij de door de heer Baas gegeven verklaring in het debat van PS op 18 maart 2009 - als er niet op een goede manier invulling aan wordt gegeven, is het risico dat er dingen fout lopen, altijd aanwezig.

De commissie is echter van mening dat er voor moet worden gewaakt dat naar aanleiding van deze affaire binnen de ambtelijke organisatie onnodig ingrijpende maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen.

Desalniettemin blijven onderwerpen als integriteit en informatiebeleid zaken die naar de mening van de commissie structureel aandacht behoeven van de organisatie en dient het informatiebeveiligingsbeleid van de provincie te allen tijde te worden nageleefd en dient daar toezicht op te bestaan.

5.3 Beleid ten aanzien van omgang met de media

In de vorige hoofdstukken is uitgebreid stilgestaan bij de aard en frequentie van contacten tussen gedeputeerden en journalisten en dat deze contacten daarmee een bestuurlijk-culturele factor vormen die mogelijk een rol heeft gespeeld in de voortijdige verspreiding van het Eurochamrapport .

Uit het onderzoek van de commissie is gebleken dat binnen GS niet regelmatig wordt gesproken over contacten met de media en de manier waarop daarmee dient te worden omgegaan.

Gedeputeerde mevrouw Haarsma verklaart over de omgang met de pers het volgende in de hoorzitting:

'Mevrouw Smith: Wat vindt u van de manier van omgaan door GS met de pers?

Mevrouw Haarsma: Die vind ik goed.

Mevrouw Smith: Goed op welke manier?

Mevrouw Haarsma: Het is maar net welke kwalificatie je aan "goed" geeft. Ik vind dat wij op een transparante manier met de pers omgaan. Daar waar nodig weten wij de pers te vinden en de pers ons. Volgens mij hoort dat ook zo in een politiek-bestuurlijke omgeving.

Mevrouw Smith: En wat voor soort relatie is dat met de pers?

Mevrouw Haarsma: Een zakelijke, professionele relatie.

Mevrouw Smith: Wordt hierover in het college van GS wel eens of regelmatig gesproken?

Mevrouw Haarsma: Niet dat ik mij kan herinneren dat het een thema is.

Mevrouw Smith: U spreekt elkaar er ook niet op aan in de zin van: "Goh, je hebt die journalist gebeld, had je dat wel moeten doen."

Mevrouw Haarsma: Iedereen is verantwoordelijk voor zijn eigen portefeuille en wij weten van elkaar dat wij allemaal regelmatig contacten hebben met de pers.'

Gedeputeerde mevrouw Klip verklaart hierover:

'Natuurlijk is er een algemene lijn in de richting van de media vanuit de afdeling communicatie. Maar de inhoudelijke contacten betreffende onze portefeuilles, want daar gaat het natuurlijk altijd over, lopen toch voornamelijk één op één tussen de portefeuillehouder, de bestuursadviseur, of de communicatieadviseur voor 1 januari, en de betreffende journalist.'

Hoewel er kennelijk binnen GS niet wordt gesproken hoe in specifieke gevallen om dient te worden gegaan met de media, volgt uit het sms'je dat gedeputeerde mevrouw Klip aan de heer Klaver heeft gestuurd, dat

men hier kennelijk in sommige gevallen wel een mening over heeft, maar dat die niet intern binnen GS wordt gedeeld.

In dit sms'je, dat reeds in het vorige hoofdstuk aan de orde is gekomen, stelt mevrouw Klip dat zij het vreemd vindt dat de heer De Bruin betrokken wordt bij het bedenken van scenario's. Mevrouw Klip verklaart hierover als volgt:

'Wat ik wist stond ongeveer in dat mailtje. Ik had via de tam-tam in het provinciehuis vernomen dat de heer De Bruin behulpzaam was bij het bedenken van scenario's. Ik heb dat opgevat als scenario's over hoe kan dat nou dat er eventueel informatie bij de krant terecht gekomen is.

Mevrouw Stijkel: U heeft in principe niets gehoord over de invulling van die scenario's?

Mevrouw Klip: Nee

De heer Bomhof: U zegt wel wat over het omgaan met de media. Als meneer De Bruin zomaar bij communicatie rondloopt en hij zich bemoeit met scenario's dan vraag ik me als eerste af: hoe komt die man daar, heeft hij een pasje blijkbaar, kan hij zomaar binnenkomen. Dat was toen nog het geval. De openheid, het gemak en de vertrouwelijkheid, althans volgens tam-tam, om hem maar zo te betrekken bij het pr-beleid van de provincie is verbazingwekkend.

Mevrouw Klip: Dat is een constatering van uw kant. Ik denk dat als vanuit uw commissie adviezen in onze richting komen wij daar heel serieus naar zullen kijken.

De heer Bomhof: Het is geen constatering van mijn kant maar het is een conclusie die ik heb kunnen trekken uit het mailtje waarin u zelf zegt: het is verbazingwekkend dat Martin de Bruin zich bemoeit met de scenario's in dit huis. Dan denk ik aan tweerichtingsverkeer, je mag je ermee bemoeien maar je staat ook toe dat iemand zich daar mee bemoeit. En dat is dus de houding waar dit huis, dat hij dus niet de deur gewezen wordt, zeg maar, van waar bemoei jij je mee. Nee, gechargeerd hoor, kom er maar in en wat vind je er van en verwen hem maar eens even. Dat is dus één van de vragen die gesteld zijn, het heeft ook met de houding te maken in dit huis, hoe staat je tegenover de pers. Eén sms'je geeft aan dat er zodanig open en gemakkelijk allemaal loopt en er weinig scheiding is tussen pers en ambtenaren dat dat, naar mijn gevoel, een zorgpunt is, die al een verbeterpunt is. Of denkt u niet?

Mevrouw Klip: Over dit specifieke geval heeft u uit mijn sms kunnen constateren dat ik heb geformuleerd dat ik het vreemd vond.

De heer Bomhof: Vreemd, dus in algemene zin ook dan de omgang met de media op dat punt.

Mevrouw Klip: Wat betreft omgang met de media kan ik natuurlijk voornamelijk alleen over mijn eigen contacten met de media spreken. Niet over de andere bestuurders en ja ik heb eigenlijk niets toe te voegen aan dat sms'je. Ik vond dat vreemd, klopt.'

De commissie vindt het opmerkelijk dat dergelijk sms-verkeer tussen gedeputeerden en statenleden plaatsvindt en dat mevrouw Klip via de sms een dergelijke mededeling aan de heer Klaver doet en hierover niet mevrouw Haarsma aanspreekt of het onderwerp binnen een vergadering van GS of PS aan de orde stelt.

Uit het onderzoek van de commissie is gebleken, dat ten aanzien van het Eurochampdossier binnen GS niet is gesproken over een te voeren mediastrategie. Deze mediastrategie is zelfstandig bepaald door mevrouw Haarsma en haar communicatieadviseur.

De commissie zet vraagtekens bij het gevoerde mediabeleid in deze kwestie. Mevrouw Haarsma heeft in de Statenvergadering van 12 november 2008 verklaard dat het rapport vertrouwelijk was en dat er niet over

gesproken kon worden zolang de zaak onder de rechter was. Zelfs Statenleden konden op dat moment het rapport nog niet inzien.

Dit heeft mevrouw Haarsma er zelf niet van weerhouden om die week met journalisten te praten over het Eurochamrapport. Dit blijkt uit diverse krantenartikelen van die week waarin zij wordt geciteerd en waarin zij verwijst naar het Deloitte-rapport. Tevens geeft zij een interview aan de heer De Bruin, waarvan het initiatief van haar kant is uitgegaan, omdat zij graag de 'andere kant van de medaille wilde belichten'.

Gezien de in voorgaande hoofdstukken besproken aard en frequentie van contacten met de media, is naar de mening van de commissie de schijn gewekt dat in strijd is gehandeld met artikel 4 van de gedragscode (zie hoofdstuk 2) en dat niet zorgvuldig is omgegaan met vertrouwelijke informatie.

Die schijn had naar de mening van de commissie voorkomen kunnen worden als er in de periode vanaf 10 november 2008 tot aan de openbaarmaking van het rapport niet door bestuurders was gesproken met journalisten over het Eurochamrapport. Doordat mevrouw Haarsma in de week van 10-15 november een aantal malen is geciteerd in het Dagblad van het Noorden en er een interview is gegeven aan de krant om de 'andere kant van de medaille te belichten', is de schijn gewekt dat er over een vertrouwelijk rapport is gesproken, hetgeen in strijd is met artikel 4.1 en 4.2 van de integriteitcode van de provincie.

De onduidelijkheid die bestaat over de aard van het contact en hetgeen er in de contacten tussen gedeputeerde mevrouw Klip en de journalist de heer De Kleine ter sprake is gekomen, wekt eveneens de schijn dat in strijd met artikel 4 is gehandeld. Daarbij moet worden opgemerkt dat de vriendschap met deze journalist, welke leidde tot veelvuldig telefonisch contact, deze schijn versterkt. Temeer als daar door betrokken personen geen transparantie in wordt betracht.

Mevrouw Klip is tegenover de commissie niet op eigen initiatief begonnen over haar vriendschap met de journalist. Naar de mening van de commissie had zij zich moeten realiseren dat deze vriendschap een relevant gegeven zou kunnen betekenen voor het onderzoek van de commissie. De commissie vindt daarom dat zij deze vriendschap en de vele contacten al in het voorgesprek ter sprake had moeten brengen.

5.4 Beantwoording derde onderzoeksvraag

De derde onderzoeksvraag van de commissie betreft de vraag in hoeverre het gevoerde bestuur moet worden aangepast om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen.

Uitgaande van de antwoorden op de eerste twee onderzoeksvragen, is de commissie van mening dat het gevoerde bestuur moet worden aangepast, zij het in beperkte mate, om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen. De commissie vindt dat met name het gevoerde bestuur ten aanzien van het omgaan met de media veranderd dient te worden. De commissie vindt dat hier in GS onderling meer over gesproken dient te worden en dat er meer transparantie moet komen over de aard, frequentie en inhoud van contacten van gedeputeerden met journalisten. De commissie is van mening dat door het gevoerde mediabeleid in het Eurochampdossier de schijn is gewekt dat in strijd is gehandeld met artikel 4 van de Drentse gedragscode integriteit Commissaris van de Koningin, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

De commissie is van mening dat er voor moet worden gewaakt dat naar aanleiding van deze affaire binnen de ambtelijke organisatie ingrijpende maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen. Naar de mening van de onderzoekscommissie valt, uitgaande van de bevindingen, de ambtelijke organisatie in zijn algemeenheid weinig aan te rekenen, al zijn er wel punten van kritiek op onderdelen. De organisatie voert een uitgebreid integriteitbeleid. Ten aanzien van informatie en informatiebeveiliging is er voldoende geregeld in beleid- en regelgeving. Wel dient er beter op te worden toegezien dat het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid wordt nageleefd. Voorts dienen inconsistenties in de voorschriften met betrekking tot het gebruik van e-mail te worden opgeheven.

In hoofdstuk 6 doet de commissie enkele aanbevelingen op welke manieren het gevoerde bestuur kan worden aangepast.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

De commissie acht het aannemelijk dat de digitale versie van het definitieve Eurochamrapport in de week van 10-15 november 2008 voortijdig vanuit het provinciehuis naar buiten is gebracht en in handen is gekomen van het Dagblad van het Noorden, al dan niet direct of indirect via een tussenpersoon. De commissie heeft niet kunnen vaststellen op welke wijze en in welke vorm het voortijdig is verspreid en door wie.

Daarmee kan niet worden vastgesteld wie er verantwoordelijk is voor de voortijdige verspreiding van het Eurochamrapport. Dit laat onverlet de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten.

De mogelijkheid dat het rapport vanuit Deloitte verzonden is aan mensen buiten het provinciehuis, is volgens de commissie niet meer dan een theoretische mogelijkheid. KPMG heeft hiernaar specifiek onderzoek gedaan en zij hebben daar geen aanwijzingen voor gevonden.

De commissie is van mening dat een viertal organisatorische en/of bestuurlijk-culturele factoren deze voortijdige verspreiding van het rapport kunnen hebben bevorderd dan wel het risico daarvan hebben vergroot. Dit zijn de aard, frequentie en intensiteit van contacten met de media, de in de ogen van de commissie nogal geforceerd overkomende drive om de beeldvorming in de media te beïnvloeden, het in het bezit zijn van journalisten van een vaste toegangspas voor het provinciehuis en het op onderdelen niet naleven van het informatiebeveiligingsbeleid.

De commissie is van mening dat het gevoerde bestuur moet worden aangepast, zij het in beperkte mate, om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen. De commissie vindt dat met name het gevoerde bestuur ten aanzien van het onderhouden van contacten met de media veranderd dient te worden. De commissie vindt dat hier binnen het college van GS en ook in PS meer over gesproken dient te worden en dat er meer transparantie moet komen over de aard en frequentie van contacten van bestuurders met journalisten.

De commissie is van mening dat door het gevoerde mediabeleid in het Eurochampondossier de schijn is gewekt dat in strijd is gehandeld met artikel 4 van de Drentse gedragscode integriteit Commissaris van de Koningin, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

De commissie is van mening dat er voor moet worden gewaakt dat naar aanleiding van deze affaire binnen de ambtelijke organisatie onnodig ingrijpende maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen. Naar de mening van de onderzoekscommissie valt, uitgaande van de bevindingen, de ambtelijke organisatie in zijn algemeenheid weinig aan te rekenen, al zijn er punten van kritiek op onderdelen. De organisatie voert een uitgebreid integriteitbeleid. Ten aanzien van informatie en informatiebeveiliging is er voldoende geregeld in beleid- en regelgeving. Wel dient er beter op te worden toegezien dat het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid wordt nageleefd. Voorts dienen inconsistenties in de voorschriften met betrekking tot het gebruik van e-mail te worden opgeheven.

6.2 Aanbevelingen

De commissie doet de volgende aanbevelingen:

1. Gedeputeerden dienen in hun contacten met de media de afdeling communicatie nadrukkelijker te betrekken. Directe contacten tussen gedeputeerden en journalisten dienen professioneel, zakelijk en

transparant te blijven, omdat anders de schijn van ongewenste informatie-uitwisseling kan worden gewekt.

2. Het onderwerp omgang met de media dient te worden geagendeerd voor zowel de vergadering van GS als PS, waarbij duidelijke uitgangspunten ten aanzien van gewenste omgangsvormen van gedeputeerden en statenleden met de media moeten worden geformuleerd.
3. De vaste toegangspassen van journalisten moeten worden ingenomen. De commissie vindt dat voor journalisten dezelfde regels moeten gelden als voor andere bezoekers van het provinciehuis. De commissie heeft vernomen dat het beleid dienaangaand tijdens haar onderzoeksperiode inmiddels is aangepast.
4. Documenten op het gebied van veiligheid, integriteit, informatiebeleid en omgang met media, dienen een nadrukkelijke plaats op het intranet/huisnet te krijgen, zodat iedere medewerker hier eenvoudig kennis van kan nemen.
5. In het verlengde daarvan dient de naleving van het informatie- en informatiebeveiligingsbeleid onder de aandacht van de ambtelijke organisatie te worden gebracht, waarbij voorts een nadere uitwerking van de spelregels ten aanzien van het gebruik van e-mailverkeer voor vertrouwelijke informatie te overwegen is. De voorschriften dienen eenduidig te zijn. Inconsistenties in de voorschriften dienen te worden opgeheven.
6. De regels met betrekking tot informatiebeveiliging zullen door de steeds veranderende technische omgeving en mogelijkheden regelmatig moeten worden geëvalueerd en aangepast.
7. Het voeren van een intensief integriteitbeleid dient te worden gecontinueerd en op gezette tijden geëvalueerd te worden.
8. De door een ieder aan andere ambtenaren/bestuurders verleende toegangsrechten tot de eigen e-mailbox, dienen periodiek individueel te worden nagelopen. Voorkomen moet worden dat verleende toegangsrechten onbedoeld blijven bestaan.
9. Het verdient overweging om alle inkomende e-mailberichten automatisch te bewaren ('weg te schrijven') teneinde onbedoeld verlies van informatie te voorkomen.

BIJLAGEN

Motie beperkte parlementaire enquête

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 18 maart 2009

Concluderende dat:

- het onderzoeksrapport KPMG inzake Eurochamp niet alle vragen omtrent het voortijdig verspreiden van het rapport van Deloitte inzake onderzoek naar de Stichting Eurochamp Foundation beantwoordt;
- met name de vraag wie verantwoordelijk is voor voortijdige verspreiding van het rapport en op welke wijze dit is geschied niet beantwoord wordt;
- wel aangetoond is dat er sprake is van voortijdige verspreiding.

Van mening zijnde dat:

- een dit onbevredigende situatie is omdat het hier een zaak betreft waarbij de integriteit van het openbaar bestuur in het geding is;
- dat de bovengenoemde vragen alleen beantwoord kunnen worden als bestuurders en ambtenaren onder ede kunnen worden gehoord;
- een parlementaire provinciale enquête van beperkte omvang, gericht op die vragen waarop het rapport van KPMG geen antwoord heeft kunnen geven, hiervoor een middel is;
- onderzocht moet worden of het uitvoeren van een parlementaire enquête juridisch mogelijk is
- bij een ontkennend antwoord op voornoemde vraag een ander geëigend onderzoek dient te worden ingesteld.

Spreken als hun mening uit:

- dat aanvullend onderzoek nodig is om antwoord te krijgen op de vragen, wie of in opdracht van wie er is geëkt en op welke wijze dat is gebeurd.

Besluiten tot het instellen van een beperkte parlementaire provinciale enquête – of indien dat juridisch niet mogelijk is – tot een ander geëigend onderzoek.

Een gaan over tot de orde van de dag

WD
PvdA
CDA
Cu

Opdracht onderzoekscommissie inzake voortijdige verspreiding van het Eurochamprapport

Opdracht

De onderzoekscommissie doet onderzoek naar de volgende vragen:

- wie is verantwoordelijk voor de voortijdige verspreiding van het rapport van Deloitte inzake Eurochamp en op welke wijze is dat geschied;
- waren er bij de provincie Drenthe organisatorische en/of 'bestuurlijk-culturele' factoren die de voortijdige verspreiding hebben bevorderd;
- in hoeverre moet het gevoerde bestuur worden aangepast om nieuwe situaties van schending van integriteit en van de regels inzake geheimhouding te voorkomen.

Deze onderzoeksvraag c.q. -opdracht kan hangende het onderzoek zonodig door Provinciale Staten worden aangepast.

De commissie richt zich daarbij op alle relevante feiten en gebeurtenissen in relatie tot het verschijnen en verspreiden van het definitieve rapport van Deloitte.

De commissie richt zich daarbij tevens op de rol die in relatie tot die feiten en gebeurtenissen is gespeeld door respectievelijk:

- het college van GS en individuele leden daarvan;
- de ambtelijke organisatie van de provincie Drenthe;
- (leden van) provinciale staten van Drenthe;
- en eventueel door de onderzoekscommissie als zodanig aangemerkte betrokken derde partijen.

De onderzoekscommissie baseert zich daarbij zoveel mogelijk op reeds uitgebrachte relevante rapporten en andere bestaande bronnen van informatie. Het rapport van KPMG naar de voortijdige verspreiding van het Deloitte-rapport dient als uitgangspunt voor dit onderzoek.

Het onderzoek richt zich in principe op de periode 1 november tot en met 17 december 2008.

Termijn

De onderzoekscommissie brengt rapport uit aan de staten van Drenthe uiterlijk op 15 juni 2009.

Werkwijze

- De onderzoekscommissie stelt een Plan van Aanpak op en legt in een nader reglement haar werkwijze en andere werkafspraken vast.
- De onderzoekscommissie kan de hulp van een extern bureau inschakelen voor advisering ten behoeve van en/of uitvoering van (delen van) het onderzoek.
- De commissie doet dossieronderzoek.
- De commissie kan interviews afnemen met betrokkenen en/of hoorzittingen organiseren. Hoorzittingen zijn in principe openbaar, tenzij de commissie gewichtige redenen aanwezig acht, om dat in bepaalde gevallen in beslotenheid te doen (artikel 151c, lid 7).

Budget

De onderzoekscommissie kan beschikken over een budget van maximaal € 70.000,--, te putten uit het budget voor PS, bestemd voor onderzoeken. Indien gedurende het onderzoek het budget ontoereikend blijkt te zijn, doet de voorzitter daarvan tijdig en gemotiveerd mededeling aan het Presidium. Het Presidium draagt zorg voor eventuele aanvulling van het budget. De voorzitter van de commissie legt na afloop van het onderzoek verantwoording af aan de staten over de besteding van de beschikbaar gestelde middelen.

Ondersteuning

De statengriffier is secretaris van de onderzoekscommissie. De commissie pleegt voorts inhuur voor advisering ten behoeve van en eventueel uitvoering van (onderdelen van) het onderzoek. Indien daarenboven ambtelijke ondersteuning nodig blijkt, geeft de onderzoekscommissie daartoe eerst een nadere specificatie van de inhoud, aard en omvang van de werkzaamheden, op grond waarvan nadere afspraken met de directeur-secretaris over ambtelijke bijstand kunnen worden gemaakt (zie daartoe ook de Verordening onderzoekscommissie).

Plan van aanpak onderzoek

1. Ondersteuning van de commissie

De commissie laat zich ondersteunen door een extern bureau met expertise op juridisch, forensisch, ICT- en beleids/bestuurkundig terrein. Voornamelijk in de fase van gegevensverzameling en analyse van de gegevens, de deskresearch, en bij het concipiëren van het rapport zal dit bureau ingeschakeld worden. Voorts zal het bureau de commissie van advies dienen bij haar verdere werkzaamheden. Daarenboven kan de commissie op ad hoc-basis (juridisch) advies inhuren, mocht zij dat nodig oordelen.

2. Opzet van het onderzoek

Fase 1

Beschikbare gegevens worden verzameld en geanalyseerd door het externe bureau. Deze fase mondt uit in een advies van het bureau, waarin wordt aangegeven op welke punten in de tweede fase zich het nader onderzoek zou moeten toespitsen (tijdsduur ca. 2 weken).

Fase 2

Op de punten zoals in de eerste fase aangegeven, verdieping en toespitsing van het onderzoek d.m.v. verzamelen van aanvullende gegevens, houden van interviews en openbare hoorzittingen. Van al deze gesprekken en hoorzittingen worden verslagen gemaakt. De nadere gegevensverzameling wordt in een rapportage samengevat (tijdsduur ca. 5 weken).

Fase 3

In deze fase trekt de commissie conclusies op basis van al het verzamelde materiaal en stelt zij aanbevelingen op. Het politieke oordeel over deze conclusies is aan de staten. De commissie vervaardigt de eindrapportage, daarbij ondersteund door het externe bureau (tijdsduur ca. 3 weken).

3. Planning van het onderzoek

Woensdag	8/4	15/4	22/4	29/4	6/5	13/5	20/5	27/5	3/6	10/6	17/6	24/6
Week	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Besluit PS												
Offerte traject												
Voorbereidend onderzoek												
Interviews												
Hoorzitting												
Rapport												
Fracties												
Debat PS												

NB:

Week 18: Koninginnedag 30 april

Week 19: Bevrijdingsdag 5 mei

Week 21: Hemelvaart 21 mei

Week 23: Pinksteren 1 juni

De planning is erop gericht om uiterlijk op 15 juni 2009 het eindrapport gereed te hebben. Streven daarbij is om het debat over het rapport af te ronden vóór de Algemene Beschouwingen, dus in een extra PS-vergadering op woensdag 24 juni 's middags.

4. Focus van het onderzoek:

De onderzoeksopdracht is het kader waarbinnen de commissie haar werkzaamheden verricht.

Om het onderzoek op het juiste spoor te zetten en te houden, en om te voorkomen dat het onderzoek te veel uitdijt binnen de gegeven tijd, is het belangrijk om van tevoren voor een ieder helder te hebben *met het oog waarop* bepaalde dingen moeten worden onderzocht. Waarom willen we dit weten? Waar hebben we de gegevens voor nodig? Zaken die wellicht interessant zijn, hoeven nog niet relevant te zijn. Deze focus zal door de commissie gedurende het onderzoek steeds goed in de gaten worden gehouden. In de kwaliteitsborging van het onderzoek (op te dragen aan het externe bureau) zal hieraan expliciet aandacht moeten worden besteed.

A) Het *doel* van het onderzoek is het achterhalen van de feiten met het oog op:

- ⇒ de feitelijke gang van zaken met betrekking tot de voortijdige verspreiding
- ⇒ mogelijk maken, dat de staten een oordeel kunnen vellen over het gevoerde bestuur terzake en de (politieke) verantwoordelijkheid daarvoor
- ⇒ lessen voor de toekomst

B) Het eindrapport bevat de bevindingen van de commissie en de **conclusies en aanbevelingen**. Daartoe legt de commissie de verbanden tussen de verzamelde feiten op grond van schriftelijk en mondeling materiaal en beantwoordt zij de vragen die in de onderzoeksopdracht zijn gesteld. De kwaliteitsborging is erop gericht de integriteit van de commissie bij de beoordeling van de feiten te waarborgen.

5. Werkwijze van de commissie

- De commissie zal haar werkwijze vastleggen in een huishoudelijk reglement .
- Zoals aangegeven zal de commissie zich laten ondersteunen door een extern bureau. Daarnaast is ondersteuning voorzien door de statengriffier en een secretariële kracht.
- De commissie vergadert en neemt besluiten, ook als niet alle leden aanwezig zijn (en een plaatsvervanger niet kan invallen). Indien de besluiten onderwerpen betreffen, waarvan de commissie moet aannemen, dat deze controversieel liggen bij het afwezige lid, dan worden deze besluiten verdaagd naar de volgende vergadering.
- De plaatsvervangend leden krijgen alle stukken die ook aan de commissieleden worden toegezonden.
- De commissie zal ten behoeve van de interviews en de openbare hoorzittingen een protocol opstellen, waarin is vastgelegd hoe de commissie in die situaties opereert, dat te behandelen onderwerpen tevoren aan de ondervraagden worden voorgelegd, hoe de vraagstelling wordt vormgegeven en welke verschillende rollen er aan de commissieleden zijn toebedeeld.
- De commissie vergadert in principe eens per week op woensdag en in voorkomende gevallen frequenter. De commissie hanteert daarbij de voorschriften zoals die in de Provinciewet en de Verordening op de onderzoekscommissie zijn vastgelegd.

6. Communicatie

Contacten met de media vinden uitsluitend plaats door en via de voorzitter. De overige commissieleden onthouden zich van commentaar over de werkzaamheden van de commissie gedurende het onderzoek en tevens na publicatie van het eindrapport tot de dag dat de staten het rapport behandelen.

De commissie kan zich laten adviseren door een deskundige op het gebied van woordvoering en voorlichting, gedurende de fasen 2 en 3 van het onderzoek.

7. Begroting

De commissie raamt de volgende uitgaven:

inhuur extern bureau	25 dagen á € 2000,- per dag	50.000,-
juridische en communicatie-adviezen	50 uren á € 200,- per uur	10.000,-
reprokosten (eindrapport)		5.000,-
kosten hoorzittingen		PM
		<hr/>
		65.000,- +PM

Assen, 8 april 2009

Reglement / Werkwijze
ONDERZOEKSCOMMISSIE EUROCHAMP

De onderzoekscommissie wil op een onafhankelijke en integere wijze haar werkzaamheden uitvoeren. Om dit zo goed mogelijk te waarborgen worden onderstaand enkele huishoudelijke regels en afspraken vastgelegd.

1. Vergaderingen

1. De commissie vergadert in principe eens per week en in voorkomende gevallen frequenter. De commissie hanteert daarbij de voorschriften zoals die in de Provinciewet en de Verordening op de onderzoekscommissie zijn vastgelegd.
2. De voorzitter kan de commissie bijeenroepen zo vaak hij dat nodig oordeelt. Op (gemotiveerd) verzoek van een lid van de commissie kan de voorzitter eveneens de commissie bijeenroepen.
3. De commissie vergadert en neemt besluiten, ook als niet alle leden aanwezig zijn (en een plaatsvervanger niet kan invallen). Indien de besluiten onderwerpen betreffen, waarvan de commissie in redelijkheid kan aannemen, dat deze controversieel liggen bij het afwezige lid, dan worden deze besluiten verdaagd naar de volgende vergadering.

2. Agenda

1. De agenda wordt in concept opgesteld door de secretaris en met de voorzitter afgestemd.
2. De commissie stelt aan het begin van de vergadering de agenda definitief vast en kan daarbij onderwerpen opvoeren dan wél afvoeren.
3. Bij verschil van mening over agendering van een onderwerp beslist de meerderheid.

3. Taken

1. Er vindt vooralsnog geen nadere taakverdeling plaats tussen de leden van de commissie. In het geval van interviews en hoorzittingen kan een nadere taakverdeling worden gemaakt.
2. Bij het afnemen van interviews behoeven niet alle leden van de commissie aanwezig te zijn. Deze taak wordt naar evenredigheid over de commissieleden verdeeld. De voorzitter en de secretaris zijn wel altijd bij de interviews aanwezig, alsmede een verslaglegger.
3. In het geval van openbare hoorzittingen is in beginsel de voltallige commissie aanwezig.
4. De leden van de commissie zijn verantwoordelijk voor het informeren van hun plaatsvervangers. Alle stukken die aan de leden worden gestuurd, zullen ook aan de plaatsvervangend leden worden gezonden. Zij worden geacht op de achtergrond steeds mee te lezen.

4. Onafhankelijkheid

1. Indien de voorzitter en/of één van de commissieleden in de loop van het onderzoek vermoedt dat een probleem dreigt te ontstaan vanwege belangenverstrengeling van hemzelf dan wel van één van de leden of omdat anderszins de onafhankelijkheid van de commissie in het geding is, doet hij hiervan terstond melding in de commissie.
2. De commissie bespreekt het gesignaleerde probleem en handelt terzake naar bevind van zaken. In de te maken afweging staat de onafhankelijkheid van de onderzoekscommissie voorop.

5. Verslaglegging

1. Van alle vergaderingen van de commissie wordt een samenvattend verslag gemaakt, waarin helder de afspraken en genomen besluiten naar voren komen. Bij verschillen van mening binnen de commissie worden ook deze, met verwijzing naar de sprekers, in het verslag weergegeven.

2. Een commissielid kan vragen om expliciete opneming van door hem gemaakte opmerkingen in het verslag.
3. Van de interviews worden bandopnamen gemaakt en op grond daarvan wordt een uitgebreid (niet woordelijk) verslag gemaakt. De geïnterviewden krijgen het verslag voor vaststelling voor commentaar voorgelegd. Voorstellen tot wijzigingen in het verslag worden alleen overgenomen, indien na afluisteren van de banden blijkt, dat de wijziging daarmee in overeenstemming is. Dit naar het oordeel van de voorzitter van de commissie.
4. Van hoorzittingen worden bandopnamen gemaakt en wordt een woordelijk verslag opgesteld. Dit verslag wordt voor vaststelling aan de gehoorde voor commentaar voorgelegd. Voorstellen tot wijzigingen in het verslag worden alleen overgenomen, indien na afluisteren van de banden blijkt, dat de wijziging daarmee in overeenstemming is. Dit naar het oordeel van de voorzitter van de commissie.
5. Van de openbare hoorzittingen worden processen-verbaal gemaakt, die door de voorzitter en de secretaris worden ondertekend en tevens door de betrokken gehoorde.

6. Archivering

1. De commissie draagt aan de secretaris de verantwoordelijkheid op voor de opzet en het beheer van het onderzoeksarchief. Op grond van deskundig advies zal een archiefsysteem worden gehanteerd, dat voldoet aan de eisen van zorgvuldigheid en volledigheid.
2. Na afronding van het onderzoek en de statenbehandeling van het rapport zal het archief aan het algemene archief van de provinciale organisatie worden overgedragen.

7. Verzamelen schriftelijke en mondelinge gegevens

1. Schriftelijk materiaal wordt verzameld door het ingehuurd externe bureau en aan de secretaris ter hand gesteld. De secretaris verzendt in overleg met de voorzitter de verzamelde stukken aan de leden van de commissie.
2. De plaatsvervangend leden krijgen alle stukken die ook aan de commissieleden worden toegezonden.
3. Alle mogelijk relevante stukken en achtergrondinformatie wordt in eerste instantie in het dossier opgenomen. Blijkt er uiteindelijk geen gebruik van gemaakt te zijn in het onderzoek en in de rapportage, dan wordt het uit het dossier verwijderd.
Het externe bureau verzorgt een lijst van de verzamelde stukken, met datum en kenmerk en geeft elk stuk een nummer conform het af te spreken archiveringssysteem.
4. De commissie zal ten behoeve van de interviews en de openbare hoorzittingen een protocol opstellen, waarin is vastgelegd: hoe de commissie in die situaties opereert; dat te behandelen onderwerpen tevoren aan de ondervraagden worden voorgelegd; hoe de vraagstelling wordt vormgegeven en welke verschillende rollen er aan de commissieleden worden toebedeeld.
5. De commissie kan besluiten om, alvorens tot formele interviews en/of hoorzittingen over te gaan, personen in besloten setting technisch te horen.

8. Rapportages

1. Elke fase van het onderzoek wordt afgerond met een bondig rapport, waarin de gebeurtenissen en opgedane kennis van feiten en omstandigheden worden samengevat. Deze rapportages dienen enerzijds ter voorbereiding van de volgende fase en anderzijds ter verantwoording van de gevolgde werkwijze.
2. De teksten van het eindrapport worden, na overleg en discussie in de commissie over de inhoud, geconcipeerd door het ondersteunende externe bureau.
3. Deze teksten worden in de commissie besproken en overeenkomstig de aanwijzingen van de commissie aangepast.

4. De tekstschrijvers werken met een systematisch versiebeheer en markeren wijzigingen ten opzichte van de vorige versie in de kantlijn, totdat een versie door de commissie akkoord is bevonden.
5. Bij de formulering van de conclusies en aanbevelingen zullen tekstwijzigingen door middel van amendementen worden ingediend, waarna vervolgens gestemd wordt over overneming daarvan.

9. Openbaarheid en Communicatie

1. De commissie hanteert het uitgangspunt, dat alles openbaar is, tenzij...(uitzonderingscriteria conform de WOB en de provinciewet). Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de situatie *gedurende* het onderzoek resp. *na* het onderzoek.
2. De verslagen van de commissievergaderingen zijn gedurende de loop van het onderzoek niet openbaar. Na afronding van het onderzoek maken zij deel uit van het passief openbare archief (cf. WOB).
3. Interviews worden niet in het openbaar afgenomen.
4. Hoorzittingen zijn naar hun aard wel openbaar. De commissie kan om gewichtige redenen besluiten om een hoorzitting geheel of gedeeltelijk besloten te laten plaatsvinden.
5. Verslagen van interviews zijn gedurende de loop van het onderzoek niet openbaar. Afhankelijk van de inhoud (WOB-criteria) maken zij na afronding van het onderzoek deel uit van het passief openbare archief.
6. Contacten met de pers lopen uitsluitend via de voorzitter.
7. De leden en plaatsvervangend leden van de commissie en de secretaris onthouden zich van commentaar naar buiten toe tot aan de statenbehandeling van de eindrapportage.
8. De leden en plaatsvervangend leden van de commissie onthouden zich van inhoudelijke mededelingen over het onderzoek in de fractievergaderingen.
9. Indien leden van de commissie door derden benaderd worden met betrekking tot het onderzoek, melden zij dat terstond in de eerstvolgende commissievergadering. Betrokkene wordt hierop gewezen door het betreffende commissielid. De commissie bepaalt hoe de reactie jegens die derden zal luiden. Commissieleden doen daar gedurende het eerste contact geen uitspraken over jegens die derden, maar verwijzen naar de voorzitter of vragen betrokkene om zijn/haar mededelingen op papier te zetten en aan de commissie te richten.
10. Het college van GS krijgt de eindversie van de rapportage van de commissie uiterlijk 8 werkuren voordat de perspresentatie ervan plaatsvindt. Dit om hen in de gelegenheid te stellen een reactie voor te bereiden op het moment dat het rapport openbaar wordt.
11. Het eindrapport wordt niet onder embargo tevoren aan de pers verstrekt.
12. Er wordt een persbericht opgesteld, dat een samenvatting van de conclusies en aanbevelingen bevat. Dit persbericht wordt wel van tevoren onder embargo aan de pers verstrekt.

April 2009

Provinciaal blad nummer 55 van 2003

Vaststelling Verordening Onderzoekscommissie

Besluit namens gedeputeerde staten van Drenthe van 30 juni 2003,
kenmerk BJC/A1/2003006112, Stafgroep Bestuurs-, Juridische en
Concernzaken

VERORDENING ONDERZOEKSCOMMISSIE**Artikel 1, Recht van onderzoek**

1. Provinciale staten (PS) kunnen op voorstel van een of meer van hun leden een onderzoek instellen naar het door gedeputeerde staten (GS) of de Commissaris van de Koning gevoerde bestuur.
2. Op een onderzoek als bedoeld in het eerste lid zijn de artikelen 151A tot en met 151F van de Provinciewet van toepassing.

Artikel 2, Aanvang en werkzaamheden opdracht

1. De onderzoekscommissie wordt ingesteld en vangt haar werkzaamheden aan nadat PS hebben besloten tot een onderzoek als genoemd in artikel 1, eerste lid.
2. PS bepalen bij het besluit tot het instellen van het onderzoek de termijn waarbinnen het onderzoek zal zijn afgelopen. De termijn kan op voorstel van de onderzoekscommissie die het onderzoek verricht door PS worden verlengd.
3. De onderzoekscommissie heeft een onderzoekstaak en een adviserende taak ten behoeve van PS.
4. De onderzoekscommissie stelt een onderzoeksopzet op en zendt deze ter informatie aan PS.

Artikel 3, Benoeming en samenstelling onderzoekscommissie

1. PS bepalen per onderzoek uit hoeveel personen de onderzoekscommissie gaat bestaan. Zij nemen daarbij artikel 151A, derde en vierde lid, van de Provinciewet in acht.
 2. PS benoemen de leden en plaatsvervangende leden, alsmede de voorzitter van de onderzoekscommissie op voordracht van de fractievoorzitters.
 3. De fractievoorzitters kunnen ten behoeve van de in het tweede lid bedoelde voordracht elk een lid en een plaatsvervangend lid van hun fractie voor het lidmaatschap van de onderzoekscommissie voordragen.
 4. Voor de toepassing van deze verordening en de Provinciewet wordt er onder "leden" mede verstaan "plaatsvervangende leden".
-

Artikel 4, Einde lidmaatschap en opheffing van de onderzoekscommissie

1. Het lidmaatschap van de onderzoekscommissie eindigt op het moment dat het betrokken lid ophoudt lid te zijn van PS, behoudens het geval van artikel 151A, zesde lid, van de Provinciewet.
2. In het in het eerste lid genoemde geval neemt degene die in de opengevallen plaats als lid van PS wordt toegelaten in de onderzoekscommissie de plaats in van degene die heeft opgehouden lid te zijn van PS, tenzij de voorzitter van de desbetreffende fractie een ander voordraagt.
3. Een onderzoekscommissielid kan te allen tijde ontslag nemen. Hij stelt de voorzitter van PS daarvan schriftelijk in kennis.
4. De onderzoekscommissie houdt van rechtswege op te bestaan op het moment dat PS hebben besloten over de door de onderzoekscommissie uitgebrachte rapportage.

Artikel 5, Voorzitter en plaatsvervangend voorzitter

De leden van de onderzoekscommissie kiezen uit hun midden een plaatsvervangend voorzitter.

Artikel 6, Vergaderingen onderzoekscommissies

De vergaderingen van de onderzoekscommissie zijn in beginsel niet openbaar.

Artikel 7, Bevoegdheden onderzoekscommissie

1. De onderzoekscommissie is bevoegd tot het opvragen en inzien van alle schriftelijke informatie die zij voor haar onderzoek nodig acht, met inachtneming van de bepalingen van de Provinciewet ten aanzien van geheimhouding.
2. De onderzoekscommissie is bevoegd tot het zelfstandig doen van onderzoek indien zij dat in het belang van het onderzoek nodig acht. Dat onderzoek kan zich mede uitstrekken tot alle archieven van de provincie.
3. De onderzoekscommissie is bevoegd tot het houden van hoorzittingen.
4. De onderzoekscommissie kan aan derden opdracht geven tot het doen van onderzoeken die zij voor de uitoefening van haar taak nodig acht.

Artikel 8, Ambtelijke ondersteuning

1. De onderzoekscommissie heeft recht op ambtelijke ondersteuning, zoals geregeld in de Verordening Statengriffie Drenthe en de Verordening ambtelijke bijstand provinciale staten van Drenthe.
-

2. De onderzoekscommissie legt een verzoek voor ambtelijke ondersteuning neer bij de statengriffier. Dit verzoek bevat een inschatting van de tijd die het onderzoek naar verwachting in beslag gaat nemen.
3. De statengriffier besluit, in overleg met de directeur-secretaris, hoeveel en op welke wijze ambtelijke ondersteuning wordt verleend. Op basis van de inschatting als bedoeld in het tweede lid kan er door de statengriffier tijdelijk extra personeel worden aangenomen.
4. Ten behoeve van ondersteuning van een onderzoek door de onderzoekscommissie kunnen ambtenaren worden vrijgesteld van hun reguliere werkzaamheden.

Artikel 9, Besluitvorming

1. Bevindingen, conclusies, oordelen en aanbevelingen van de onderzoekscommissie komen tot stand bij meerderheid van stemmen.
2. De voorzitter van de onderzoekscommissie heeft tevens stemrecht.
3. Op verzoek van een lid van de onderzoekscommissie wordt zijn minderheidsstandpunt in het rapport opgenomen.
4. Ten aanzien van stemmingen zijn de artikelen 27 tot en met 32 van de Provinciewet van overeenkomstige toepassing.

Artikel 10, Rapportage

1. De onderzoekscommissie legt haar bevindingen neer in een rapport, waarin zij tevens conclusies en aanbevelingen opneemt.
2. De onderzoekscommissie legt dit rapport voor aan PS en voegt daarbij een ontwerpbesluit waarin zij de naar haar oordeel door PS te nemen besluiten verwoordt.
3. De onderzoekscommissie zendt een afschrift van het in het eerste lid genoemde rapport aan GS.
4. GS kunnen op het rapport van de onderzoekscommissie reageren en hun standpunt toevoegen aan de bevindingen en voorstellen van de onderzoekscommissie.

Artikel 11, Toelichting in de vergadering van PS

Een lid of meerdere daartoe door de onderzoekscommissie aangewezen leden kunnen in de vergadering van PS het rapport als bedoeld in artikel 10 toelichten. PS discussiëren in eerste aanleg alleen met de leden van de onderzoekscommissie.

Artikel 12, Openbaarheid van hoorzittingen; geheimhouding

1. De hoorzittingen van de onderzoekscommissie, genoemd in artikel 7, derde lid, worden in het openbaar gehouden.
2. De onderzoekscommissie kan om gewichtige redenen besluiten de hoorzitting of een gedeelte daarvan niet in het openbaar te houden.
3. Als gewichtige redenen, genoemd in het tweede lid, kunnen onder andere gelden:
 - private belangen van bij het onderzoek betrokkenen;
 - betrokken bedrijfsbelangen.
4. De leden van de onderzoekscommissie bewaren geheimhouding omtrent hetgeen hun tijdens een besloten zitting ter kennis komt. Artikel 91 van de Provinciewet is van overeenkomstige toepassing.
5. Het verslag van een hoorzitting of een gedeelte van een hoorzitting, die niet in het openbaar is gehouden, wordt ter inzage gelegd ten behoeve van de leden van PS. De leden van PS bewaren geheimhouding omtrent de inhoud van dat verslag.

Artikel 13, Aankondiging hoorzittingen

Van de aankondiging van hoorzittingen van de onderzoekscommissie wordt mededeling gedaan aan GS, aan de leden van PS en, tenzij sprake is van een besluit in de zin van artikel 12, tweede lid, van deze verordening, aan de pers.

Artikel 14, Verslag

1. Van een hoorzitting van de onderzoekscommissie wordt een kort verslag gemaakt. Dat wordt toegezonden aan GS, de leden van PS, degene(n) die is of zijn gehoord en, tenzij sprake is van een besluit in de zin van artikel 12, tweede lid, aan de pers.
2. Toezending van het verslag aan de in het eerste lid genoemde personen en instanties vindt niet plaats dan nadat degenen die zijn gehoord in de gelegenheid zijn gesteld hun zienswijze op het conceptverslag kenbaar te maken.

Artikel 15, Openbaarheid van stukken

1. De onderzoekscommissie kan PS verzoeken te besluiten, om redenen genoemd in de artikelen 10 en 11 van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB), om aan de onderzoekscommissie overlegde stukken of gedeelten daarvan, alsmede alle andere stukken die ter kennis zijn van of tot stand zijn gebracht door de onderzoekscommissie niet openbaar te maken.
-

2. De leden van de onderzoekscommissie bewaren geheimhouding omtrent de inhoud van de stukken of gedeelten daarvan die in gevolge een besluit als bedoeld in het eerste lid niet openbaar worden gemaakt.
3. Voorzover de in het tweede lid bedoelde stukken deel uitmaken van het rapport van de onderzoekscommissie, worden deze ter inzage gelegd ten behoeve van de leden van PS. De leden bewaren omtrent de inhoud van deze stukken geheimhouding.

Artikel 16, Uitleg verordening

Bij twijfel omtrent de uitleg van deze verordening, zomede in de gevallen waarin deze niet voorziet, beslist de voorzitter van de onderzoekscommissie.

Artikel 17, Inwerkingtreding

1. Deze verordening wordt aangehaald als Verordening onderzoekscommissie.
2. De verordening treedt in werking na de dag waarop de verordening is bekendgemaakt.

cs/mh/coll.

*F:\PRODUCT\FG\CTB\REGLEM. EN VERORD. (NIEUW)\VEROR. ONDERZOEKSCOMMISSIE.DOC

TOELICHTING OP VERORDENING ONDERZOEKSCOMMISSIE

In de Provinciewet handelen de artikelen 151A tot en met 151E over het recht van onderzoek door PS. Een besluit tot instelling van een onderzoek dient bij een gewone meerderheid genomen te worden. Alleen statenleden kunnen lid zijn van een onderzoekscommissie.

In artikel 151A, achtste lid, staat dat alvorens PS besluiten tot een onderzoek, zij bij verordening nadere regels stellen met betrekking tot deze onderzoeken. In elk geval worden daarin regels opgenomen over de wijze waarop ambtelijke bijstand wordt verleend aan de onderzoekscommissie, aldus artikel 151A, achtste lid. Deze verordening komt hieraan tegemoet.

Om de werkzaamheden van de onderzoekscommissie naar behoren te laten verlopen, is het noodzakelijk dat een lid bij afwezigheid kan worden vervangen door een ander lid uit zijn fractie. Het plaatsvervangend lid wordt evenals het lid op voordracht van de fractievoorzitter benoemd door PS. Voor hen gelden onverkort de bepalingen van deze verordening (bijvoorbeeld geheimhouding) en de Provinciewet, ook al heeft hij nog niet daadwerkelijk deelgenomen aan de vergaderingen van de onderzoekscommissie.

Bijlage 6

Lijst van geïnterviewde en gehoorde personen

De volgende personen zijn bevraagd in een besloten interview:

- de heer H. Baas, gedeputeerde
- de heer J.H. Bats, gedeputeerde
- mevrouw C. Boelens, secretaresse gedeputeerde
- de heer P. van den Bosch, communicatieadviseur
- mevrouw E. Dekker, beleidsmedewerker concernstaf
- mevrouw A. Haarsma, gedeputeerde
- de heer P. Hofstra, beleidsmedewerker sport
- mevrouw G. Huizing, juridisch beleidsmedewerker
- mevrouw J.M. Imhof, directeur-secretaris
- de heer H. Klaver, statenlid
- mevrouw T. Klip-Martin, gedeputeerde
- de heer mr. B.P. van Luyn, advocaat
- de heer R.W. Munnikma, gedeputeerde
- de heer M.A. van Nieuwpoort, manager SEO
- mevrouw C. Nota, secretaresse concernstaf
- mevrouw S. van Riel, secretaresse gedeputeerde
- mevrouw C. Sambrink, secretaresse CdK
- mevrouw M. Tabak, secretaresse directie
- de heer A. Visser, hoofd concernstaf
- mevrouw S.S. Weistra, directeur/ plv. secretaris

De volgende personen zijn daaropvolgend onder ede gehoord als getuige tijdens de hoorzittingen:

- de heer P. van den Bosch, communicatieadviseur
- mevrouw A. Haarsma, gedeputeerde
- de heer P. Hofstra, beleidsmedewerker sport
- mevrouw J.M. Imhof, directeur-secretaris
- de heer H. Klaver, statenlid
- mevrouw T. Klip-Martin, gedeputeerde
- de heer mr. B.P. van Luyn, advocaat
- mevrouw M. Tabak, secretaresse directie
- mevrouw S.S. Weistra, directeur/ plv. secretaris
-

De heren M. de Bruin en G. de Kleine, beiden journalist bij het Dagblad van het Noorden, zijn zowel voor het interview als voor de hoorzitting uitgenodigd. Zij hebben aan beide uitnodigingen geen gehoor gegeven.

Provincie Drenthe

Onderzoek naar mogelijke
voortijdige verspreiding
rapport Eurochamp

10 maart 2009

Dit rapport heeft 19 pagina's
RR/MN/smd/100309/faprd9

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Opdracht	1
1.2	Aanleiding	1
1.3	Doel van het onderzoek	1
1.4	Aard en reikwijdte van het onderzoek en beperkingen ten aanzien van het onderzoek	1
2	Verrichte werkzaamheden	3
2.1	Verrichte werkzaamheden algemeen	3
2.2	Verrichte werkzaamheden veiliggestelde digitale gegevens	3
3	Bevindingen	6
3.1	Algemeen	6
3.1.1	Inleiding	6
3.1.2	Nadere aanleiding onderzoek	6
3.2	Gang van zaken met betrekking tot het verstrekken van het rapport	7
3.2.1	Chronologie	8
3.2.2	Toelichting op de chronologie	8
3.3	Nadere detaillering verkregen informatie	12
3.3.1	Vergelijking versies van de rapportages	13
3.3.2	Bevindingen digitaal onderzoek	14
3.3.3	Inzage in rapport door Dagblad van het Noorden	15
3.3.4	Verklaringen medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten	15
3.4	Recapitulatie	15
4	Ten slotte	17

1 Inleiding

1.1 Opdracht

Ingevolge de opdracht zoals vastgelegd in onze opdrachtbevestiging d.d. 19 december 2008, hebben wij een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke voortijdige verspreiding van het onderzoeksrapport inzake Stichting Eurochamp Foundation. In deze rapportage zijn de feitelijke bevindingen van onze werkzaamheden opgenomen.

Deze rapportage is bedoeld om de opdrachtgever te informeren over het door ons uitgevoerde onderzoek.

1.2 Aanleiding

Naar aanleiding van berichten over mogelijke onregelmatigheden in de bedrijfsvoering van de stichting Eurochamp Foundation (hierna: Eurochamp) heeft de provincie Drenthe besloten een onderzoek te laten uitvoeren door Deloitte Forensic & Dispute Services (hierna: Deloitte). Dit onderzoek heeft plaatsgevonden en geresulteerd in een onderzoeksrapport van Deloitte d.d. 10 november 2008. Op grond van berichten in de regionale media en vragen van leden van Provinciale Staten is een vermoeden gerezen dat het definitieve onderzoeksrapport (verder genoemd: het rapport) is verspreid vóórdat het rapport openbaar gemaakt is op 27 november 2008. Het College van Gedeputeerde Staten vindt de speculaties over het mogelijk voortijdig verspreiden van het rapport schadelijk voor de reputatie van de Provincie Drenthe. Het College van Gedeputeerde Staten heeft daarom besloten een nader onderzoek te laten uitvoeren door een onafhankelijk bureau naar de wijze waarop, wanneer en door wie het rapport inzake Eurochamp mogelijk eerder is verspreid.

1.3 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft tot doel gehad de relevante feiten in kaart te brengen die de opdrachtgever het benodigde inzicht verschaffen in de gang van zaken rond het verspreiden van het rapport. In het kader van dit onderzoek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

'Is het definitieve rapport van Deloitte Forensic Services inzake Stichting Eurochamp Foundation voortijdig verspreid vanuit het Provinciehuis? Zo ja, op welke wijze, wanneer en door wie?'

1.4 Aard en reikwijdte van het onderzoek en beperkingen ten aanzien van het onderzoek

Het onderhavige onderzoek betreft een feitenonderzoek. Wij hebben derhalve geen accountantscontrole of beoordelingsopdracht verricht en verschaffen dan ook geen zekerheid omtrent de getrouwheid van financiële informatie, anders dan ter zake van aspecten welke zijn onderzocht en waarover dienovereenkomstig wordt gerapporteerd.

Volledigheidshalve wijzen wij er nog op dat, indien wij aanvullende werkzaamheden zouden hebben verricht of een controle- of beoordelingsopdracht zouden hebben uitgevoerd, wellicht andere onderwerpen aan het licht zouden kunnen zijn gebracht die voor u van belang zouden kunnen zijn geweest.

Het onderzoek is niet gericht op het rapporteren van bevindingen met betrekking tot personen zoals bedoeld in de Richtlijn Persoonsgerichte Accountantsonderzoeken. Dat betekent dat voor zover in dit rapport namen van personen zijn genoemd dit niet is gedaan in het kader van het beoordelen van de handelwijze van de desbetreffende personen, maar dit is gedaan om inzicht te verstrekken in de feitelijke gang van zaken.

Wij hebben de rapportage gebaseerd op de aan ons verstrekte (mondelinge en schriftelijke) informatie. Dit impliceert dat de juistheid en volledigheid van de in de rapportage opgenomen informatie afhankelijk is van de ons ter beschikking gestelde (mondelinge en schriftelijke) informatie.

De verspreidingskring van het rapport is beperkt tot u als opdrachtgever voor het onderzoek. Voor verdere verspreiding en/of nader gebruik van (delen van) deze rapportage is onze expliciete voorafgaande schriftelijke toestemming noodzakelijk.

2 Verrichte werkzaamheden

2.1 Verrichte werkzaamheden algemeen

In het kader van het onderzoek hebben wij de volgende werkzaamheden verricht:

- Diverse voortgangsgesprekken gevoerd met de contactpersoon en gedelegeerd opdrachtgever in het onderzoek de heer Visser (hoofd concernstaf Provincie Drenthe), en de opdrachtgever van het onderzoek mevrouw Imhof, directeur-secretaris van de Provincie Drenthe.
- Kennisgenomen van opgeleverde documenten van de Provincie Drenthe en analyseren van de verkregen informatie.
- Een plan van aanpak opgesteld en de benodigde informatie verkregen.
- Publicaties van het Dagblad van het Noorden en RTV Drenthe verzameld en daarvan kennisgenomen.
- Interviewprotocollen opgesteld.
- Interviews afgenomen met negen betrokken medewerkers van de Provincie Drenthe, vier leden van Gedeputeerde Staten en één lid van de Provinciale Staten.
- Interviews met betrokken derden afgenomen.
- Gesprekken uitgewerkt door middel van het opstellen van besprekingsverslagen.
- De conceptrapportage met de opdrachtgever besproken.
- Een verslag van feitelijke bevindingen opgesteld.

Wij hebben eveneens gesproken met de informant die informatie heeft verstrekt aan het CDA-statenlid de heer Klaver. De bevindingen in deze rapportage zijn mede gebaseerd op vertrouwelijke informatie die wij van deze informant ter beschikking hebben gekregen. Wij achten de van deze informant verkregen informatie, op grond van de samenhang met andere voor het onderzoek beschikbare informatie, betrouwbaar.

2.2 Verrichte werkzaamheden veiliggestelde digitale gegevens

In het kader van het onderzoek hebben wij specifieke werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de IT-omgeving bij de Provincie Drenthe, het analyseren van de hard disks van computers en het analyseren van e-mail (logging)-bestanden.

De werkzaamheden die wij daartoe hebben verricht zijn hieronder opgenomen:

- Het in kaart brengen van de IT-omgeving door middel van het afnemen van onder andere interviews.
- Het veiligstellen van de harde schijf van de computer van de medewerker van het directiesecretariaat naar wie een digitale (pdf) versie van het definitieve rapport is gemaild door Deloitte.
- Het analyseren van de veiliggestelde gegevens gericht op:
 - de aanwezigheid van print spooler-bestanden;
 - sporen van aangesloten usb-sticks;
 - archieven voor e-mailbestanden;
 - de aanwezigheid van opgeslagen bestanden;
 - de harde schijf waarop zich restanten van verwijderde bestanden kunnen bevinden is doorzocht op zoektermen welke gedefinieerd zijn naar aanleiding van de risico-inventarisatie uit de interviews.

Tevens hebben wij via IT-beheer van de Provincie Drenthe de loggingbestanden van het e-mailverkeer van de Provincie Drenthe ter beschikking gekregen. Uit deze loggingbestanden zijn eveneens de momenten te herleiden waarop medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten vanaf een andere plaats, niet zijnde de werkplek, hebben ingelogd op de centrale computer en/of hun e-mail. Alle inkomende en uitgaande externe e-mail (e-mail van of naar een e-mailadres buiten het Provincie Drenthe-domein), is over de periode 22 oktober 2008 tot en met 14 december 2008 veiliggesteld en geanalyseerd. Alle inkomende en uitgaande interne e-mail (e-mail van of naar een e-mailadres binnen het Provincie Drenthe-domein), is over de periode 1 november 2008 tot en met 14 december 2008 veiliggesteld en geanalyseerd.

Voornoemde logging geeft onder andere aan het precieze tijdstip van de mail, of het een inkomende mail of een uitgaande mail betreft, de grootte van de mail (inclusief eventuele meegezonden bestanden) en andere technische gegevens.

Deze loggingbestanden hebben wij doorzocht en geanalyseerd op basis van zoektermen welke zijn gedefinieerd naar aanleiding van de risico-inventarisatie uit de interviews en andere gegevens uit het onderzoek. De bestanden zijn onder andere onderzocht op de volgende aspecten:

- Is er nader e-mailverkeer met Deloitte geweest anders dan de e-mail waarmee het definitieve rapport is ontvangen?

- Zijn er e-mails in de onderzochte periode ontvangen dan wel verstuurd die een vergelijkbare grootte (9,5 MB) hebben als de ontvangen e-mail met het definitieve rapport?
- Is er e-mailverkeer geweest met journalisten van Dagblad van het Noorden?

3 Bevindingen

3.1 Algemeen

3.1.1 Inleiding

Stichting Eurochamp Foundation, een organisatie die zich inzet voor de gehandicaptensport, is in opdracht van Provincie Drenthe en Samenwerkingsverband Noord Nederland (hierna: SNN) zich gaan ontwikkelen ten behoeve van de gehandicaptensport en heeft hiervoor subsidies ontvangen van zowel de Provincie Drenthe als van SNN. In juni 2008 had de Provincie Drenthe vermoedens van onregelmatigheden naar aanleiding van een melding van een klokkenluider en heeft zij aan het bestuur van Eurochamp gevraagd een onderzoek te starten. Het bestuur van Eurochamp heeft aan UNO bedrijfsadviseurs op 26 juni 2008 de opdracht verstrekt om een onderzoek omtrent Eurochamp te verrichten. De resultaten van het onderzoek gepresenteerd door UNO op 22 juli 2008 waren voor Gedeputeerde Staten aanleiding de opdracht tot het verrichten van een forensisch accountantsonderzoek naar de bedrijfsvoering van Eurochamp te verstrekken aan Deloitte. Het onderzoeksrapport van Deloitte heeft van Gedeputeerde Staten de status ‘vertrouwelijk’ gekregen. Het definitieve onderzoeksrapport is in tienvoud door Deloitte op 10 november 2008 per koerier aan Gedeputeerde Staten verzonden. Tevens is op 10 november 2008 om 14.11 uur een digitale versie verzonden aan een medewerker van het directiesecretariaat van het Provinciehuis. Een geschoonde versie (hierin zijn de namen van de betrokken personen verwijderd) van het definitieve onderzoeksrapport is openbaar gemaakt op 27 november 2008.

3.1.2 Nadere aanleiding onderzoek

Op 15 november 2008 is een artikel ‘*Het rapport over opkomst en ondergang van Eurochamp*’ in Dagblad van het Noorden verschenen. In dit artikel staan passages, die gebaseerd zijn op het rapport; daarnaast is in het artikel opgenomen dat Dagblad van het Noorden ‘*inzage heeft gehad in het rapport*’.

Naar aanleiding van artikelen in Dagblad van het Noorden heeft de fractievoorzitter van de CDA Statenfractie, de heer Klaver, in een schrijven d.d. 21 november 2008 verzocht om op korte termijn een onderzoek in te stellen naar verspreiding van de inhoud, c.q. delen van de inhoud van het definitieve onderzoeksrapport “Eurochamp”. In het schrijven is gesteld dat volgens het CDA de inhoud bekend is bij externen, in dit geval de regionale media. Gedeputeerde Staten heeft in een schrijven d.d. 27 november 2008 hierop gereageerd en heeft daarbij aan de heer Klaver gevraagd om zijn vermoedens spoedig aan het College verder toe te lichten en te concretiseren. In een vergadering van Provinciale Staten op 17 december 2008 heeft de heer Klaver aangegeven dat hij de aanwijzingen en bewijzen die hij heeft aan KPMG zal overleggen en deze niet wil uiten in de statenvergadering. Wij hebben dan ook twee keer gesproken met de heer Klaver en hebben diverse bescheiden van hem ontvangen aangaande het onderzoek.

De heer Klaver heeft aangegeven in de middag van 21 november 2008 contact te hebben gehad met een informant die hem heeft medegedeeld over een versie van het definitieve rapport inzake Eurochamp te beschikken.

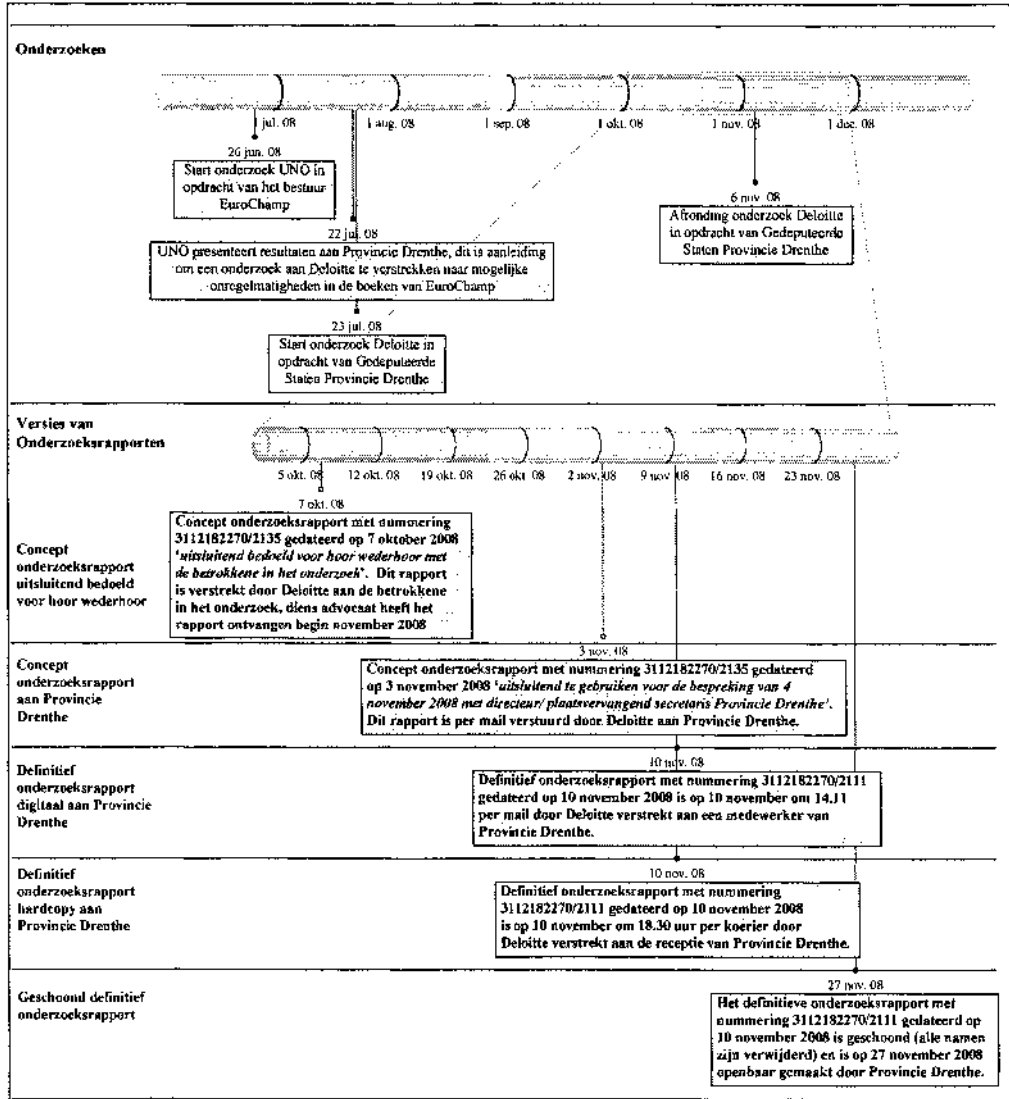
De heer Klaver heeft ons medegedeeld dat hij op vrijdagmiddag 21 november 2008 vervolgens inzage heeft gehad in het definitieve rapport bij zijn informant en een kopie heeft gemaakt van het definitieve rapport.

De informant heeft de heer Klaver daarbij aangegeven de beschikking te hebben gekregen over het rapport op 13 november 2008 in de ochtend.

3.2 Gang van zaken met betrekking tot het verstrekken van het rapport

In deze paragraaf is een chronologisch overzicht opgenomen om de chronologie van het verschijnen van verschillende versies van de Deloitte rapportage inzichtelijk te maken en de belangrijkste momenten en gebeurtenissen rondom het verschijnen van de rapportage in te kaderen. In paragraaf 3.2.1 is een tijdsbalk opgenomen en in paragraaf 3.2.2 wordt gedetailleerder ingegaan op de chronologie van gebeurtenissen.

3.2.1 Chronologie

3.2.2 Toelichting op de chronologie

Naast de in de tijdsbalk opgenomen data zijn er nog een aantal belangrijke momenten aan te wijzen die in verband staan met het mogelijk vroegtijdig verspreiden van het rapport.

Hieronder is een toelichting opgenomen op de belangrijkste momenten zoals die zijn opgenomen in de tijdsbalk en zijn die momenten weergegeven die van belang zijn bij de verspreiding van de vertrouwelijke rapportage. De toelichting is op basis van interviews en voor het onderzoek beschikbare documentatie opgesteld.

7 oktober 2008

Op 7 oktober 2008 heeft Deloitte het conceptonderzoeksrapport, bedoeld voor hoor en wederhoor' met betrokkene, verstrekt aan een van de betrokkene in het onderzoek naar Eurochamp.

3 november 2008

Op 3 november 2008 is het conceptrapport met het nummer 3112182270/2135, inzake Eurochamp door Deloitte per mail verstuurd aan de Provincie Drenthe. Het conceptrapport is vervolgens aan verscheidene ambtenaren en gedeputeerden van de Provincie Drenthe verstrekt. Op basis van het conceptrapport is besloten om aangifte te doen bij het OM en is besloten om aan Eurochamp verstrekte subsidies terug te vorderen bij de curator van het inmiddels failliete Eurochamp.

4 november 2008

Op 4 november heeft er overleg plaatsgevonden over de inhoud van het conceptrapport tussen de Provincie Drenthe en Deloitte.

10 november 2008

Deloitte heeft bij de Provincie gemeld dat het rapport in de avond van 10 november 2008 bezorgd zou worden door een koerier. Een medewerker van het directiesecretariaat van de Provincie heeft, gezien het door Deloitte gemelde late tijdstip van aanlevering, op eigen initiatief aan Deloitte gevraagd of het definitieve rapport gemaïld zou kunnen worden. Op 10 november 2008 om 14.11 uur is het rapport per e-mail in pdf-format ontvangen van Deloitte. Het verzonden document was niet beveiligd met een wachtwoord.

Er zijn volgens een aantal geïnterviewden een paar medewerkers en/of gedeputeerden op de hoogte dat het rapport op 10 november 2008 per mail is ontvangen van Deloitte. Eveneens is op 10 november 2008 tussen 18.00 uur en 18.30 uur door een koerier een doos met tien rapporten en bijlagen afgeleverd op het Provinciehuis bij de beveiliging. De beveiligingsmedewerker heeft de doos met rapporten, welke was afgesloten en dichtgeplakt, overhandigd aan de directeur/plaatsvervangend secretaris DPS nadat zij weer op het Provinciehuis was teruggekomen na een afspraak buiten het Provinciehuis. De doos met rapporten is volgens aan ons verstrekte informatie in een afgesloten kast geplaatst in een afgesloten kamer.

11 november 2008

Op 11 november 2008 om 09.30 uur heeft een bespreking met Deloitte plaatsgevonden. Deze bespreking met Deloitte had tot doel om het lid van Gedeputeerde Staten die bestuurlijk verantwoordelijk was voor het onderzoek naar Eurochamp bij te praten over het onderzoek naar Eurochamp. Bij deze bespreking waren, naast de directeur/plaatsvervangend secretaris DPS die ambtelijk verantwoordelijk was voor het onderzoek van Deloitte en eerder genoemde Gedeputeerde ook de communicatieadviseur van voornoemd lid van Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe en de heer Vriend (Deloitte) aanwezig.

De bespreking heeft plaatsgevonden aan de hand van het conceptrapport, de doos met definitieve rapporten is niet opengemaakt. De geïnterviewden hebben aangegeven dat er geen definitieve versie van het rapport nodig was bij de bespreking, omdat er bijna geen inhoudelijke verschillen zaten tussen het conceptrapport en het definitieve rapport. Dit omdat Deloitte vooraf had aangegeven dat alleen nog twee antwoorden van het bestuur van Eurochamp zouden worden toegevoegd aan het conceptrapport.

12 november

Op 12 november heeft de heer De Bruin, journalist van Dagblad van het Noorden, een bezoek gebracht aan de advocaat van een van de betrokkenen in het Eurochamp onderzoek. Naar aanleiding van deze bijeenkomst heeft de journalist het artikel *'Jan heeft geen strafbare feiten begaan'* geschreven en gepubliceerd in Dagblad van het Noorden op 15 november 2008. De advocaat heeft aangegeven geen inzage aan de heer De Bruin (journalist bij Dagblad van het Noorden) te hebben gegeven in de conceptonderzoeksrapportage die hij in het bezit had in het kader van de hoor en wederhoorprocedure met zijn cliënt, een van de betrokkenen in het Eurochamp onderzoek. Volgens de heer De Bruin heeft hij uitgebreid inzage gekregen in voornoemde rapportage. Tevens is volgens de geïnterviewde journalist het rapport pagina voor pagina toegelicht.

Het lid van Gedeputeerde Staten die bestuurlijk verantwoordelijk was voor het Eurochamp-onderzoek heeft aangegeven op 12 november 2008 het idee te hebben gekregen dat Dagblad van het Noorden het rapport in zijn bezit had. Dit naar aanleiding van uitspraken die een journalist heeft gedaan op een avondbijeenkomst op het Provinciehuis. Voornoemde Gedeputeerde heeft aangegeven op een later moment bij de journalist te hebben geverifieerd of hij het definitieve rapport in zijn bezit had en van wie hij het ontvangen had. De journalist heeft daarop aan de Gedeputeerde aangegeven dat hij het rapport ter inzage heeft gekregen en dat hij als journalist zijn bron niet bekend kon maken.

13 november

De informant van de heer Klaver heeft zowel aan de heer Klaver als aan KPMG aangegeven dat hij in de ochtend van 13 november in het bezit is gekomen van het definitieve rapport, nadat hem op 12 november is medegedeeld dat er een definitief rapport beschikbaar was. De informant heeft bevestigd dat hij de wetenschap heeft dat een exemplaar van het rapport op de ochtend van 13 november in het bezit is van Dagblad van het Noorden.

Voorts is op donderdagmiddag 13 november 2008 de doos met de tien ingebonden versies van het definitieve onderzoeksrapport geopend door drie medewerkers van de Provincie Drenthe. De drie daarbij aanwezige en door ons geïnterviewde personen hebben verklaard dat de doos nog was afgesloten en dichtgeplakt.

Tevens heeft op donderdagmiddag 13 november 2008 een gesprek plaatsgevonden tussen de heer De Bruin, het lid van Gedeputeerde Staten die bestuurlijk verantwoordelijk was voor het onderzoek naar Eurochamp en de communicatieadviseur van voornoemd lid van Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe. Dit gesprek ging onder andere over de *'wijze van aanbesteding'* zoals die in het rapport van Deloitte naar voren komt.

Er is gesproken over welke mogelijkheden een organisatie heeft om subsidies te besteden. Volgens een geïnterviewde is er geen conceptrapport meegenomen naar het gesprek met de heer De Bruin.

Op 13 november zijn drie ingebonden exemplaren intern verspreid.

15 november

Op 15 november 2008 is het artikel *'Het rapport over opkomst en ondergang van Eurochamp'* in Dagblad van het Noorden gepubliceerd. Tevens is in dit artikel opgenomen dat de journalisten inzage hebben gehad in het rapport van Deloitte inzake Eurochamp. Niet is aangegeven of inzage is verkregen in een conceptversie van het rapport of in de definitieve versie van het rapport.

17 november

Op 17 november 2008 is het digitale definitieve onderzoeksrapport dat op 10 november 2008 is ontvangen, via de mailaccount van de medewerker van het directiesecretariaat (die de mail had ontvangen) door de directeur/plaatsvervangend secretaris doorgezonden aan de landsadvocaat.

Op 17 november zijn de overige zeven ingebonden exemplaren als volgt verspreid:

- Twee exemplaren voor de griffie ten behoeve van fractievoorzitters die het rapport vanaf 17 november vertrouwelijk konden inzien. De griffie van het Provinciehuis heeft aangegeven dat de fractievoorzitter van de SP van de gelegenheid gebruik heeft gemaakt om het rapport in te zien.
- Twee exemplaren van het rapport zijn afgegeven bij de politie Assen.
- De overige drie ingebonden exemplaren zijn intern verspreid: één aan een lid van Gedeputeerde Staten en de twee exemplaren aan medewerkers.

18 november - 27 november

Op 19 november 2008 hebben twee journalisten van Dagblad van het Noorden, de heer De Bruin en de heer De Kleine, een bezoek gebracht aan de advocaat van een van de betrokkenen in het Eurochamp onderzoek.

In deze periode zijn negen kopieën van het rapport verstrekt. Een aantal geïnterviewde medewerkers heeft aangegeven dat de kopieën zijn gemaakt aan de hand van een ingebonden exemplaar. Wij hebben de beschikking gekregen over een gekopieerd exemplaar.

De heer Klaver heeft aangegeven in de ochtend van 21 november 2008 te hebben gebeld met de directeur-secretaris om te vragen of het rapport voortijdig gelekt is.

In de middag van 21 november 2008 is de heer Klaver samengekomen met zijn informant en heeft hij een kopie gemaakt van het definitieve onderzoeksrapport dat hem is verstrekt door zijn informant.

Op 23 november 2008 is de digitale versie van het definitieve onderzoeksrapport geprint. Vervolgens zijn verschillende medewerkers de rapportage gaan schonen (de namen zijn verwijderd uit de rapportage).

Op 27 november 2008 is de geschoonde versie van het definitieve rapport openbaar gemaakt en verstuurd naar de Statenleden en naar verschillende personen die op basis van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) het rapport hadden opgevraagd.

De heer Van Luyn heeft aangegeven op 27 november 2008 een definitief rapport met nummer 3112182270/2111 d.d. 10 november 2008 per post te hebben ontvangen van de Provincie Drenthe. Het betreft een kopie zonder bijlagen van het ingebonden rapport.

3.3 Nadere detaillering verkregen informatie

Wij hebben tijdens de eerste bespreking een kopie gemaakt van het rapport dat de heer Klaver heeft verkregen van zijn informant. Wij hebben ter zake van dit rapport en de informatie die de heer Klaver ons heeft verstrekt de volgende bevindingen:

- De versie die in het bezit is van de heer Klaver betreft een versie van het definitieve rapport inzake het onderzoek naar Stichting Eurochamp Foundation van Deloitte Forensic & Dispute Services gedateerd 10 november 2008 en heeft het nummer 3112182270/2111. Dit nummer komt overeen met het nummer dat is opgenomen op de digitale en ingebonden versies van het definitieve rapport. Dat er sprake is van het definitieve rapport blijkt tevens uit het feit dat het rapport niet is voorzien van de aanduiding 'concept'. Dit is wel opgenomen (diagonaal door de tekst heen) op de versie van het conceptrapport die ons ter hand is gesteld ten tijde van het onderzoek. Tevens heeft het conceptrapport inzake Eurochamp een ander nummer, te weten 311218227/2135.
- De heer Klaver heeft ons een bankafschrift te beschikking gesteld van een pinbetaling van EUR 10,65. Op 21 november 2008 heeft de heer Klaver voornoemd bedrag betaald bij Multicopy Workshop. De heer Klaver heeft verklaard dat deze kosten te maken hebben met het kopiëren van het definitieve rapport inzake Eurochamp.

- De heer van Luyn, heeft aangegeven niet eerder over een versie van het definitieve rapport de beschikking te hebben gekregen dan 27 november 2008 (rapport met het nummer 3112182270/2111 d.d. 10 november 2008). In het kader van de met zijn cliënt gevoerde hoor en wederhoorprocedure beschikt de heer Van Luyn over een versie van het conceptrapport die *“uitsluitend is bedoeld voor hoor en wederhoor”*. Wij hebben deze conceptrapportage ingezien en vastgesteld dat deze de nummering 311218227/2135 heeft en is gedateerd 7 oktober 2008.
- De heer Van Luyn heeft toegelicht dat zijn cliënt naar zijn mening ten tijde van het onderzoek naar Eurochamp *‘vaak negatief in de pers heeft gestaan en dat zij transparant wilden zijn en hun kant van het verhaal onder de aandacht brengen’*. Daarom heeft de heer Van Luyn contact opgenomen met de pers. Op 12 november 2008 heeft de heer Van Luyn gesproken met de heer De Bruin en op 19 november 2008 met de heer De Bruin en de heer Kleine. De heer De Kleine heeft eveneens meegewerkt aan artikelen over Eurochamp. De heer Van Luyn heeft verklaard dat hij de journalisten geen inzage in het eerder vermelde conceptrapport heeft gegeven en dat de journalisten niets hebben gekopieerd. De heer Van Luyn heeft aangegeven een e-mail d.d. 18 februari 2007 op 12 november 2008 aan Dagblad van het Noorden te hebben verstuurd, en dat deze e-mail deel uitmaakt van het ‘papieren’ dossier inzake Eurochamp. Wij hebben vastgesteld dat de desbetreffende e-mail een e-mailformat betrof en geen kopie betreft uit het conceptrapport.
- Deloitte heeft aangegeven dat de definitieve versie van het rapport het nummer 3112182270/2111 heeft en is gedateerd 10 november 2008. Dit geldt eveneens voor de op 10 november 2008 per e-mail verzonden digitale (pdf) versie van het definitieve rapport. De nummering en datering zijn overeenkomstig de ‘papieren’ en ingebonden versie.

3.3.1 Vergelijking versies van de rapportages

Zoals eerder is vermeld hebben wij de versie van het definitieve rapport verkregen van de heer Klaver. Wij hebben onderzocht of dit een print is van de digitaal aan de Provincie Drenthe verstrekte versie of een kopie van het papieren ingebonden exemplaar. Hierbij dienen de volgende bevindingen in ogenschouw te worden genomen:

- Het betreft niet de conceptversie of de versie van het rapport die *“uitsluitend is bedoeld voor hoor en wederhoor met een van de betrokkenen in het Eurochamp onderzoek”*.
- Wij hebben de digitale (pdf) versie en de papieren (ingebonden) versie met elkaar vergeleken; dit leidt tot de volgende bevindingen:
 - De digitale (pdf) versie zoals deze is verzonden door Deloitte aan de Provincie op 10 november 2008 wijkt af van de papieren versie. In de digitale (pdf) versie van de bijlagen van het rapport is door een medewerker van Deloitte abusievelijk een pagina twee keer meegezonden. Deze extra pagina is niet opgenomen in de papieren versie. In de versie die wij hebben verkregen van de heer Klaver is deze extra pagina wel opgenomen.

- Een print van de digitale (pdf) versie wijkt af van een kopie van de papieren versie. Bij een print van de pdf-versie staat de tekst links op de pagina recht onder elkaar. Zo staat Deloitte in de header van het rapport precies boven de tekst van het rapport. In een kopie van de papieren ingebonden versie staat de tekst niet geheel onder elkaar. In de versie die wij hebben verkregen van de heer Klaver staat Deloitte in de header van het rapport precies boven de tekst van het rapport. Met andere woorden de lay-out van de digitaal aan de Provincie verstrekte versie van de rapportage komt overeen met de versie die wij hebben verkregen van de heer Klaver.

De heer Vriend van Deloitte heeft aangegeven dat het in deze paragraaf opgenomen verschil tussen de digitale (pdf) versie van het rapport en het definitieve rapport niet bekend zijn bij hem. De heer Vriend heeft ons medegedeeld dat er geen unieke nummers of andere unieke kenmerken zijn gebruikt bij het verspreiden van de rapporten.

3.3.2 Bevindingen digitaal onderzoek

In paragraaf 2.2 hebben wij onze werkzaamheden beschreven inzake het analyseren van de harde schijf van de computer van de medewerker van het directiesecretariaat die de digitale versie van het rapport heeft ontvangen. Wij hebben hierbij onder andere analyses verricht of en wanneer de digitale (pdf) versie geprint is. Wij hebben vastgesteld dat er 'resten' van print spooler-bestanden aanwezig zijn op de computer welke betrekking hebben op het printen van de digitale versie op 23 november 2008 ten behoeve van het 'schonen' van de namen die in de rapportage zijn opgenomen. Andere printgegevens zijn niet aangetroffen. Wel merken wij op dat dit geen zekerheid biedt dat het rapport niet op andere data is geprint of op externe hardware is overgezet (bijvoorbeeld op een usb-stick). Overigens geeft de printer die wij nader bekeken hebben geen uitsluitsel over documenten die in november 2008 of eerder zijn geprint. De medewerker van het directiesecretariaat die het definitieve rapport heeft ontvangen via de mail heeft verklaard dat de digitale versie van het rapport niet is geprint en/of aan anderen is overhandigd anders dan ten behoeve van het schonen van de namen in de rapportage op 23 november. Ook heeft de betreffende medewerker van het directiesecretariaat aangegeven het rapport niet vanuit het mailsysteem te hebben opgeslagen op de centrale computer(s) en/of op de eigen computer. De analyse van de harde schijf van de door de medewerker van het directiesecretariaat gebruikte computer bevestigt deze verklaring.

Tevens hebben wij de loggingbestanden van het e-mailverkeer verkregen. Uit deze loggingbestanden zijn eveneens de momenten te herleiden waarop medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten vanaf een andere plaats, niet zijnde de werkplek, hebben ingelogd op de centrale computer en/of hun e-mail. Deze loggingbestanden hebben wij doorzocht en geanalyseerd op basis van zoektermen welke zijn gedefinieerd naar aanleiding van de risico-inventarisatie uit de interviews en andere gegevens uit het onderzoek. Wij hebben op basis van deze bestanden vastgesteld dat:

- geen andere medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten de definitieve digitale versie van de rapportage in pdf-format via de mail hebben ontvangen;
- er geen e-mails in de onderzochte periode zijn ontvangen dan wel verstuurd die een vergelijkbare grootte (9,5 MB) hebben als de ontvangen e-mail met het definitieve rapport;

- de oorspronkelijk ontvangen mail niet is doorgezonden anders dan op de wijze zoals eerder in dit rapport is omschreven;
- de data en tijdstippen waarop medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten hebben ingelogd op het netwerk van de Provincie via de webapplicatie geen aanleiding geven tot nadere opmerkingen.

De medewerker van het directiesecretariaat bij wie de digitale versie van de rapportage inzake Eurochamp is ontvangen heeft desgevraagd verklaard dat de inloggegevens voor de toegang tot haar e-mailaccount niet bekend zijn bij medewerkers of gedeputeerden anders dan bij de directeur/plaatsvervangend secretaris aan wie de gegevens op 17 november zijn verstrekt ter doorzending aan de landsadvocaat.

Gezien de vaststelling dat de op 10 november 2008 per mail ontvangen digitale versie van het definitieve rapport niet is doorgezonden anders dan op in de vorige alinea omschreven wijze hebben wij niet de gegevens van andere computers van medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten veiliggesteld en onderzocht.

3.3.3 Inzage in rapport door Dagblad van het Noorden

De communicatieadviseur van de portefeuillehouder van het Eurochamp dossier heeft verklaard contact te hebben gehad met de heer De Bruin over de vraag *'welke versie van de rapportage de heer De Bruin inzage heeft gehad'*. Volgens de communicatieadviseur heeft de heer De Bruin hier op geantwoord *'een versie'*. De communicatieadviseur heeft ons medegedeeld dat hij tevens contact heeft gehad met de heer De Kleine. De betreffende communicatieadviseur heeft aangegeven dat de heer De Kleine een aantal vragen heeft gesteld over het onderzoek, onder andere over de kosten van het onderzoek, de nummering van de rapportage en over wie een versie heeft gekregen van de rapportage.

3.3.4 Verklaringen medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten

Alle geïnterviewde medewerkers van de Provincie Drenthe en leden van Gedeputeerde Staten hebben verklaard het rapport niet op enigerlei wijze te hebben verspreid binnen of buiten het Provinciehuis anders dan omschreven in deze rapportage.

3.4 Recapitulatie

In deze paragraaf wordt ingaan op de onderzoeksvraag:

'Is het definitieve rapport van Deloitte Forensic Services inzake Stichting Eurochamp Foundation voortijdig verspreid vanuit het Provinciehuis? Zo ja, op welke wijze, wanneer en door wie?'

Het antwoord op de onderzoeksvraag luidt: Het definitieve rapport van Deloitte inzake Stichting Eurochamp Foundation is, voordat het openbaar is gemaakt op 27 november buiten het Provinciehuis terechtgekomen. Wij hebben niet kunnen vaststellen op welke wijze het definitieve rapport buiten het Provinciehuis is gebracht en door wie.

De belangrijkste feiten daarbij op basis van de in de voorgaande paragrafen beschreven chronologie en onderzoeksbevindingen zijn:

- De versie van het rapport die is verspreid voordat het rapport openbaar is gemaakt op 27 november 2008 betreft het definitieve '*Rapport inzake onderzoek naar de Stichting Eurochamp Foundation*'. Het rapport heeft het referentienummer 3112182270/2111.
- De versie die de heer Klaver in zijn bezit heeft vanaf 21 november 2008 betreft de digitale (pdf-) versie van voornoemde rapportage.
- De digitale (pdf-) versie van de rapportage is in de periode tussen 10 en 16 november niet verder per e-mail verspreid.
- De informant heeft verklaard dat hij de wetenschap heeft dat een exemplaar van het rapport in ieder geval op de ochtend van 13 november in het bezit is van Dagblad van het Noorden.
- Het Dagblad van het Noorden heeft aangegeven inzage te hebben gehad in de rapportage. Dit is in een redactioneel commentaar in Dagblad van het Noorden bevestigd. Niet is aangegeven welke versie van het rapport door Dagblad van het Noorden is ingezien..

4 Ten slotte

De rapportage is uitsluitend bedoeld voor de opdrachtgever van het onderhavige onderzoek. Verdere verspreiding van (onderdelen van) deze rapportage, dan wel van (delen van) de inhoud ervan, mag uitsluitend na onze schriftelijke toestemming plaatsvinden. Derden kunnen aan (onderdelen of de inhoud van) deze rapportage geen rechten ontleen.

Tot het verstrekken van nadere toelichting zijn wij desgewenst gaarne bereid.

Hoogachtend,
KPMG Advisory N.V.

P. J. van der Zwet
Director